

PŘEDMLUVA K 2. DÍLU.

Dnešní katechetická práce využívá rozpoznání, které respektovaly již předcházející generace, že děti mají být seznamovány s biblickými látkami v určitém výběru, a toto zprostředkování se má dít srozumitelnou – dětskému chápání a vzdělání přiměřenou formou. Proto vznikly Biblické dějepavy (Viktor Hájek, Milan Hájek), Cesta Božího lidu (M.Doležalová, M.Kocnová, J.Trusina), Tím vše začíná (Tinie de Vries), Biblické příběhy (E.Šormová, Z.Šorm), Podle Bible nejmenším (O.A.Funda), Evangelium na cestě (kolektiv autorů) aj. Vypravěči se od sebe liší výběrem textů. Důvody nejsou náhodné. Dítě předškolního věku nemusí slyšet některé příběhy, které s napětím bude poslouchat adolescent. Nemusíme podléhat pokušení, že dítě seznámíme s celou Bibli již v předškolním či alespoň v mladším školním věku. Výběr textů by měl zásadně respektovat teologický kontext biblických příběhů. Novozákonní příběhy lze vyprávět v jednom školním roce důsledně podle jednoho evangelisty a nevytváret harmonizovaný pohled na Ježíše pomocí textů vytrhnutých z jiných teologických kontextů. Proto kniha „Tím vše začíná“ vypráví podle Marka, jen v příbězích o narození Ježíše dělá výjimku. Podobně jeden rok je možné se soustředit na pojetí lukášovské: Lukáš a Skutky. Jiný rok lze uchopit látku pomocí Matouše a naplnění starozákonních očekávání (Matouš a proroci). Nejobtížněji se zpracovává evangelista Jan, protože má málo příběhů – to je nejtěžší katechetická látka, tak jako Žalmy nebo kniha Zjevení nebo novozákonní listy. Některé však lze „zdramatizovat“ – např. list Filemonovi – lze vyprávět o údělu otroků, útěku, službě otroka Onezima Pavlovi a návratu k pánovi, který se k němu má chovat jako k bratrovi. Tímto způsobem lze legitimně vytvořit příběh i z látky, která má formu listu. Starozákonní příběhy je možné vyprávět od Abrahama, přes Mojžíše a soudce až ke králům a prorokům. Nejmenším lze vyprávět od stvoření a přes Adama k Babylonské věži, starším můžeme vyprávět spíše o Abrahamovi, Josefovi či králich a prorocích. Nemusíme úzkostlivě dbát, zda pokryjeme nebo nepokryjeme celou látku Bible – protože ji stejně nikdy celou nepokryjeme a z každého příběhu vyhmátneme jen nemnoho.

V katechetické práci je dobré využívat všechny pomůcky dětem blízké – zpěvem písně, společným rozborem textu písně – zopakování určitého motivu pomocí písně. Zopakovat příběh lze i obrázky, fotografiemi, diapositivy, leporelem, flanelografem, malováním během vyprávění (nejmenší) nebo po vyprávění (starší), popř. dramatickým ztvárněním, rozhovorem (s nejstaršími).

Vyprávění zůstává ovšem neodmyslitelnou součástí nedělní školy – nelze ho nahradit předčítáním (jen v nouzových případech je to možné). Cílem převyprávění příběhů (katechetické přípravy), ale i přílohy (poznámky pro učitele NŠ) je: naučit samostatně vyprávět. Jde o určitou kulturu vyprávění, která není nahraditelná videem či jiným médiem.

Proto nabízíme převyprávění příběhu a osnovu vyprávění pro mladší školní věk. Pro předškolní věk doporučujeme Tinie de Vries Tím vše začíná. Kniha by měla být dostupná na farách naší církve.

Každý příběh – každá perikopa smí být vyprávěna s jiným záměrem – s ohledem na věk posluchačů. Proto jste se v uplynulých letech nese- tkávali s tzv. zlatými texty – které byly dříve horizontem vyprávění. Děti se naučily zlatý text v nedělní škole a rodiče si pak mohli doma přezkou- šet, co se děti naučily. Smysl vyprávění byl tak zaměřen na jeden zlatý text, na jeden motiv, který s příběhem souvisel, ale opomíjel bohatost pří- běhu. Text však má více rovin a motivů. Není zapotřebí z jednoho motivu vytvářet jeden universální. Hrozí pak nebezpečí dogmatického stereotypu. Děti se při opakovaném vyprávění začnou hned bránit, že příběh již dobře znají – protože si zapamatovaly právě onen jeden obecný teologický zřetel. Jako obranu proti stereotypnímu pojmání textů navrhla Katechetická příloha jinou pedagogickou strategii – inspirována nizozemskou kateche- tikou – zlaté texty nahradila motivačním uvedením k jednotlivým věko- vým kategoriím, z čehož nakonec vyšel kompromis – motivační uvedení pro předškolní, mladší školní a starší školní věk. (bod 5) Motivační funkci mohou někdy pro některé věkové kategorie zastávat i některé podněty pro rozhovor a návrhy pomůcek. Jednotlivá motivační uvedení do textu jsou pokusem o naznačení souvislosti mezi světem dítěte a světem bib- lického textu. Motivační uvedení naznačují jeden možný motiv příběhu pro specifický věk. Liturgický text určený pro veškeré věkové kategorie v záhlaví úlohy se vlastně také změnil na jedno z možných motivujících uvedení do příběhu a ztratil charakter dogmatické koruny příběhu.

Zatímco v minulých letech jste se s Katechetickou přílohou setkávali v samostatné formě, v letošním cyklu Pozvání na cestu je přiřazena pří- mo k vyprávění pro děti. Naše poznámky posloužily jako vodítko příp. inspirace autorům jednotlivých vyprávění. Stejně jako v minulých letech vás určitým blokem příběhů bude provázet (a tento blok propojovat) průběžná píseň (vždy uvedená na prvním místě, odlišená kurzívou). Více jsou rozpracovány poznámky k osnovám i osnovy samotné (bod 6) – abyste dokázali sami příběh uchopit a dětem vyprávět. Případné vyprávění pro mladší školní věk si musíte opět chystat sami, najdete k tomu snad více podnětů a nápadů. Stáli jsme i o to, aby zůstaly zacho- vány poznámky a osnovy pro střední školní věk – pokud se vám nebude z jakéhokoli důvodu hodit předložené vyprávění, naleznete inspiraci pro vlastní tvorbu a především budete mít před sebou alespoň stručný ná- rys toho nejdůležitějšího metodického kroku – kdy katecheta shromáždil a nastudoval materiál o biblickém textu – a teď rozvažuje, co, jak a proč dětem svým vyprávěním sdělí. Především k tomuto rozvažování i k stále živému vyprávění dětem vás příloženými katechetickými výklady a pod- něty chceme inspirovat.

Pavel Keřkovský a Tomáš Trusina

SMYSL A UŽITÍ PRACOVNÍHO SOUBORU „POZVÁNÍ NA CESTU“:

Výtvarný materiál a aktivity nejsou pouze doplňkem výkladu „když už bylo všechno řečeno a zbývá čas“. Nejsou jenom pro zpestření, zabavení nebo zkrášlení. Jsou koncipovány jako součást výkladu. Slouží k tomu, aby se na něm děti mohly aktivně účastnit – dávají dětem prostor, aby se vyjádřily, spojují biblický příběh s jejich zkušenostmi, podněcují k rozhovoru, pomáhají pozorněji reflektovat danou látku a mohou dát vyučujícímu zpětnou vazbu o tom, co děti v jeho výkladu skutečně slyší. K tomu všemu je ovšem třeba s obrázky skutečně pracovat a jejich úlohu ve výkladu předem promyslet. Metodické poznámky k obrázkům vás při tom mohou inspirovat.

Každé dítě by mělo mít vlastní soubor, který se skládá ze tří částí: desek, samolepicích kartiček a pracovních listů. Je dobré rozdat dětem na začátku pouze desky. Samolepky a obrázky si vyučující nechá u sebe a děti je budou dostávat postupně při jednotlivých hodinách. Desky si děti mohou nechávat v kostele nebo si je mohou nosit domů. Na chlopni desek je místo, kde si je děti mohou podepsat nebo tam nakreslit svůj „portrét“, aby bylo jasné, pro koho to „pozvání na cestu“ konkrétně platí a či desky jsou. Vědomí „že je něco moje“ pomáhá dítěti, aby si k tomu vytvořilo vztah. Uvnitř desek je cesta, do které si mají děti při hodinách zalepovat samolepky stručně shrnující danou úlohu. Postupně by jim tak měla vznikat dějová linka, stručná dějeprava, která pomáhá jednotlivé příběhy zařadit do celku. Vyučujícímu dává možnost odkazovat na již probranou látku. (Děti lze vyzvat, aby samy hledaly, zda se již obdobný moment v minulé látce neobjevil.) Seriál má také prakticko-pedagogický význam: povzbuzuje děti k větší pravidelnosti v docházce. Vánoční a další sváteční úlohy nečísluje v pořadí příběhu a nezařazuje je ani do „cesty“ na deskách, aby nebyl narušen sled starozákonního vyprávění. Nedělám k nim tedy ani kartičky na zalepení.

K využití a zapojení pracovních listů do výkladu najdete metodické poznámky v sešitech pro učitele. Lze s nimi pracovat na hodině a jejich motiv využít k dalším výtvarným aktivitám, lze je také rozdat dětem za „domácí úkol“. Děti se tak v týdnu k látce vrátí a často se při tom podaří vtáhnout do věci i rodiče. Je pak ovšem nutné se na následující hodině k obrázku vrátit a mluvit o něm. Zpracované obrázky je dobré v kostele vystavit. Mohou dospělým otevřít novou rovinu pohledu na biblické příběhy, iniciovat mezigenerační rozhovor a důležitý je i fakt, že pokud mají děti v kostele něco svého, dovedou si jej lépe přivlastnit.

Ne vždy je na nedělní škole dost času, aby bylo možné pracovní listy zpracovat. Pak lze tématicky propojit nedělní školu a vyučování náboženství, při kterém budete stejnou látku probírat jinými prostředky. Jinou možností je, aby liturgický rámec nedělní školy tvořily části bohoslužeb, na kterých se děti před ní a po jejím skončení účastní spolu s dospělými. Lze se domluvit, aby farář první písničku vybíral z dětského zpěvníku a první modlitbu koncipoval právě pro děti.

Zdeněk Šorm

SPORY O STUDNĚ

Gn 26,1-6 (7-11) 12-35

23.11.2003
23. po Trojici

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 119,66 — *Nauč mě okoušet a znát, co je dobré, já tvým přikázáním věřím.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Gn 26,12-17.24-25

PÍSNĚ

Moc předivná, sl. 1-5 (S 186, EZD 697); Kdo na kolenou klečí (S 148); Mému Bohu patří zem (BTS 13); Má duše Boha velebí (BTS 29; S 176); Nás zavolal jsi Pane (BTS 47); Kdo mě z pout mých (S 147); Bojujte, bojujte dál (S 17).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ

A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **požehnaný nomád** – nomádský způsob života, s nímž se v praoteckých příbězích setkáváme napořád, vypoovídá cosi základního o povaze života společenství povolání k víře. Měl svá určitá pravidla a rytmus. Pastevci pravidelně pendlovali mezi stepi s pastvinami a obydleným územím. V období po žních pravidelně přicházeli na území obdlené zemědělci – do blízkosti měst. I život pastevců podléhal celoročnímu rytmu dešťů a sucha. Netoulali se bezcílně stepi, ale měli svůj ustálený rytmus. Někteří pastevci dokonce mohli na nějaký čas zakotvit a obdělávat půdu, tak jako Izák. I jako cizinec (tj. nedomorodec) mohl určitou část půdy obdělávat, a ta mu přinesla velký užitek (v.12). Izák má v Geraru *pobývat jako host* (26,3). I když vyvolený lid není stále „na svém“, přece už smí uprostřed ostatních národů žít jako svědek Hospodinův, který ví a dosvědčuje, „odkud a kam“ směřuje život povolaných, a na své cestě zpřítomňuje Boží „předivnou moc“, totiž požehnání.

– **přikázání, nařízení a zákony** (v.5) – máme před sebou stručný sumář (vysvětlující vypravěčovu poznámku; zákon Mojžíšův Abraham

ještě nemohl znát). Podobný sumář toho, co všechno má Abraham opustit, najdeme v Gn 12,1 (zemi, rodiště, dům otce). Abraham je posluchačům představen jako Hospodinův věrný svědek, na jiném místě zas jako prorok (20,7). Abrahamovu věrnost vypravěč předkládá jako životní nasměrování, k němuž se Hospodin přiznává a které připomíná a předkládá jako následovánímhodnou polohu života i Izákovi. Proto mu také zopakuje a stvrdí zaslíbení. „Bůh Abrahamův a Izákův“ odkazuje na zápasy, naději i pády těchto svědků. Odtud se rodí starozákonní pochopení tradice – ti kdo jsou jí osloveni, pouze neopakují slepě předaná ustanovení, zvyky či namemorovaná vyznání, ale sami se vydávají ve směru svých předchůdců ve víře.

– **Izák vydává Rebeku za sestru.** Izák v situaci právní nejistoty hosta vydává Rebeku za svou sestru. Tak chrání pouze sebe, ona se stává ještě bezbrannější. Zde se Izák chová jako ten, který nedokáže v nejisté situaci důvěřovat Božím zaslíbením a raději spoléhá na vlastní chytrost.

– **Abimelekova výčitka** Izákovi (26,10n) a starost, aby nepřestoupil určitý řád a nebyl vinen, ukazuje podobným směrem jako připomenutí

Abrahamovy věrnosti skrze zachování přikázání, nařízení a zákona. Pelieštský panovník v tu chvíli svou péčí o věrnost nařízením zákona Izáka zahanbuje. Scéna je jedním z dokladů, že starozákonní vypravěči nefandí nekriticky příslušníkům vlastního lidu, ale jako svědka věrnosti umějí ukázat i příslušníka „góje“ – tj. pohana (Pelieštelc).

– **velikost požehnaného** (26,13.16) – ač Izák vede v cizí zemi nejistou existenci hosta, stal se velkým a ještě větším – až byl on, host, mezi domácími „největším“. Izák je požehnaným, jehož setba nese stonásobný užitek (cf Mk 4,8 a par). Velikost a kvalita jeho „požehnanosti“ se však neměří výnosy polí ani produktivitou stád – ale schopností ustát hrozící konflikt. V čem je skutečně Izák požehnaný, vysvítá až v závěru příběhu – po vykopání třetí studně (Rechobot) – kdy ho Bůh Abrahamův ujistí svou žehnající blízkostí (jako by mu v té chvíli říkal – teď z tebe mám radost Izáku, pochopil jsi, proč jsem povolal tvého otce, jdeš tímhle světem jako požehnaný) a kdy za ním přijdou jeho protivníci s užaslym zjištěním – „s tebou je Bůh!“

– **spor o studny** – v Palestině na rozdíl od nás studna nefungovala jako zdroj pramenité vody, ale jako nádrž na vodu dešťovou. Studny (vlastně cisterny) nemusely mít vodu po celý rok – proto se musely kopat nové a cestovat za vodou. Tím, jak Izák studny pojmenovává, vyjadřuje, jak rozumí celému zápasu, k čemu míří: Esek – *Studnice sváru*, Sitná – *Studnice odporu (voda, která vzbudila odpor)*, Rechobót – *Prostorná (teď už je dost místa a vody pro všechny)*, Šeba – *Studně smluvní přísahy*. Izák tedy pouze trpně neustupuje, ale vytrvale pracuje o to, aby se zaslíbená země stala natrvalo (smlouval) místem, kde je dostatek „životního prostoru“ pro něj i jeho odpůrce. (Srvn Ex 3,8 – země zaslíbená je „země dobrá a prostorná“). K tomuto jeho zápasu se přiznává Bůh Abrahamův (v. 24) a obnovuje mu ab-

rahamovské zaslíbení. A tento jeho zápas nakonec přesvědčí i jeho odpůrce, kteří k němu přijdou se slovy údivu: „*Shledali jsme, že je s tebou Hospodin*“ – a uzavírají s ním smlouvu.

– hebrejský **termín smlouva** lze přeložit jako dohoda, pakt. Uzavření smlouvy může doprovázet složitý rituál, nebo naopak jednoduchý úkon: oběť, jídlo, přísaha, stisk ruky. Smlouva je všude, kde jsou bytosti sjednocené příslušností k témuž celku. (dle BS-A, s. 247n).

– **prísahy a sliby** dávají vyniknout vážnosti, moci a účinnosti, jež lidské slovo přijímá od Boha. Jednou vysloveny, jsou neodvolatelné a trvale zavazují, určující budoucnost přísahajícího i druhých (BS-A, s.221).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– požehnaní nelze vidět jen ve velikosti stád, a už vůbec ne v nějaké „prosperitě“. Pořád platí základní abrahamovská směrnice (Gn 12) – skrze konkrétní příběh požehnaných přichází mezi národy Boží životodárná blízkost. Pokud se projevuje dostatkem, pak jde ruku v ruce s takovou životní orientací, která vlastní životní prostor nehájí a neuzurpuje násilím. Tato poloha života oslovuje pak i „pohany“ – i jim se dostává podílu na „předivné moci“ požehnaní. SZ má ovšem naději, že rozhodnutí víry nese své ovoce v tomto světě. I to vyjadřuje onen „užitek stonásobný“ (26,12).

– když dává vypravěč zazníť Božímu oslovení Izáka (verše 3.5.24), nemíjí zaslíbení vykreslit jako odměnu za konání záslužných skutků. Abraham, na něhož Hospodin odkazuje, není starozákonním „svatým“. Bible otevřeně popisuje lidskou „nesvatost“ a na druhou straně Boží zájem právě o takového člověka. Nejvýraznějším abrahamovským odkazem je uposlechnutí Hospodinovy řeči, která svůj zájem o člověka projevuje skrze přikázání, nařízení a zákony. Za tímto významem se již skrývá rozpoznání daru, kterým se pak stává i Hospodinův zákon jako pomoc a směrnice na cestu životem víry.

– v dětech nesmí vzniknout dojem, že Izák je slaboch, který byl přinucen neustále ustupovat. Jeho trpělivost a taktika spočívá v důvěře v Boží zaslíbení. Má dost peněz i síly, aby spory vyřešil násilím, ale nechce. Proto bychom Izákovo putování neměli líčit jako nepřetržitou ústupovou akci. Jeho trpělivé kopání nových studní patří k popisu jeho práce – putování a hledání příhodného místa pro svá stáda. V tom se projevuje jeho aktivita. Nesložil ruce v klín. Jeho tichost a mírnost spočívá v neúnavném budování studní, tzn. nových podmínek pro život i ve svízelných poměrech. Pokoj není ústupnost, ale budování pokoje.

– smlouvě s bývalými nepřáteli předchází připomínka minulých problémů. Smíření nelze stavět na zamlčení předchozích konfliktů.

– biblické svědectví nás učí vděčnosti za předchůdce ve víře – kvůli nim Hospodin trvá na svých zaslíbeních i dnes. Tento motiv vděčnosti by neměl ve vyprávění zaniknout.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Otázkou z obrázku můžete uvést počáteční rozhovor a mluvit o alternativách, které nabízí: K čemu vedou? Mají něco společného? Jaké jsou jiné možnosti? Na rozhovor navázete vyprávění o Izákovi.

Na základě vyprávění potom děti obrázek dokreslí buď přímo na hodině nebo doma.

Rozhovorem o doma zpracovaném obrázku můžete začít následující hodinu a připomenout tak dětem souvislost příběhu.

4. POMŮCKY:

Jakýkoli obrázek, který ilustruje život kočovných národů (např. Moje první obrázková bible, 1. Starý zákon, Praha 1991, Portál, s.62 stan, aj.); obrázek studny či cisterny; ilustrace systému napájení dobytka; obrázek vytrvalostního běžce; obrázek s gesty smířlivosti (otevřená ruka)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší školní věk:

Už se vám stalo, že vám někdo záviděl? Hádal se s vámi? Rozešli jste se ve zlém, nebo jste to nějak řešili?

Pro střední a starší školní věk:

Můžeme být za něco vděční svým prarodičům a těm, kteří již dávno zemřeli? Nebo jste vděční jen těm, kdo vás něčím odbarují třeba k narozeninám?

Máte jako životní vzor někoho, kdo už nežije? V čem je vám vzorem? Proč si vlastně připomínáme významné osobnosti? Abychom je oslavovali? Nebo nám může porozumění jejich zápasům pomoci v našem vlastním životním orientování?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Vyprávění zkrátte a soustředte se především na Izákův zápas s protivníky. K tomu můžete využít i nabídnutou motivaci. K motivaci můžete využít i otázky na pracovním listu č. 12 (Co uděláme, když nám někdo škodí?) Vyprávět mladším můžete i podle Biblické dějepavy č. 8 Spory o studně (Gn 26,12– 33). Každopádně se při vyprávění držte toho, že v Izákově příběhu „pracuje pozhnaní“.

I. Motivační uvedení

II. Izák sklízí velkou úrodu a domorodci mu závidí

III. Nepřátelé zasypávají studně – Izák jde jinam

IV. Další spory o studně

V. Izákova vytrvalost přináší ovoce – vody je dost pro všechny

VI. Bývalí protivníci žasnou a nabízejí Izákovi smlouvu

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

Starším dětem můžete Izáka představit jako Abrahamova dědice „v dobřem i ve zlém“. Prožívá podobné konflikty, zápasí s pokušením a strachem. Je vybaven odkazem abrahamovské

důvěry, ale je na něm, jak s tím vším naloží. I v tomto případě vkomponujte do příběhu motiv požehnání.

- I. Izák přebývá jako host mezi Pelištejci vybaven zaslíbením, které dal Hospodin jeho otci
- II. Izák se chová podobně nestatečně jako Abraham a vydává Rebeku za svou sestru
- III. Abimelek zahanbuje Izáka
- IV. Host Izák sklízí velkou úrodu

a domorodci mu závidí

- V. Spory o studny: Izák je neřeší násilím (jména studní – milníky Izákova zápasu)
- VI. Ovoce Izákovy vytrvalosti – vody je dost pro všechny
- VII. Hospodin Izákovi žehná a bývalí protivníci nabízejí smlouvu
- VIII. Z Božího požehnání mají užitek všichni

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Kdy vás naposledy někdo naštvál? Nějakou křivdou, vyloženou nespravedlností, lží? Ani nemusíme dlouho přemýšlet, že? Co jste potom udělali? Někdy chce člověk křivdu vrátit – aspoň si ulevit nadávkou, dát facku. Někdy to nejde, pak se užíváme, pořád na to myslíme se zaťatými zuby. Někoho vztek přejde rychle, jiný si křivdu pamatuje léta. Šlo by odpustit? Nu, někdy nám to jde, ale jindy je odpuštění skoro nemožné, třeba když ten, kdo nám ublížil, svou chybu neuzná a pokračuje v ní.

Někdy se v takové chvíli neumíme rozhodnout. Co bude nejlepší pro nás, pro všechny kolem, pro toho, kdo nám škodí? A je vůbec správné přemýšlet i o tom, co bude nejlepší pro toho, kdo nám škodí? Chceme přece, aby ve světě ubylo zlých věcí i lidí, ne? Jak to tedy je?

Pomocí pro naše rozhodování je dobrý příklad. Možná už někdo před námi prožil něco podobného a nějaké řešení vyzkoušel! Můžeme si své rozhodování trochu usnadnit a podívat se, jak takový problém vyřešil někdo jiný. Proto je dobré si povídat, třeba s rodiči nebo dědečkem a babičkou, a poslouchat, co je v životě potkalo a co s tím oni udělali. Už vám někdy někdo poradil svou vzpomínkou, svým vyprávěním? Poradil vám dobře?

II. IZÁK „SE RADÍ“ SE SVÝM OTCEM

Izák, druhý izraelský praotec, nám také může posloužit svou zkušeností. Však i on čerpal ze zkušenosti svého otce Abrahama. Ale uvidíme, že ani otec neporadí vždycky nejlépe!

Izák, stejně jako jeho otec, zažil neúrodu a hlad. Stejně jako otec i on odchází do sousední země. A stejně jako tenkrát Abraham má také Izák strach, aby ho kvůli jeho manželce místní lidé nezabili. Izákova Rebeka byla totiž krásná žena, stejně jako Abrahamova Sára. Stejně jako tenkrát Abraham uvažuje nyní také Izák: Domo-

rodci uvidí mou krásnou manželku a vezmou mi ji (třeba jako služebnou na královský dvůr). A když jim ji nebudu chtít dát (kdo by taky chtěl dát vlastní ženu nějakému králi za služku?), zabijí mě. A tak se Izák rozhodl, že stejně jako otec bude i on svou manželku vydávat za svou sestru. Jenomže se na to přišlo. Naštěstí měl ten cizí král tolik rozumu, že Izáka za jeho lež nepotrestal, jen mu ji vyčetl. A Izákovu krásnou manželku ochránil před všemi, kdo by jí chtěli ublížit.

Tak se ukázalo dvojí. První: i příklad vlastních nejbližších předků nemusí být ten nejlepší. Je dobré ten příklad znát, přemýšlet o něm. Ale nakonec se musí každý rozhodnout sám. Druhý: pohanský král v té chvíli jednal moudřeji a spravedlivěji než zbožný Izák. Ten se naopak – podobně jako jeho otec v podobné situaci – moc statečně nezachoval. Ovládl ho strach. O Bohu, který mu žehná a který ho chrání, jako by v té chvíli ani nevěděl.

III. POŽEHNÁNÍ

Vidíte, požehnání! Málem jsme na ně zapomněli, jako ten Izák! Ale to se stává často, že člověk si všímá každé hlouposti, co se děje, kolik co stojí, kdejakou reklamu vidí – a takovou základní věc, jako je požehnání, přehlédne. Moment, je požehnání opravdu základní věc? Co to vůbec je „požehnání“? Dalo by se to nějak přeložit, opsat? Co by bylo opakem požehnání?

Izák dostává požehnání – zase stejně jako jeho otec. Součástí toho požehnání jsou tři věci: 1) budeš v cizí zemi jako host, 2) rozmnožím tvé potomky, tvůj rod, bude vás hodně, 3) já budu s tebou. To první je zvláštní: „Budu ti žehnat v zemi, kde budeš jako host“. V zemi cizí, kde lidé neznají Hospodina, Boha tvého, Boha tvého otce, Boha všech vašich lidí. Bude to v zemi, kde žijí Pelištejci, zvláštní a tajemný národ, z něhož se jednou narodí i legendární Goliáš. Nebudeš tam doma, moc si tam nezvykej, nedej se k Pelištejcům, nezapomeň na svého Boha, na Hospodina. Ale na druhou stranu: nemusíš se tam bát. Neublíží tam ani tobě ani tvým blízkým.

To druhé: „Rozmnožím tvou rodinu, tvé potomky.“ Hospodinovo požehnání znamená, že rod Izákův nezanikne, že bude početný a silný; ostatní národy jej budou muset brát vážně a počítat s ním.

Třetí, snad nejdůležitější část požehnání: „Já, Hospodin, budu s tebou“. Nebudeš sám, i kdyby sis připadal osaměle. Nemusíš se bát. Nemusíš si myslet, že co si nevybojuješ vlastní silou, chytrostí nebo třeba tvrdostí, nebudeš mít. Já budu s tebou, buď klidný, statečný, neboj se.

IV. IZÁKOVI NEPRÁTELE

Teď se dostáváme k té křivdě, kterou na Izákovi někdo spáchal. Byli to Pelištejci, ten podivný, pohanský a trochu tajemný národ. Šlo o vodu. V Izraeli i v okolí o ni byla vždy nouze, musely se kopat zásobárny, takové hluboké jámy, vypadaly jako naše studně, jenže do nich voda nepřitékala zespoda, ale shora, deštěm. Říkejme jim studně, i když to nebyly takové studně, jaké známe my.

Kdysi tam tyto studně vykopali ještě Abrahamovi lidé. Jenže ti divní a tajemní Pelištejci ty studně zasypali. Nepotřebovali je? Neměli k nim důvěru, když si je nevykopali sami? Nebo je zasypali, až když viděli, že je chtěli užívat Izákovi lidé? Nevíme. Prostě studně zasypali a Izákovi lidé jich nemohli použít.

V. CO UDĚLÁ IZÁK

Teď je důležité, co na to Izák. Může se naštvat a s Pelištejci bojovat. Může jim ukázat, že tohle si dovolit nesmějí, i když je tu jako host, nebo právě proto, že je host. Může se jim pomstít a zasypat zase jejich studně. Nebo to vzdá a útekem zachrání sebe i svá stáda i své lidi.

Izák neudělá ani jedno ani druhé ani třetí. To hlavní, co si uvědomí, je Boží požehnání. Hospodin přece řekl „Já budu s tebou“! A když je s Izákem Hospodin, pak Izák nemusí ani bojovat, ani se mstít, ani strachy utíkat! Potřebuje vodu, potřebuje studnu a má Hospodinovo požehnání. Co tedy udělá? Začne kopat studnu. Znovu.

Vykope ji, a co se stane? Přijdou místní a začnou se hádat. „Naše voda, naše studna,“ volají, i když studnu vykopali Izákovi lidé. Co udělá Izák? Už se konečně naštvě? Ne, připomene si Boží požehnání. Hospodin přece řekl „Já budu s tebou“. Izák se tedy nemusí mstít ani strachy utíkat. Potřebuje vodu, potřebuje studnu a má Hospodinovo požehnání. Začne kopat studnu. Znovu.

Vykope ji, a zase přijdou místní, zase se hádají, zase to vypadá, že tentokrát se už Izák musí buď hrozně naštvat, nebo přiznat porážku a bezmocně odejít. Co se stane? (...) Kupodivu, Izák si připomene Hospodinovo požehnání. Nemusí se mstít ani utíkat. Ale vodu potřebuje. Tak ... začne ... kopat ... studnu.

Vykope ji – a tentokrát už konečně nikdo nepřišel a nehádal se s ním, ani mu studnu nezasypal. Obrovská trpělivost? Asi také. Ale hlavně tu bylo napřed něco jiného! Víte co? Požehnání. To pak přineslo všechno ostatní: sílu, odvahu, vytrvalost i moudrost.

VI. POŽEHNÁNÍ PRO VŠECHNY

Přichází finále, závěrečné střetnutí podivných, tajemných Pelištej-

ců a Božího požehnání. Ti divní Pelištejci přišli za Izákem, tentokrát dokonce v nejvyšším zastoupení: král a vrchní velitel jeho vojska. Další zkouška trpělivosti pro Izáka! „Proč jste ke mně přišli,“ ptá se, „vždyť mě musíte nenávidět, když jste mně tolik škodili!“

A teď se stalo něco naprosto nečekaného. Ti divní, tajemní Pelištejci, kteří opravdu Izákovi neudělali nic dobrého (až na to, že na začátku ochránili Rebeku), teď řeknou: „Poznali jsme, že s tebou je opravdu Hospodin.“ A uzavřeli s Izákem smlouvu o přátelském soužití. Izák jim vystrojil hostinu a rozešel se s nimi v pokoji. Ani teď nepočítal křivdy a ublížení. Neměl to zapotřebí. Měl přece Boží požehnání. A Boží požehnání nedostává člověk „proti druhým“, aby je porazil. Požehnání slouží všem. Izákův příběh je toho dokladem. Pelištejci žádné Boží požehnání nedostali – a přece ano – právě skrze Izáka. Smlouva o míru mezi nimi a Izákovci je toho důkazem.

Právě když se Izák přátelsky rozcházel s Pelištejci, přišli jeho lidé a hlásili, že vykopali další studnu. Další zdroj vody, v Izraeli tak důležité, další potvrzení, že mezi Pelištejci a Izákovými lidmi už nemusí panovat nepřátelství. A další svědectví, že Boží požehnání stojí za to. Pro koho je to svědectví? Pro Izáka a jeho rodinu, pro Pelištejce a pro všechny, kteří o tom uslyší. – Pro nás tím pádem taky, ne?

MODLITBA

Často jsme netrpěliví, často se chceme mstít, často jsme smutní, když nám někdo ublíží. Jako bychom neměli požehnání. Ale ty nám přece žehnáš, Pane světa, Hospodine, Otče náš! Ty máš přece rád nás i ty kolem nás! Prosíme, ať o tvém požehnání víme, ať tvé požehnání mění i naše chování a dává nám moudrost, odvalu i trpělivost. Nám i těm kolem nás. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Kterým slovním spojením byste na základě dnešního příběhu vyložili, co to znamená „požehnání“? – pojistka proti potížím – záruka vysoké životní úrovně – posila k jednání podle Božího záměru – jistota, že se člověku vyplatí být Bohu věrný – záruka nadpřirozené ochrany – ochota podělit se o Boží dary
- Jak promlouvá a jak se představuje „Bůh Abrahamův a Izákův“? Nebylo by pro Izáka jednodušší, kdyby se mu Hospodin představil „já jsem Všemohoucí“?
- Když se dva kluci hádají a nakonec se poperou, vyřeší to jejich spor?
- Co to znamená, když se o nějakém problému řekne „to je běh na dlouhou trať“? Je i víra během na dlouhou trať?

- Je rozdíl mezi snášenlivostí a ušlápnutostí? Jak se chová ušlápnutý člověk? Dovedli byste označit onen okamžik, kdy se v příběhu projevilo, že Izák neustupuje jen proto, že by měl strach?
- Existuje pokušení nábožensky si omlouvat svou malověrnost a zbabělost a vydávat je za pokoru?
- Co znamená „moudřejší ustoupí“?
- Víte něco o taktice „nenásilí“? (M.Gándhí, Martin Luther King) Víte, kdy zápasy těchto osobností inspirovaly v našich dějinách?
- Víte, kdo mluvil o „moci bezmocných“ – v jakých podmínkách? (V. Havel za normalizace)
- Myslíte, že k nenásilnému prosazování dobré věci je potřeba víc vnitřní síly (víry) než k násilnostem?
- Zaspívejte si písničku Bojujte, bojujte dál. Myslíte, že si může zpívat David – Samson – Jozue – Izák – Jeremiáš – Pavel? Proč?
- Uzavírali jste už s někým nějakou tajnou „smlouvu na život a na smrt“? byla to jen hra nebo vás to k něčemu zavazovalo „doopravdy“?

JÁKOB USILUJE ZÍSKAT POŽEHNÁNÍ 30.11.2003

Gn 25,24-34.27,1-41

1. adventní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,1-2 — *Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu, aby obhajoval tvůj lid spravedlivě a tvé ponížené podle práva.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Gn 25,24-34

PÍSNĚ

Moc předivná, sl. 1-5 (S 186, EZD 697); Přemýšlej, děkuj a služ (S 273); Pane Bože náš (BTS 15); Víc než oko spatřit smí (S 368); Srdce čisté (S 349); Svěř celý život Pánu (EZ 193,1.2.4.8); Modlitba (S 228); Tvé požehnání (EZ 489)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

Výsledná podoba jákobovského cyklu je do značné míry sebereflexí Izraele z doby po návratu z babylonského zajetí, kdy hledá uprostřed národů – a v konfliktech s Edomci – důvod a smysl své existence. (Srv. označení Božího lidu jako „Jákoba“ – např. Ž 46,8; Ž 85,2; Ž 135,4). Tato poloha je zřetelná z průběhu těhotenství a odpovědi na dotaz Rebeky (25,22n): **Výrok o dvou bratrech** charakterizuje **vztah** mezi dvojčaty jako vztah mezi dvěma národy. Jejich celoživotní rivalita je údělem, který souvisí s „nepřirozenou“ vyvoleností mladšího. Nemá být pro ně zničující, nabývá svého obsahu a smyslu v tom, jak k tomuto údělu sami přistoupí, jak se budou „stýkat a potýkat“. Podobně např. prorok Jeremiáš je povolán „od života matky“ (Jr 1,5) a nemůže se svému údělu vyhnout; podobným slovem bude předznačeno i těhotenství Alžběty a Marie. Výrok na začátku jákobovských příběhů čtenáři naznačuje, jakou optikou příběhy Jákoba a Ezaua nazírat: s napětím, co z koho vyroste, jestli naplní předem dané, přirozené role (prvorozený, druhorozený), nebo to dopadne nějak jinak – a co všechno přitom bude ve hře.

– **Edomci a Izrael** – praotcem Izraele je Abraham, u Edomců Ezau. Náboženství Edomců odsuzuje SZ jako modlářské (např. 2Pa 25,14-20). Izrael s Edomci vedl často války, ale přesto Dt 23,7-8 naznačuje možnost splnutí některých Edomců s Izraelem. Kritický vztah k Edomcům však přetrvává. Herodovci pocházejí z Edomců (neboli Idumejců).

– **zaslíbení** (25,23) – „Bezpočetný bude sloužit počtem skrovnějšímu“ Z textu zatím nevyplývá, který z dvou bude četnější. Až pozdější vykladači (tj. řecký a latinský překlad SZ) vysvětlují, že starší bude sloužit mladšímu, prvorozený druhorozenému. Každý z rodičů si zaslíbení vykládá po svém. Izák „vsadí“ na prvorozeného „podle přírody a tradice“ a zamiluje si Ezaua, Rebeka si oblíbí druhorozeného Jákoba, podle tehdejšího práva znevýhodněného.

– **prvorozený** byl v patriarchální rodině nejvýznamnější osobou po otcí. Otec měl funkci obětníka a prostředníka mezi Bohem a ostatními členy rodiny a prvorozený syn tuto funkci dědil. Podle zákona Mojžíšova prvorození synové náleželi Hospodinu (Ex 13,2; podle BS-N, s.732). V praoteckých příbězích souvisí s prvorozenstvím přidávání abrahamovského poslání.– při-

jímat a předávat požehnání a zároveň se uprostřed národů „zviditelňovat“ jako modelový lid víry. Příběh proměny Jákoba v Izraele tedy vypráví nejen historii dvou bratrů a jejich rodiny, ale zároveň rozvíjí motiv „nezaslouženého“ a „nepřirozeného“ prvorozenství Izraele, pokud jde o jeho místo a poslání uprostřed národů (včetně vztahu k Edomcům). **Téma prvorozenství** včetně všeho, s čím je spjato, vyjadřuje tedy problematiku vyvolenosti lidu Božího: jak k ní přišel, jak se jí ujal, jak s ní nakládal, jak o její pravé pojetí zápasí.

– **Ezau**, tzn. Červený – jméno i příběh o „červeném“ jídle představují náboženskou charakteristiku: do červeně krvavého jídla (25,30) skládá zřejmě větší naději než do prvorozenství. Podle tehdejších představ byla krev sidlem života a Ezau byl tehdy „k smrti unaven“ (tj. bez síly k životu – 25,30). Teprve později pozná, že dostal obyčejnou čočovici (v.33). Proto nařiká, že byl okraden nejen o požehnání, ale i o prvorozenství (27,36), ačkoliv před tím přísahou stvrdil (tzn. uzavřel smlouvu), že se prvorozenství zříká. Prodání prvorozenství lze označit za pohrdnutí vlastní identitou. Když se Ezau zeptá „K ČEMU je mi prvorozenství?“ (v. 32), dává touto otázkou najevo, že nechce pokračovat v linii započaté dědem Abrahamem a otcem Izákem.

– oproti tomu **Jákob** je označen za bezúhonného (25,27), tzn. bezelstného, bez viny, který se řídí řády a zákony izraelského společenství a není schopen lsti. Jeho vlastní jméno však znamená Úskočný („hladký“ se v určitých situacích chová jako „slizký“). I když tomuto jménu dělá a bude dělat čest, přece mu zároveň záleží na abrahamovském dědictví – usiluje o prvorozenství. V tom spočívá (jaksi zárodečně) jeho „bezúhonnost“. Než se však stane Izraelem, bude muset ujit ještě hodně velký kus cesty.

– **slepý Izák** – obelhání slepého bylo viděno jako prohřešek proti Hospodinu (Lv 19,14; Dt 27,18). Maminka Rebeka navede Jákoba ke lsti. Po kratším zdrá-

hání Jákob lstivou úlohu přijme a dosáhne svého. Musí pak odejít a Rebeka se s ním již nikdy neuvidí. Tento příběh je bez kladných hrdinů, ani slepý Izák není bez viny. Nadřzuje staršímu, protože ten mu dovede připravit něco dobrého k jídlu.

– **jen jedno požehnání** (vv. 27-29, 33 a 36) souvisí s jedinečností povolání. Abrahamovi a jeho potomkům bylo svěřeno tajemství životodárné a nadějně Boží blízkosti. To zažívají sami – a to má skrze jejich příběh prozařovat do okolního světa. Tohle všechno navzdory svým chybám Jákob tuší, o získání tohoto dědictví usiluje – zatímco Ezau je vůči tomu lhostejný. Když tedy Izák toto jedinečné požehnání předal Jákobovi, nemá žádné rovnocenné požehnání pro Ezaua. Důležité však je rozumět tomu, že v onom jednom požehnání pro jednoho se zároveň skrývá požehnání pro všechny. Proto se v Izákových slovech ozývá Hospodinovo slovo pro Abrahama („kdo ti bude žehnat – tedy vděčně přijímat to, co sám neseš – bude požehnan, kdo tě prokleje – tedy se jednoznačně postaví proti tomu, co neseš – bude proklet.“ 27,29b, srv. Gn 12,3). Nositelé tohoto jedinečného požehnání nejsou žádné vzorové bezchybné postavy – to je právě na Jákobovi vidět nejvíce. Rozhodující je, že se k nim a jejich příběhu přiznává Hospodin – a vede je dál. (K tématu požehnání – viz též předchozí úloha)

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– děti tento příběh pocítují jako „nespravedlivý“ a ptají se, proč měl přednost jen jeden. Vyprávění není ovšem jen svědectvím o rodině, ale též o duchovní situaci mezi Edomem a Izraelem. Izrael má sloužit, je požehnan, i když jeho příběhy nejsou vzorové. Prvorozenstvím „privilegovaný“ lid Boží má prokazovat starost o druhé národy (viz klíčové pojmy).

– nesnažte se při vyprávění potlačit rivalitu mezi Ezauem a Jákobem. Biblickým ideálem není předjednaná harmonie bratrského či církevního

společnosti. I v rodině i v církvi vždy určitý druh rivality bude – jde jen o to, jak se s ní vypořádat, zda kainovským, jákoberským, učednickým, popř. jiným způsobem. Rivalita se projevila i mezi Ježíšovými učedníky (Mk 10,35). Ježíš na ni reaguje slovy, v němž se ozývá starozákonní rozpoznání o službě většího menšímu: „Kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem.“ (Mk 10,43)

– neredukujte Rebečino navádění ke lži na nějakou typickou charakterovou vlastnost. Její omyl a hřích spočívá v tom, že chce „dobře míněnou“ lstí napomoci, aby se Hospodinova věc prosadila. Pokušení taktó Boží věc realizovat je trvalou záležitostí.

– dejte si pozor, aby ve vašem vyprávění nezaniklo, že Izák i Rebeka byli zbožní lidé, i když jejich zbožnost měla závažné trhliny. Izák i Rebeka, ovšem i posluchači, se mají naučit, že požehnání se neprojevuje jako zabezpečování úspěchu nebo protekce v životě, ale jako pomoc k naplnění zaslíbení – mocnější má sloužit tomu menšímu.

– nevykreslete Ezaua jako nesympatického a Jákoba jako sympatického, který občas škobrtne. Vyprávěc nám – především zpočátku – předkládá právě ty momenty Jákovova života, které svědčí o jeho „nevzorovosti“. Boží sympatie v tomto případě – podle vyprávěče – jsou na straně znevýhodněného, druhorozeného Jákoba (sen a zaslíbení v Bételu 28,13). Boží přízeň je vždy nezasloužená, není odměnou za slušné chování.

– děti vycházejí ze zkušenosti, že žádné není v rodině privilegované a jejich věčné spory o to, co je a co není spravedlivé, to jen dosvědčují. Proto těžko vysvětlíme starozákonní instituci prvorozenství a s ním spojené právo na požehnání. Instituci prvorozenství nelze zavádět do našich rodin jako důkaz naší věrnosti bibli. Ježíšovy příběhy a podobenství umožňují nově strukturovat rodinné vztahy (viz i podobenství o Marnotratném synu). Rodina již nemusí mít patriarchální charakter.

Při vyprávění se termínu prvorozenství nevyhýbejte. Prvorozenství totiž vedlo k odpovědnosti za mladšího (viz Rubenova starost o Josefa Gn 37,22). Na prvorozenství zdůrazněte zvláštní úlohu a pověření k odpovědnosti za druhé. Tu má ve větší míře vždy jen jeden (dnes třeba starší, vzdělanější, zkušenější, člověk v určité funkci – třeba vedoucího na dětském táboře).

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Motivační rozhovor můžete začít otázkami: Kdy a proč lidé někdy nosí masky? Proč se někdo vydává za někoho jiného? Používají lidé vždycky skutečnou masku, když se vydávají za někoho jiného?

Masku Ezaua si mohou děti vyrobit buď na začátku a potom v ní poslouchat vyprávění, které jim objasní proč si ji vyráběly, nebo až poté, co biblický příběh slyšely, aby si jej mohly následně jednoduše přehrát.

Při výrobě masek mohou děti různého věku spolupracovat. Mladší masky omalují, starší poslepují a připevní gumičky.

Pokud se děti vrací zpět do shrummáždění mohou dospělým příběh s maskou stručně přehrát, nebo mohou pouze přijít v maskách a ptát se dospělých koho představují, proč masku mají a co vedlo Jákoba, aby se vydával za svého bratra.

4. POMŮCKY:

Zhotovte si s dětmi masky a zkoumejte, jak se pod nimi můžeme změnit; Flanelograf I – Z.Šorm, Obrázky k biblickým příběhům, úloha č.8.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší školní věk:

Cítí se člověk šťastný, když něco získá potají nebo podvodem? (Zpočátku je možná šťastný, že dosáhl, po čem toužil, ale vydrží to nadlouho?)

Otázka pro střední a starší školní věk:

Znáte ve vaší rodině – v obci – ve sboru nějakou „tradici“, něco, co se předává z pokolení na pokolení? (např. určité povolání, péče o nějakou pamětihodnost, místní zvláštnost... důraz na to, převzít tradici víry, odpovědnost za nějakou službu a pod.) K čemu vám to je?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk: *Soustřeďte se na příběh Gn 27,1-41. Z Gn 25 stačí zmínit, že Izákovi a Rebece se narodila dvojčata značně rozdílné povahy. Vyprávět můžete též podle BD úloha č.9 Jákob a Ezau.*

- I. Motivace pro ml. školní věk
- II. Slepý Izák chce udělit „prvnímu“ Ezauovi požehnání
- III. Rebeka chce pomoci „druhému“, a proto navede Jákoba, ať se vydává za Ezaua
- IV. Jákob získává podvodem požehnání
- V. Oklamáný Ezau zůstává bez požehnání a nenávidí Jákoba

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk: *Téma prvorozenství můžete při*

motivacím rozhovoru představit jako převzetí určité konkrétní odpovědnosti, která se předává z generace na generaci (viz motivace pro starší školní věk). S tím souvisí i význam požehnání pro prvorozeného (viz první z podnětů pro rozhovor). Upozorněte, že v zápase o požehnání nejde jen o nějaké výhody, ale o to nejdůležitější, co se v Izákově rodině „dědilo“. Při vyprávění pak můžete Ezaua představit jako toho, který takovému poslání nerozumí – ač by se ho měl automaticky ujmout – zatímco Jákob o něj usiluje, i když je jako druhorozený bez šancí.

- I. Motivace
- II. Rebeka slyší zaslíbení o dvou národech
- III. Rebeka si oblíbí Jákoba, Izák Ezaua
- IV. Jákob lstí přebere Ezauovi prvorozenství
- V. Slepý Izák chce požehnat Ezauovi
- VI. Rebeka vymyslí, jak Jákobovi zajistit požehnání
- VII. Jákob se vydává za Ezaua, lže a Izák žehná
- VIII. Podvod je odhalen, ale Ezau zůstává bez požehnání
- IX. Ezau nenávidí Jákoba

VYPRÁVĚNÍ**I. MOTIVACE**

Víte, co je to „tradice“? Když se něco předává „z generace na generaci“. V některých rodinách se „předává“ povolání. Lékaři, právníci, hudebníci, herci, řemesla: kováři, vinaři, řezbáři. Děti převzímou od svých rodičů zájem, znalosti, umění, někdy nástroje a náradí. Tradice se předávají nejen v rodině, ale třeba v obci. Ve velkých městech moc ne, ale jsou vesnice, kde už po desetiletí jsou skoro všichni dobrovolní hasiči. Jinde zase pokračují v lidových tradicích, svátcích, jízdách králů. Znáte takové tradice nebo rodiny, kde se něco takto předává?

II. PRVOROZENSTVÍ

Ve starém Izraeli se takto předávalo požehnání prvorozeného, prvního narozeného. Znamenalo to, že nejstarší syn měl zvláštní postavení. Dbal o to, aby celá široká rodina – rod – žila dobře a hezky, aby dodržovala zákony, aby se na nikoho nezapomínalo.

A hlavně aby všichni od rodičů dostali a svým dětem zase předali důvěru v Hospodina, jediného pravého Pána světa. Prvorozený měl všelijaká práva, dostával od otce zvláštní požehnání. Byl dědicem toho požehnání, které dostal už Abraham i jeho syn Izák. A k tomu také hlavní část rodového majetku.

Být prvorozený byla velká čest (i když nezasloužená) a také úkol. Tak je to vždycky, když člověk dostane nějakou funkci: má z ní nějaké výhody, pocty, ale především to znamená odpovědnost. Možná jste dostali nějakou funkci ve škole, ve skautském nebo sportovním oddíle, na táboře. Možná jste byli hrdí, ale určitě jste věděli, že máte nějaký úkol navíc. A víte, když vaši rodiče přijdou domů a vyprávějí, že byli někam zvoleni, dostali v práci vyšší místo, že si tím vedle ocenění a většího platu přinesli i spoustu starostí. Tak i prvorozenství znamenalo velkou poctu i velký úkol.

III. EZAU A JÁKOB

Praotec Izák s manželkou Rebekou měli dva syny. Starší, tedy prvorozený, byl prý vlasatý, chlupatý po celém těle, rezavý. Byl lovec, rád se toulal po lesích, byl málo doma. Jmenoval se Ezau, proto se dodnes říká, že někdo je chlupatý jak Ezau.

Mladší se jmenoval Jákob. Byl pastýř, držel se víc doma a nebylo na něm nic tak nápadného jako na zarostlém rezavém Ezauovi.

Otec Izák měl rád obě děti, ale víc si rozuměl s Ezauem. Možná proto, že byl prvorozený; a také proto, že jako lovec Izákovi vždycky přinesl něco dobrého k jídlu. Maminka Rebeka měla také ráda oba syny, ale víc si rozuměla s mladším Jákobem. Věděla, že prvorozený je Ezau, že právě on dostane požehnání a s ním všechny pocty, úkoly i majetek, které se k prvorozenství vztahovaly. Ale nebyla ráda, raději by to přála mladšímu Jákobovi. Už proto, co jí řekl Bůh, ještě než se oba narodili: že větší bude sloužit menšímu.

IV. EZAU PRODÁVÁ PRVOROZENSTVÍ

Jednou se Ezau vrátil z dlouhého lovu. Mladší bratr zrovna vařil, vonělo to do daleka. Ezauovi se sbíhaly sliny, byl strašně unavený a hladový. „Dej mi to, co vaříš, Jákobe!“ „Dobře, ale ty mi předej své prvorozenství, Ezau. Vezmi si to, ale od teďka já budu ten starší, ten, na koho přejdou všechna práva, čest i úkoly prvorozených!“ Ezau v té chvíli myslel jen na svou únavu a hlad, a řekl si: „K čemu je mi prvorozenství, když stejně umřu hlady?“ A souhlasil, že teď bude jako prvorozený Jákob, a už ne on, Ezau. Odpřísáhl to a dostal, co Jákob právě vařil. Možná se těšil na nějaký biftek, pečínku s oblohou, ale dostal chléb a čočku.

Ezau v té chvíli udělal velkou chybu. Vůbec nemyslel dopředu, na budoucí dny a léta, na ten velký úkol, který jako prvorozený dostal. Všechno mu bylo jedno, podlehl okamžitému hladu a myslel jen na sebe a svou okamžitou únavu. Ukázal tak, že není dost moudrý a statečný, aby mohl vést celý rod. Svěho úkolu a své cti prvorozeného si vůbec nevážil.

Ale i Jákob udělal velkou chybu. Měl vědět, že o tom, kdo jaké požehnání dostane, nemůže rozhodnout nikdo jiný než Hospodin. Jákob si myslel, že to zařídí sám. Vzal věci do svých rukou. Navíc využil bratrovy okamžité slabosti. Právníci tomu říkají „smlouva uzavřená za podmínek nápadně nevýhodných pro jednu stranu“. To se nedělá.

V. REBEKA NAVÁDÍ K PODVODU

Pak přišla chvíle, kdy starý otec Izák chtěl požehnat prvorozenému a předat mu jeho práva i úkoly. Zavolal Ezaua, poslal ho na lov, uložil mu, aby připravil jídlo, kterým by se on, Izák, posílil, a že mu potom požehná. Maminka Rebeka ale pořád myslela na to, že při požehnání přijde zkrátka mladší Jákob, její milovaný. Přemýšlela, jak to zařídít, aby právě Jákob dostal požehnání prvorozeného, i když na to neměl nárok.

Když Ezau odešel, nastrojila Rebeka jemu i Izákovi léčku. Využila toho, že Izák už byl tak starý, že neviděl. Uvařila jeho oblíbené jídlo a poslala s ním k Izákovi mladšího Jákoba. Poradila mu, aby se vydával za Ezaua, slepý Izák je prý nerozezná. Jákob se bránil. Co když podvod vyjde najevo? Třeba ho bude chtít otec obejmout a po hmatu rozezná Jákoba od zarostlého Ezaua! Rebeka tedy oblékla Jákoba do Ezaových šatů a ruce a krk mu zabalila do chluapaté kůže z kůzlete.

Rebeka celý podvod vymyslela, aby zajistila mladšímu synovi právo staršího. I ona udělala velkou chybu: podvedla svého manžela i svého staršího syna Ezaua a nakonec podvedla i Jákoba. Ukázala mu totiž špatnou cestu k dosažení cíle, byť tak krásného, jako je požehnání. Podvod zůstává podvodem. Ani to se nedělá.

Jistě, Rebeka se mohla vymlouvat na Boží hlas, který slyšela, než se oba synové narodili, že větší (starší) bude poslouchat menšího (mladšího). A že vlastně jenom zařídila Boží vůli? Jenže uskutečňovat Boží plány podvodem, to Hospodin určitě nechce. To přece nejde, aby někdo podváděl a potom říkal „Já nic, to pánbůh, jeho vůle!“

VI. IZÁKOVO POŽEHNÁNÍ

Jákob převlečený za Ezaua se tedy vydal k Izákovi pro požehnání.

Izák tušil, že něco není v pořádku. Znovu se ujišťoval: „Jsi to ty, Ezaue?“ „Ano, jsem to já, Ezau,“ odpovídal maskovaný Jákob. Izák slyšel Jákobův hlas, ale cítil Ezauevy šaty i jeho chlupaté ruce. Tak mu požehnal jako prvorozenému.

Také Izák udělal chybu. I když měl rád oba syny, staršímu Ezauevi přece jen přál víc. Jako by neviděl, že Ezau si svého prvorozenství neváží, že by se musel ještě moc učit, aby byl moudrý a mohl vést celý rod. Viděl jen Ezauevy lovecké schopnosti, jenže ty na úkoly prvorozeného nestačí.

VII. SMUTNÉ SOUČTY

Vzápětí se z lovu vrátil domů Ezau a všechno vyšlo najevo. Izák byl nešťastný, protože ho Rebeka a Jákob podvedli. Ezau byl nešťastný, protože poznal, že byl oloupen o to nejvzácnější – o požehnání a práva i povinnosti prvorozeného. Ale mohl si za to sám, své cti si nevážil a klidně ji vyměnil za jeden oběd (a ještě za čočku!). Ani Rebeka a Jákob se nemohl příliš radovat. Dosáhli svého, ale za jakou cenu! Podvodem.

Dál to bylo smutné. Ezau poznal, že své prvorozenství nenávratně prohospodařil. Už nikdy nebude hlava rodu, už nikdy nebude praotcem požehnaného lidu. To, o čem slychával od dětství, totiž požehnání dědečkovi Abrahamovi a otci Izákovi, to půjde jinou cestou.

Jákob byl také smutný. Svoji nedočkavostí, touhou vzít věci do svých rukou, si vysloužil hněv a nenávisť bratra. Bylo to tak hrozné, že Ezau se rozhodl Jákoba zabít. Jákob musel prchnout a na útěku před bratrem bude hodně dlouho.

Kolik hořkosti vzbudí podvod!

VIII. ZVÍTĚZIL NĚKDO?

Viděli jsme čtyři postavy, čtyři členy jedné rodiny. Ani jeden neměl úplně čisté svědomí. Bojovali proti sobě jako cizí, podváděli se. A to byli jedna rodina, a k tomu ještě rodina praotce Izraele! Ale v Bibli nejsou jen hezké příklady, ale i špatné a smutné. Abychom věděli nejen, co je dobré, ale i co je špatné.

V dnešním příběhu nejsou vítězové. Prohráli všichni. Můžeme tu najít ještě něco hezkého, kromě toho, že víme, čemu se v životě vyhýbat? Jedno určitě: i když všichni udělali chybu, Boží požehnání pro celý národ zůstává. I když i praotci Izraele jsou chybující lidé, Boží požehnání tím ohroženo není. I když člověk často pokazí, co může, není to konec. Boží věrnost a Boží požehnání zůstává – nad Izákem, Jákobem i nad Ezauem. A nad námi taky.

MODLITBA

Pane, kolikrát v životě jsme po něčem tak toužili, že jsme neměli daleko k podvodu! A někdy se nám to i povedlo. Kolikrát jsme neuměli vidět dopředu, mysleli jsme jen na tu přítomnou chvíli, na přítomný okamžik, a propásli jsme něco mnohem cennějšího. Prosíme, odpusť nám to. Děkujeme, že tvé požehnání platí pro všechny, i pro nás. Děkujeme, že o ně nemusíme zápasit s nikým a ničím, než sami se sebou. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Má nějaký význam, že v Bibli je tolik příběhů „na pokračování“? Znáte nějaké další biblické dvojice, které spolu nějak soupeří, kde jsou vzájemně znevýhodnění? (*Kain a Abel, Izmael a Izák, Chana a Penena...*)
- Nebylo by lepší, kdyby se Ezau s Jákobem rozumně domluvili a o prvorozenství se podělili – nebo se v něm střídali?
- Je rozdíl mezi soupeřením a bojem na život a na smrt? Je rozdíl mezi soupeřením a soubojem?
- Soupeříte v NŠ? V čem?
- Dovedli byste říci, jak mezi sebou soupeří malé děti, a jak spolu soupeří dospělí? Dodržují se přitom nějaká pravidla nebo každý žije a hraje, jak ho napadne?
- Znáte nějaké národy, které spolu neustále jen soupeří? Má to jen záporné stránky nebo i kladné?
- Jaká slova se nedají vzít zpět? (odpověď při zkoušce, slib kamarádovi, výpověď na policii, vyznání víry, ...) Máme před jejich vyřčením nějaký čas na rozmyšlenou?
- Znamená požehnání, že nám Pán Bůh zařizuje protekci, že budeme mít všeho dost, hodně kamarádů, hodně hraček pod stromečkem?
- Jakým výrazem byste se pokusili „přeložit“ slovo požehnání: *ochrana – slavnostní pověření – výhra v loterii – obdarování bohatstvím – moc předivná – pochvala – pověření zvláštním posláním – obdaření dobrou povahou – nenadálá pomoc*
- Co znamená „sláva vítězům, čest poraženým“ – je to jen fráze užívaná při sportovním zápoulení?
- Uvědomili jste si, že dospělí mají někdy o vás strach a pak jednají přestrasně a špatně? Jak jim můžete pomoci? Z čeho mají dospělí lidé strach?
- Co znamená věta, že „účel světí prostředky“?
- Co je to „kladný“ a „záporný“ hrdina? Jsou někteří lidé pořád pouze „kladnými“, popř. zápornými postavami?
- Znáte někoho, kdo utekl z domu a pohrdl svým domovem, svými rodiči?
- Myslíte, že měl Ezau pravdu, když nazval Jákoba úskočným, vychytralým?
- Nepůsobí pochvala od někoho, koho si vážíme, podobně jako požehnání?
- Jsou slova skutečně tak působivá, že jednou vyřčená, se už nedají vzít zpět a působí dál? (nadávání, prokletí, pomluva, špatná pověst; kladně: požehnání)

JÁKOB NA ÚTĚKU

7.12.2003

Gn 28,10-22; 29,1-30; 30,25-43; 31,1-3.17-18 2. adventní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,3-4 — *Hory přinesou lidu pokoj a pahorky spravedlnost. Zjedná právo poníženým z lidu, dá zvítězit synům ubožáka, zdeptá utlačovatele.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

28,10-15

PÍSNĚ

Moc předivná, sl. 1-5 (S 186, EZD 697); Někdo mě vede za ruku (EZ 176, BTS 22), Kdekdo to zná (S 144), Bůh je záštita má (S 23), Mé sny tam dojdou (S 29), Pane, tys mne zkusil (EZ 164), Už mi oči tíží sen (BTS 24, EZ 234, S 353),

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **Jákovovo putování** vede přesně opačným směrem, než kdysi vyjítí Abrahamovo. Jeho cesta je předznamenána jeho lstivým úskokem a bratrovou hrozbou. Teď ho čeká nejistý úděl člověka bez domova. Právě na této cestě se však má naučit skutečné důvěře v toho Boha, který ho obdařil požehnáním.

– **sen v Bét-elu** – otevírá žebřík, spojující zemi s nebem. Doposud probíhalo všechno v „pozemské režii“, teď se do příběhu vložilo „nebe“. Středem dění už není Jákob, ale Bůh (v.13): Bůh jeho otců, věrný ve svých zaslíbeních i Jákobovi. Jeho věrnost bude Jákoba provázet na cestě do neznámé a nezajištěné budoucnosti (v.15).

– **Jákovova bázeň** (v.16n) je reakcí na nečekané Boží oslovení (viz Lk 2,9). Bázeň se zmocňuje především těch, kdo zapomněli s Bohem počítat – a buď propadli malomyslnosti, otupělosti, nebo se rozhodli vzít běh událostí bezvýhradně do své režie. Bázeň ovšem souvisí i s poslušností (v.20) – proto Jákob nezkouší vylézt po žebříku do nebe (jako mystik), ale s novou důvěrou se vydává na další pozemské putování

– **země synů východu** – když se v bibli chodí „směrem na východ“ (viz Gn 11,2) zní to vždycky podezřele. Směrem východním se vydávali hledači ztraceného ráje – zvláště pak ti, co si chtěli ráj vybudovat a pojistit po způsobu budovatelů babylonské věže. Co všechno Jákob najde „na východě“, bude vypravěče velice zajímat (viz níže – pobyt u Lábanu)

– **studna** – jako zdroj vzácné vody – je místem životodárným, zároveň je místem setkávání (Gn 24,11 Ex 2,15 J 4,6).

– **napojil ovce ... a políbil Ráchel** (29,10-11) – v originále scéna vyzní velice poeticky – protože „napojit“ – a „políbit“ v hebrejštině souznějí. – **Jákobův pobyt u Lábanu** – Lábanovo přivítání (ty jsi má kost a mé maso) zní jako výkřik z ráje (srvn. Gn 2,23). Smíme tu snad právem slyšet, že osamělý vyhnanec Jákob konečně nachází bratry, společenství. Zároveň tu ovšem Jákoba – t.j. Úskočného – vítá příbuzný, který s ním naloží podobně jako kdysi Jákob se svým bratrem. Tento motiv bude pak ve vyprávění proznívat stále hlasitěji (srvn. 29,25; 31,6-7). I když se Jákobovi vede jako požehnanému a vzrůstá se (30,27.43) – přece země

synů východu není rájem, proto tady nemá skončit Jákobova pouť. Když se Jákob nachází na východě, nachází se vlastně „na východ od ráje“ (srvn. Gn 4, 16) – protože od těch dob, co Hospodin zavola Abrahama – pojd’ do země, kterou ti ukážu – přestal být ráj záležitostí ztracené minulosti – a stal se věcí zaslíbené budoucnosti. Z tohoto důvodu se Jákob u Lábara nemá natrvalo usadit, a když založí rodinu – uslyší pozvání k vyjití do země, která je už od Abrahama skutečným (byť zatím jen slíbeným) domovem pro vyvolený lid. Nenaplňenost pobytu u Lábara může symbolizovat i údaj o délce jeho trvání 20 let (7+7+6, cf Gn 31, 41): k „božské dokonalosti“ (21, tj. 3 x 7) chybí jeden – ale ten rozhodující – rok.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– příběh obsahující množství zvěstných motivů. Nesnažte se do svého vyprávění zapojit všechny, spíše si vyberte jeden, pomocí kterého provedete děti přiměřeně zestručněným příběhem (viz poznámky u osnov).

– především mladším dětem těžko vysvětlíte, proč Jákob potkává Boží zjevení právě ve snu. Můžete si však pomoci přirovnáním – teprve když Jákob „zavře oči“, je mu dáno uzříti, jak na tom je.

– jednotlivé postavy nehrají jednoznačně kladnou ani zápornou roli. Vyvarujte se proto černobílého cejchování. Příběh zřetelně (a leckdy s humorem) ukazuje, jak blízko může mít důvěra k úskočnosti, víra k pověře, spoléhání na Boží milost k magii. Ale právě uprostřed takového lidského jednání přichází ke slovu Boží věrnost.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Plastickou vystřihovánku „Jákobova žebříku“ můžete vytvořit buď po vyprávění nebo uprostřed – 1. část: Jákob v Bét-el; 2. část: zhotovení vystřihovánky; 3. část: jak se slib naplňuje: Jákob u Lábara.

Výtvarně nadané děti mohou také

do mezer žebříku nakreslit obrázkový seriál o Jákobově pobytu u Lábara.

Pokud chcete pracovat společně, můžete vystřihovánku zvětšit (překreslit) na kartón z krabice. Každé dítě může namalovat jednu scénu z příběhu. Ty potom nalepíte jako obrázkový seriál do mezer žebříku.

4. POMŮCKY:

Flanelograf I.– Z. Šorm, Obrázky k biblickým příběhům. Praha – SR ČCE: obrázek studny; stáda ovcí; obrázek novorozeňat.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pro mladší školní věk:

Už jste někdy cestovali sami, bez rodičů? Jak dlouho vaše cestování trvalo? Napadlo Vás přitom, jaké by to bylo, kdybyste se neměli kam vrátit?

Pro střední a starší školní věk:

Už jste si někde připadali „jako v ráji“? Kde to bylo? Vydržel vám tento pocit, nebo ho vystřídalo zklamání?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

– *navržený oddíl – Gn 28-31 obsahuje hodně rozmanitých zvěstných motivů. Při vyprávění mladším dětem se soustřeďte na proměnu Jákobova údělu: ač se musel dát na útěk, nešlo to s ním dál s kopce. Přiznal se k němu Bůh jeho otců, slíbil mu věrnost – a návrat. V Cháranu pak našel společenství i lásku. Přesto se toto místo nestalo jeho pravým domovem. K této osnově můžete použít motivaci pro mladší školní věk a na začátku či při opakování dobře využijete pracovní list č. 14. Nebo můžete příběh přeupravit podle BD, č. 10 a 11*

I. Motivace

II. Rebeka posílá Jákoba z domu

III. Bůh ujišťuje Jákoba svou věrností (Budu s tebou, neztratíš se, vrátíš se)

IV. Jákob u Lábara – láska, děti a závist

V. Jákob je vyzván k návratu

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

– navržený oddíl – Gn 28-31 obsahuje hodně rozmanitých zvěstných motivů. Navíc při obvyklém způsobu vyprávění přichází zkrátka dvacetiletá éra u Lá-bana, kdy se z vyhnancovy rodiny stal početný nárůdek. Jako spojující a inter-pretiční linii navrhuje motiv „země vý- chodu“ (viz klíčové pojmy a motivace pro střední a starší školní věk). Při vyprávění můžete zdůraznit, že si Jákob po svém podvodu a útěku připadá u Lá-bana „jako v ráji“. Nachází nový domov, lásku, zakládá rodinu atd. Postupně se však ukazují méně „rajské“ rysy pobytu u Lá-bana. Nakonec je Jákob vyzván Hospo- dinem k návratu do pravé země – a toto pozvání tlumočí i svým ženám.

- I. Motivace
- II. Jákob utíká ze svého dědictví a potkává překvapivou Boží blízkost v Bét-elu
- III. Jákob přichází „na východ“ a připadá si tu jako v novém domově – nachází bezpečí a lásku
- IV. Jákob zakládá rodinu – a je přitom oklamán
- V. Skrze jeho službu přichází požehnání k Lábanovi – a Lában hledí, jak na něj vyzrát
- VI. Pobyt „na východě“ se změnil v otročinu – a Jákob je povolán k návratu
- VII. Lea a Ráchel vycházejí z otcovského domu za Jákobem

VYPŘÁVĚNÍ

I. JÁKOB JDE

Jákob tedy jde. Moc věcí s sebou nemá, ale nekráčí se mu lehce. Jako by měl v batohu na zádech kamení, když si vzpomene, co je za ním. Bratr Ezau – podvedený, o požehnání okradený, zuřící. Otec Izák – asi zklamaný a smutný z toho podvodu, který si na něj Jákob s Rebekou vymysleli. Máma Rebeka, kterou má tak rád. Všechno tak zamotané a zkažené. A když si vzpomene, co je před ním, není mu o nic lépe. Vždyť neví, kam jde, neví, co ho čeká, je na útěku. Tolik chtěl mít zajištěno, aby se mu dobře vedlo, aby získal požehnání, tolik se snažil...

Když slunce zapadalo, uložil se ke spánku, pod hlavou polštář z kamene (jak je ten život najednou tvrdý). I tak usnul a měl sen. Viděl v něm žebřík dlouhý až k samému nebi a na něm spousta andělů. A v tom snu k němu mluvil Hospodin.

II. JÁKOB SNÍ

Zvláštní věc – takový sen. Něco tak prchavého, nezachytitelného. Říká se: „Byl to jenom sen.“ A vidíte – právě v tom snu mluví k Jákobovi Hospodin. Možná, že mu tím chce říct, naznačit: „Ty se snažíš za každou cenu získat mé požehnání, třeba i podvodem. Ale sám nemůžeš vůbec nic. Ani nechat si zdát tento sen. Ale já tu moc mám – a mnohem víc. Proto tě dnes potkávám, v tvém snu, abych ti řekl: Budu s tebou. Budu s tebou pořád. Teď, když utíkáš, i potom, až se budeš vracet. Dám ti své požehnání. Nikdy tě neopustím. Slibuji. Teď jsi

sám, ale jednou budeš mít velkou rodinu, stane se s tebe velký národ. Staneš se požehnáním pro všechny ostatní. Slyšíš? Věř tomu!“

III. JÁKOB POTKÁVÁ HOSPODINA

Jákob se s trhnutím probudil: „To bych si ani ve snu nepomyslel, že Hospodin je stále se mnou; i tady, na útěku.“ Trochu se třásl, možná zimou, možná strachem – vždyť s Hospodinem se člověk nesetkává každý den. A on ho teď potkal, právě ve chvíli, kdy neměl žádnou jistotu, kdy si připadal jako nahý. Ale možná se třásl taky trochu i radostí a překvapením. A tak vzal ten kámen, na kterém ležel, a postavil ho, aby každý, kdo půjde kolem, věděl: Tady mne potkal Bůh. – To je důležité: Bůh vstoupil do Jákobova života, jemně zatukal a byl tu. Přišel ne proto, že si to Jákob zasloužil a dobře naplánoval, ale proto, že Hospodin sám chtěl.

IV. JÁKOB POTKÁVÁ PŘÍBUZNÉ

A tak se Jákobovi jde dál – díky Bohu – trochu lehčeji. Po mnoha dnech přijde ke studni. Polehávají tam pastýři ovci se svými stády a čekají, až přijdou všichni, aby společně dali ovčím pít. „Bratři, odkud jste?“ začíná Jákob opatrně rozhovor. „Z Cháranu.“ Jejda, poskočilo Jákobovi srdce, tam přece bydlí Lában, ke kterému jdu. „A znáte Lábanu?“ „Známe.“ Moc mluvní tedy nejsou, myslí si Jákob a ptá se dál. „A daří se mu dobře?“ „Jo, však tady máš Ráchel, jeho dceru, tak se zeptej jí! A už nás neotravuj!“

Ráchel! Mnohomluvný Jákob najednou ztratí řeč. Místo toho se dá do práce. Odvalí kámen, který zakrýval studnu, načerpá vodu do koryta a přizene sem Rácheliny ovce. Pak si opráší ruce: „Já jsem Jákob, jsem synovec tvého otce. Ráchel, já jsem tak rád, že jsem tady...“ a otírá si oči plné slz.

Ráchel běží domů: „Otče, tam u studny, Jákob...“ „Cože, Jákob, syn mé sestry Rebeky?“ utíká Lában ven. „Ukaž se, hochu, celá máma, pojď sem, ať tě obejmou. Ty jsi nějaký ušlý, pojď do domu, budeš mi všechno vyprávět!“ Jákob si připadá jako v ráji. Smí tu zůstat, už není štvancem.

V. JÁKOB SLOUŽÍ ZA RÁCHEL A LEU

Dny plynou, Jákob pomáhá Lábanovi i jeho dcerám při práci a je mu nádherně, zvláště když může být blízko Ráchel. Když za ním o měsíc později Lában přijde, aby si řekl, jaký by chtěl dostávat plat, ví Jákob hned, jaká bude jeho odměna: „Dej mi Ráchel za ženu, budu ti za ni sloužit i sedm let!“ „Ujednáno, nebudu ji aspoň dávat cizímu, tebe už znám.“ A sedm let je Jákobovi jako několik

dni, protože Ráchel moc miluje.

Pak je tu svatba, spousta jídla, spousta pití, veselí až do noci... Ale když se Jákob ráno probudí, leží vedle něj Lea. Lea, Ráchelina starší sestra. „Cože, Lábane, ty podvodníku, kde je Ráchel, za tu jsem sloužil, tu chci, ne Leu!“ Do Jákobova ráje vtrhnul zase podvod, ale tentokrát je tím podvedeným on sám a vůbec se mu to nelíbí. Křičí, rozčiluje se, ale není mu to nic platné. „Už sis Leu vzal a vůbec – u nás není zvykem, aby se mladší dcera vdávala dřív než starší. Ale mám návrh, vem si za ženu i Ráchel, tu můžeš odsloužit teď v dalších sedmi letech.“ Má to Lában pěkně vymyšlené. Dobře ví, že co mu Jákob slouží, daří se celé rodině i stádům. Teď má Jákoba v hrsti, teď tu Jákob zůstane při nejmenším dalších sedm let...

VI. PODIVNÝ ZÁVOD JÁKOBOVÝCH ŽEN

Jákob tedy dostal za ženu i Ráchel. A měl ji radši než Leu. Často však slyší, jak se jeho ženy hádají a vyčítají si: „Tebe má radši!“ „No, ale ty jsi porodila už čtyři syny!“ Je to pravda, kolem Ley už běhají Rúben, Šimeón a Lévi, Judu ještě nosí na ruku. A Ráchel chodí sama a jen se smutně kouká: „Jákobe, umřu, když nebudu mít děti!“ Jákob Ráchel miluje, ale teď se rozčilil: „Copak za to můžu? Asi to tak chce Hospodin.“ Ráchel má náhradní řešení: „Vezmi si za ženu moji otrokyni, ta porodí syna a ten bude jako můj.“ Rozbíhá se podivný závod mezi Ráchel a Leou. Tolik dětí, tolik radosti. Tolik hádek a hořkosti. Ráj to není. Jákob má deset synů a dceru. Ale pak se konečně usmívá i Ráchel, po dlouhém čekání se konečně kulatí břicho i jí. Nosí syna: „To Bůh se smiloval, že konečně mohu mít děti.“

VII. JÁKOBOVA UJEDNÁNÍ S LÁBANEM

Když se narodil Josef, chtěl Jákob od Lábana odejít. Nechce už pracovat jako námezdní dělník, chce mít svoje stádo. Lában však nechce Jákoba ztratit. Jákob se mu vyplatí; co tu je, Lábanův majetek mu roste, Hospodin žehná celé jeho rodině. „Řekni si, co chceš, jen tu zůstaň!“ „Dobře. Všechny strakaté ovce a kozy, které se narodí, budou moje.“ „Beru.“ Lišácký Lában stádo rozdělí. Co teď je strakaté, to budou mít na starosti Lábanovi synové. O bílé se bude starat Jákob. Bílé ovce přece nebudou mít strakatá jehňata, uvažuje Lában. Přesto se Jákobovým ovcím rodí jehňata strakatá. A není jich málo. Zato je tu plno závisti. Lában několi-krát mění své ujednání, ale není mu to nic platné. Zakrátko má Jákob vlastní velké stádo, velbloudy i služebnictvo.

VIII. JÁKOB SE VRACÍ

„Je čas, aby ses vrátil, Jákobe. Pojď, já půjdu s tebou.“ To mluví Hospodin, ví Jákob. Volá k sobě Leu i Ráchel: „Odejdemo odsud, Bůh mě volá zpátky. Sbalte všechny naše věci.“ Brzy se karavana velbloudů a početné stádo dávají na pochod. Cílem je původní start Jákobovy cesty, Kanaan, kde stále bydlí jeho otec Izák.

Když se to Lában dozví, je zlostí bez sebe. „Oni se odvážili uprchnout! Za nimi, přivedu je zpátky, Jákoba i své dcery!“ Ale dopadne to jinak. Na trestné výpravě se zdá Lábanovi sen. Hospodin ho varuje: „Neublížuj Jákobovi, mluv s ním v dobrém.“ Když Lában Jákoba dohoní, je to docela jiné setkání než tehdy před dvaceti lety. Lában vyčítá Jákobovi tajný odchod i všechno možné a obviňuje ho z krádeže. Zlobí se i Jákob: „Dvacet let jsem byl u tebe, po celou tu dobu se ti dobře dařilo, a ty jsi se mnou zacházel jako s otrokem. Kdyby se mnou nebyl můj Bůh, nedal bys mi vůbec nic.“ Lában ví, že nesmí Jákobovi ublížit, chce ho aspoň ještě ponížít: „Všechno, co zde vidíš, je moje. Ty jsi otrok. Ale že máš za ženy mé dcery, nic ti neudělám a nechám ti majetek, který máš. Uzavřeme spolu smlouvu, že nebudeme proti sobě, Bůh nám bude svědkem.“ Postavili na tom místě kámen; jako hranici, že tady bude Lában a na druhé straně Jákob. I to je způsob, jak ukončit hádky a nepřátelství. Někdy skutečně bývá moudřejší se rozejít, postavit plot.

Jákob je tedy znovu na cestě. Už není sám, má velkou rodinu, stáda, majetek. Ano, Hospodin mu žehná. Jenže, nechybí tomu ještě něco, aby požehnání bylo úplné? „Budu se muset setkat s bratrem,“ přemýšlí Jákob, „s bratrem, kterému jsem požehnání ukradl. Co mně asi čeká?“

MODLITBA

Díky, Bože, že jsi byl vždycky s Jákobem. Dává nám to naději, že jsi také s námi. V každé chvíli, dole i nahoře, ve zlosti, v bolesti, když jsme podvedeni i když podvádíme. Děkujeme ti za tvou přítomnost – v ní je tvé požehnání. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Proč lidé hledají útočiště v cizí zemi?
- Z kterých zemí utíkají lidé v dnešní době?
- Proč utíkali lidé z naší země? Hledají dnes útočiště u nás? Odkud?
- Máme dnes hledat Boží vedení ve snech nebo v příbězích Božích svědků?
- Všimněte si, jak se biblické pojmy stávají součástí běžné řeči (žlutí andělé a pod.)

- Znáte knihu (popř. film) „Na východ od ráje“? Které místo představovalo pro její aktéry ráj?“
- Vzpomínali Abraham, Izák a Jákob na ráj – nebo se spíš mohli těšit na to, co bylo před nimi? Které místo jim připadalo jako „rajské“?
- V kterých biblických vyprávěních se ozývá Boží ujištění „já budu s tebou“? (Ex 3, Mt 1)
- Přečtete si oddíl Iz 41,8-14. Které styčné body s vyprávěním najdete? Komu se v tomto oddíle říká Jákob?

DALŠÍ NÁMĚTY

Můžete využít písničku **Víc než oko spatřit smí** v následující úpravě: (nápěv – S 368)

Víc než oko spatřit smí
víc než slovo vypoví
Víc než srdce toužit zná
/Bůh ti dá/ 3x

Lában podraz nachystal
zeťáka si přivést dal:
„Nebudeš už žebrákem
– strakaté si ovce vem!“

Jákob má však vidění
jak tu podlost promění
Pruhované proutky vzal...
Líp než Mendel geny znal?

Lában leda pro smích je
Jákob stáda spravuje
Má však všechno ke štěstí?
Cestu domů (kdo mu) proklestí...

Víc než oko spatřit smí
víc než slovo vypoví
Víc než srdce toužit zná
/Bůh ti dá/ 3x

JÁKOBŮV NÁVRAT

Gn 32,4-31; 33,1-17

14.12.2003

3. adventní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,5 — *Budou se tě bát, dokud bude slunce, dokud potrvá měsíc, po všechna pokolení.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

32,23-32

PÍSNĚ

Moc předivná, sl. 1-5 (S 186, EZD 697); Někdo mě vede za ruku (EZ 176; BTS 22; S 210); (Svaté Boží požehnání (EZ 486); Ježíši, Pane můj (BTS 39); Bojujte dál (S 17); Vim, Pane, sám (S 371); Odpusť (BTS 43; S 233); Žalm 72,7 (EZ 72); Moc předivná, sl. 6-8 (S 186, EZD 697)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **příprava na setkání s Ezauem**
– **při návratu do zaslíbené země nečeká** Jákoba otevřená náruč, nýbrž prožívá čím dál větší úzkost. Rozpoznává nesamozřejmost své další perspektivy i nutnost nasadit sebe sama v riskantních zápasech víry. Takto zápasí se strachem ze svého rozhněvaného bratra i s Hospodinem. Hospodinovi poslové ho zastaví ještě před vstupem (Gn 32,2-3) – jako by mlčky připomněli celou neslavnou minulost, která se teď opět vynořuje. Vzpěti na to se Jákob dozvídá, že Ezau mu jde vstříc se čtyřistačlennou „ochrankou“. Ve chvílích ohrožení a krajní nejistoty padá na Jákoba bázeň (v. 8). V bázni se učí spolehnouti na Hospodina – a zároveň neutíkat z boje.

V modlitbě předkládá svou „nezasloužilost“ (32,11), svůj strach i důvěru v platnost Božích slibů: *JÁ se bojím* (v. 12) – *ale TY jsi řekl* (v. 13). Obavy o život se učí zvládat riskantním spolehnutím na Boží věrnost. Zároveň zápasí o obnovení vztahu se svým bratrem: nepředvádí, jak se vzmohl, nýbrž nazývá sebe sama „služebníkem“ (dosl. otrokem – 32,5.21). Dary, které posílá, jsou znamením, že se o ovo-

ce požehnání chce dělit – že rozumí svému postavení požehnaného tak, že skrze něj má do světa okolo plynout sdílení a pokoj. Zejména pak zdůrazňuje, že jde o obnovu vztahu (bratrství) tváří v tvář včerejšímu nepříteli (v. 21 dosl. zní „*Přikryji – TVÁŘ JEHO darem, ubírajícím se – před TVÁŘÍ MOU, a poté pak – uzřím – TVÁŘ JEHO; snad přijme/unese – TVÁŘ MOU.*“ – srv. pak s 33,10 – *viděl jsem TVOU milostivou TVÁŘ – a to je, jako bych viděl milostivou TVÁŘ BOŽÍ.*“) Součástí tohoto záměru je i taktika, jak obdarovat – rozděljuje dary na menší „zásilky“, kterými chce postupně oblomit Ezauovu zlobu. Jákob nehraje „divadélko“, bez něhož by se to nakonec stejně obešlo, protože po aktu smíření se bratří rozcházejí každý do jiného sídliště – Ezau do Seir, a Jákob do Sukót. Usmíření není jen soukromá záležitost dvou dosud nepřátelených bratří. Veřejný charakter této slavnosti má pedagogický účinek na ostatní přihlížející a je základem pro další soužití dvou národů, základem, k němuž se mohou vracet.

– **dělení majetku** – Jákob se netřese strachy, ale rozděljuje své bohatství na dvě části: majetek, který může dát jako obět na usmíření u Ezauovi, a druhou část, která zůsta-

ne zachována, tzn. jeho rodina a též skot a brav. Dělení ovšem vypadá zároveň jako obětní dělení – jako by rozpůlil na způsob oběti (Gn 15) celé společenství a očekával, že Hospodin obnoví svou smlouvu – scelí to, co patří k sobě. Modlitba a rozhovor to dotvrzují (v.10n). Svě odhodlání k oběti smíření s Ezauem vyjádří i tím, že v noci přebrodí se všemi svými nejbližšími potok Jabok a již není kam utéct před případným Ezauovým hněvem.

– **zápas u Jaboku** – Místo Ezauova útoku dojde k jinému zápasu. Jákob ho bojuje v osamocení. Neznámý protivník jako by v tu chvíli zastupoval všechny, které kdy Jákob v životě podrazil... Po dlouhém boji Jákob rozpoznává, že zápasí se samotným Hospodinem a žádá ho o požehnání. Je to smělá prosba, ale ne nepřipadná – co jiného od Hospodina žádat? Tento příběh ukazuje, co všechno je vtaženo do zápasu s Hospodinem, stojí-li v něm člověk s „bázní a třesením“. Poznává svou vinu, touží po smíření a zároveň prosí o požehnání. Jákob vychází z tohoto boje poznamenán dvojitým způsobem: dostává nové jméno: Izrael, tj. bojuje Bůh. Už nebude úskočný, tj. Jákob. Teď kulhá a tedy i vnějšně je naznačena jeho změna, již nemůže tak „svižně uskakovat“ – nestává se tedy bezhříšným.

– **jaké je tvé jméno?** (32,28) – v této otázce se setkávají všechny dosavadní charakteristické momenty Jákobova příběhu: Vpravdě je jméno jeho Jákob (Úskočný, Podrazák)“ křičel podvedený Ezau (27,36). Když Jákob své jméno vysloví, zároveň vyznává – jsem – Podrazák. Nové jméno od neznámého protivníka snímá z Jákoba vinu minulosti a staví před něj nový program – Izrael, tj. Zápasí Bůh (srvn Oz 12,5). Z jeho příběhu vyvstává jako skutečně nosná linie zápasů víry – zápasů o věrnost Bohu a Božimu „programu“ (tj. jménu Izrael). Na této cestě se pak stane skutečným požehnáním pro druhé.

– **slunce mu vzešlo** – (32,32) asociuje požehnání, které nad člověkem

vzchází jako slunce („osvět Hospodin tvář svou nad tebou...“). Jákob-Izrael jde na svou další pouť jako ten, který se proboujel k poznání, že se má stát požehnáním (pomocí pro druhé), tak jak to bylo zaslíbeno Abrahamovi („Staň se požehnáním!“ Gn 12,2). Proto se vzápětí dělí s bratrem (33,11 – vezmi si ode mne požehnání) a proto na konci svých příběhů srčovane a prostě „předává svou zvěst o požehnání“ fa-raónovi, nekoří se mu, ale žehná mu 47,7-10 – tak mu připomíná jeho úkol.

– **dar** (33,10) – není prostě pozornost – ale výraz vděčnosti Bohu, který úzce souvisí s naším vztahem k bližnímu – bratru. Tento dar přinášeli bratři Kain a Abel (Gn 4,3) – bez toho, aby v jejich vztahu vládlo skutečné bratrství. Proto Ježíš potom řekne, že se máme vrátit od oltáře, než dar Bohu dáme – a máme se předtím smířit s bratrem (Mt 5,23nn). Pročištěný vztah k Bohu je vždy základem pravdivého bratrství a ochoty ke smíření.

– **rozchod bratrů** – smíření nezahazuje zásadní rozdíl v duchovní orientaci obou bratří. Jákob ví, že se nesmí k Ezauovi přidat, „splynout“ s ním, a s orientální zdvořilostí mu to dává najevo. Jejich rozdílnost prozradí a z názvů cíle jejich další cesty – nezkrtný lovec Ezau odhrmí do pohoří Seir („Zarostlého“), na „edomská pole“ – tedy do „Červené země“, kde člověk neposluhá „hlas Boží“, ale „hlas krve“. Jákobovou další zastávkou se stane Sukót, tj. „stánky“. Jákob jde cestou poutníka, který ví, že nikde nesmí zakotvit natrvalo, a vyhlíží naplnění Božích zaslíbení.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– při výkladu je třeba pečlivě rozlišit „bázeň“ a „strach“. Bázeň před Hospodinem je otrásající zkušenost, v níž člověk zjišťuje, jak nesamozřejmě je Boží vyvolení, darovaná perspektiva, dary požehnání. Tato otrásající zkušenost pročišťuje víru – a umožňuje odvážně zápasit s vlastním strachem, spoléhat na Boží zaslíbení, nést ovoce požehnání

pro druhé a usilovat o smíření se znepráteným bratrem. Rutinní náboženství se naproti tomu zajímá hlavně o vlastní prospěch. Řešení, které bolí, se spíše vyhýbá – a ještě se přitom dožaduje Boží pomoci.

– dětem by nemělo uniknout, že požehnání je i dnes významnou součástí života víry. Požehnání není rozžehnutí se s někým, ani rodinný liturgický úkon, bez něhož se obejdeme. Požehnání slyšíme každou neděli v kostele. Není to blahopřání ani natankování benzínu na cestu. Požehnání nás ujišťuje, že žijeme v přítomnosti Boží a že Bůh nám jde v Kristu vstříc. Požehnání nás ujišťuje, že žijeme v silovém poli Boží působnosti, a proto jsme blízko Bohu a on nám.

– mechanismus lidského žehnutí je srozumitelný např. na snaze mladého fotbalisty, kterého pochválí fotbalový mistr. Na tuto chvíli začínající adept nikdy nezapomene a žije z ní a hraje, jako by mezi diváky byl ten, který ho pochválil. Modelovému popisu mechanismu působení lidského slova, popř. požehnání ovšem schází „bázeň“ – „přesah“ ke slovu, které přichází od Boha a které přijímáme s bázní a pak i s radostí. Boží řeč přichází, kdy chce a ke komu chce: Duch kam chce, věje. Nevšugerujte dětem moderní pověru, že slovo je jen slovo a tedy slabé, bezvýznamné, tonoucí v záplavě informací.

– Jákobovu bázeň a tíseň (32,8) nemusíme interpretovat pouze jako strach a obavy (tak BD i CBL-SZ). Jákobovo jednání vypadá sice jako opatrnická příprava na setkání s nepředvídatelně jednající skupinou čtyř set mužů. Jákobovo vyznání viny však spíše odpovídá jednání těch, kteří pocítují bázeň před Hospodinem. Překročení potoka Jabok svědčí o jeho ochotě vydat se zcela Ezauovi. Jákob si uvědomuje, že závažnost smíření je větší než veškerý majetek a vlastní život, proto pak jde první (33,3).

– příběh sice vypráví o dvou bratřech, ale i dvou národech – o Izraeli a Edomcích. Nevzbuzujte však v dětech

dojem, že Jákob vybojoval pro Izrael požehnání na „věčné časy“. Babylonské zajetí usvědčuje takové spoléhání z bláhovosti. Požehnání opravdu není protekce nebo nezadržitelný rozvoj k stále lepším zitřkům. Požehnání pro tento svět muselo být znovu obnoveno v Ježíši Kristu, ale ani ono není nějakou automatickou mocí, která nás zdokonaluje a nám nezbyvá než k tomu přitakat. Takovýto mystický vzestup světa i člověka je omylem často velmi zbožných lidí, kteří netuší, že i skrze chatrného Jákoba přichází Boží požehnání.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Ke splnění úkolu z obrázku potřebují děti příběh znát, proto je určen na závěr hodiny. V motivačním rozhovoru ovšem můžete mluvit o tom, co vede ke smíření a co smíření znamená, a využít přitom možností z potoka Jabok.

Menší děti mohou už během vyprávění obrázků omalovávat.

Do proudů v potoce můžete také se staršími dětmi doplňovat další slova podle toho, zda ta která skutečnost vede ke smíření nebo ne.

4. POMŮCKY:

Fotografie zápasníků.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší věk:

Máte strach, když provedete něco špatného? Co ten strach pomůže překonat? Kdy to zas bude v pořádku?

Otázka pro střední a starší školní věk:

Jak jedná člověk, když jedná ve strachu? – obětavě nebo prospěchářsky? Myslí na sebe – nebo na druhé? *(Děti už mohou mít zkušenost, jak strach spoutává, znemožňuje skutečně perspektivní řešení, svazuje, atd.)*

6. OSNOVY VYPŘÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** škol-

ní věk: *Vyjděte z navržené motivace. Nebojte se ukázat Jákoba jako toho, který se bojí. Zápasí však se svým strachem – a o nové uchopení Boží věrnosti – a nakonec se smíří i s bratrem. Pořadí biblického příběhu, kde se jednotlivé motivy překrývají, můžete pro mladší děti porovnat do souvislejšího vyprávění.*

I. Motivace

II. Jákob se dozvídá, že mu jde vstříc Ezau s ochrankou

III. Jákob neutíká, ale modlí se, vyznává své obavy, učí se znova spoléhat na Boží věrnost

IV. Jákob dostává nové jméno Izrael

V. Jákob jde vstříc svému bratru a nalézá smíření

– *nebo vyprávějte podle BD úloha č. 12:*

I. Jákob se vrací s celou rodinou zpět do země zaslíbené

II. Jákob posílá posly k Ezauovi, Ezau jde naproti se čtyřmi sty mužů

III. Jákobova příprava na setkání s Ezauem – rozdělení majetku a modlitba

IV. Jákob posílá Ezauovi dary na usmíření

V. Jákob dostává od Hospodina nové jméno

VI. Usmíření bratří – Jákob žádá o odpuštění

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk:

Motiv zápasu spojte výrazněji s otázkou přístupu k požehnání. Představte Jákoba jako toho, který se naučil neschovávat se už za druhé (za matku, za masku Ezaua), ale sám za sebe se staví před Boha i před svého bratra. K tomuto vyprávění slouží i navržená motivace.

I. Motivační rozhovor

II. Ezau jde naproti se čtyřmi sty mužů – hrozba nebo příslib smíření?

III. Bázeň Hospodinova připravuje Jákoba na setkání s Ezauem tváří v tvář ochota obětovat majetek, vyznání viny

IV. Jákob posílá Ezauovi dary na usmíření

V. Jákob sám za sebe podstupuje noční zápas – dostává od Hospodina nové jméno i požehnání

VI. Jákob jde vstříc Ezauovi

VII. Smíření bratrů

VIII. A přece jde každý svou cestou

VYPŘÁVĚNÍ

I. JÁKOBovy NERADOSTNÉ VZPOMÍNKY

Jákob sedí na zemi, hlavu má v dlaních. Jen co se rozloučil s Lábanem, má novou starost. Čeká ho další zkouška. Bude se muset setkat se svým bratrem Ezauem. Jak to vlastně tenkrát bylo... Neradostné vzpomínky se honí za Jákobovým zachmuřeným čelem. Dobře ví, že ve svém životě dost často jednal podle svého jména. Ano, je Úskočný, hrál nečestně, jednal podle, byl podrazák. Teď mu to Ezau může vrátit. Právo by na to měl. Jákob má strach. Nebude se Ezau mstít? Co bude? Co mám dělat, ptá se Jákob sám sebe.

II. JÁKOB SE CHCE SMÍŘIT

Jákob vstává, už ví, že teď bude muset jednat sám. Už není moc místa na uskakování. Setkání s Ezauem za něj nikdo nevyřídí. Rozhodl se. „Hej, služebníku, vezmi si věci na cestu a vydej

se do Seíru, na Edómské pole, a vyříd' Ezauovi, že se vracím. Rád bych získal jeho přízeň, ač jsem jen otrok a vůbec si to nezasloužím.“ Poslové s pokornou zprávou pro Ezaua se vydávají na cestu. Ale brzo jsou zpátky: „Potkali jsme ho! Už ti jde naproti, má s sebou čtyři sta mužů!“

„Ach ne! Chtěl jsem se přece smířit. Chci se smířit. Jenže, bude se chtít smířit i Ezau? Má s sebou čtyři sta mužů. Vždyť to může znamenat také boj.“ Jákob dělí všechnen svůj majetek na dvě části, na dva tábory. „Jestli přijíždí, aby v hněvu všechno pobil, třeba se jeho hněv zastaví o první tábor, vezme si majetek a uspokojí se. Ostatní v druhém táboře budou moci utéct. Třeba pak s ním bude přeci jen řeč.“

III. JÁKOBOVO ROZMLUVÁNÍ S HOSPODINEM

Dříve než se Jákob uloží ke spánku, modlí se. „Hospodine, já vím, že si tě vůbec nezasloužím. Ty se o mě staráš, i když jsem padouch. Byl jsi mi vždycky věrný. Řekl jsi mi, abych se vrátil domů. Slíbil jsi mi, že se mi dobře povede, že budu mít potomstva jako písku v moři. Už mohu vidět, jak se tvé zaslíbení začíná naplňovat. Na cestě tam jsem Jordán překračoval jen s holí, teď se vracím a mám ženy, děti, majetek. Hospodine, mám taky strach. Zachraň mě i mou rodinu. Bojím se, že nás Ezau všechny zabije. Je mi smutno, chtěl bych, abychom byli zase bratři. Hospodine, prosím, pomoz mi!“

IV. JÁKOBOVY DARY

Druhý den vybírá Jákob ze svého majetku krásná zvířata, shání je do stádeček a říká svým služebníkům: „To bude dar na usmířenou pro mého bratra Ezaua. Teď jděte, každé stádečko zvlášť, a až potkáte Ezaua, řekněte mu, že Jákob, jeho otrok, mu to posílá jako dar na usmířenou. A že jdu hned za vámi. Moc rád bych se s ním setkal v míru.“ Služebníci se stády odcházejí.

V. JÁKOBŮV URPUTNÝ BOJ

„Přebrodíme potok,“ říká navečer Jákob, „nic jiného nezbývá, teď už musíme jít Ezauovi naproti.“ A vede celou svou rodinu i stáda přes potok. Když všichni ulehli, Jákob se ještě prochází kolem potoka. Najednou ho někdo praštil. Jákob se ve tmě brání, nechce se dát tak lehce. Zápolí tam na břehu dlouho, boj je to úporný a vyrovnaný. Ani jeden se nechce vzdát. A tu útočník jakýmsi chvatem vykloubí Jákobovi nohu v kyčli a udýchaným hlasem křičí: „Už mě pusť, už svítá, vyšla Jitřenka.“ Jákob bolestí skoro

nemůže, ale tak lehce útočníka nenechá jít: „Nepustím tě, dokud mi nepožehnáš!“

O požehnání se tu vede boj. Jákob už ví: o požehnání se musí usilovat i bojovat. Ale ne úskokem, podvodem, zradou. Trvalo mu to dlouho, než dospěl k tomuto poznání. Jeho cesta nebyla jednoduchá a rovná. Teď už začíná chápat, jak to s požehnáním je. Kdysi si možná požehnání představoval tak, že Bůh udělá to, co si já naplánuji. Nebo že se požehnání dá ukrást. Teď, když se tu v zápase objímá s tím neznámým, už ví, že požehnání není jen majetek a mnoho dětí a úspěch. Teď už ví, že je to především Boží přítomnost. Bůh se mnou. Bůh, který mě podpírá a který mi dá i sílu smířit se s bratrem.

VI. JÁKOB – IZRAEL

„Nepustím tě, dokud mi nepožehnáš!“ „A jak se jmenuješ?“ „Já jsem... Jákob.“ „Dám ti lepší jméno. Jméno, které se hodí k požehnání. Nebudeš už úskočný a podvodník. Budou ti říkat Izrael. To znamená „zápasí Bůh“. Zápasil jsi s kdekým, s Bohem, s lidmi, se sebou. A obstáls, ano, to jméno se k tobě teď hodí lépe.“ „A ty jsi kdo, jaké je tvoje jméno?“ „Proč se ptáš?“ usmívá se najednou neznámý. „Pojď, vložím ruce na tvou hlavu a požehnám ti.“

„Jákobe, Jákobe, co se ti stalo, vždyť nemůžeš chodit!“ běží Ráchel k Jákobovi, už ho šla hledat. „Já... stalo se něco zvláštního, Ráchel, já jsem... viděl Hospodina. Já jsem se s ním dokonce pral, nevěděl jsem, že to je on. Celý život jsem chtěl, aby mi byl Hospodin nablízku a dneska jsem to zažil. Myslím, že s tou nohou si to budu pamatovat do konce života. A Ráchel, představ si, já... já jsem dostal nové jméno. Už nemusím být Jákob! Teď už se jmenuju Izrael. Zápasí Bůh. Že je to krásné jméno? Bůh zápasí, víš, je v tom něco... že už se nemusím protloukat sám. Víím, že On bude vždycky se mnou, že bude na mé straně. Ono to asi také znamená, že se někdy bude se mnou bude i prát... Já jsem moc šťastný, Ráchel! Jako by nad mým životem vyšlo sluníčko. Jé, podívej, opravdu vychází! Podej mi ruku a pomoz mi, prosím, vůbec nemůžu chodit.“

VII. BŮH ZÁPASÍ – BŮH SMÍRUJE

Pak se Jákob rozhlédl a v dálce uviděl sloup prachu. Věděl, že se k němu blíží Ezau se čtyřmi sty muži. Ještě rychle rozdělil a seřadil rodinu tak, aby milovaná Ráchel s Josefem byli až na konci.

Sám, opírá se o hůl, jde Jákob před svou rodinou vstříc Ezau-

ovi. Proti strachu si opakuje své nové jméno: „Izrael, zápasí Bůh“. Před Ezauem se sedmkrát pokloní. Než stačí říct slovo, už je Ezau u něj a... Jákob se přikrčí, asi čeká ránu. Jenže Ezau ho obejmě, skočí mu okolo krku, políbí ho. Pak už oba pláčou. „Brácho!“ „Ezau!“

„A co je to tady za zástup?“ rozhlíží se Ezau po ženách a dětech, které pomalu přicházejí až k objímajícím se mužům. „To je moje rodina.“ „A Jákobe, co byl ten tábor, se kterým jsem se setkal?“ „To je pro tebe, dar na usmířenou.“ „Ále, nech si to. Mám svého majetku dost.“ „Ne, Ezau, prosím, myslím to s tím smířením vážně. Jestli ty taky, vezmi si, prosím, ten dar. Hospodin mi ve všem požehnal, tak bych se s tebou rád podělil.“ „Dobře tedy, děkuju ti. Pojď, můžeš jít se mnou, tam kde já bydlím.“

Jákob však odmítá. „Nezlob se, ale nepůjdu s tebou. Jsem rád, že jsme se setkali. Mohli jsme se spolu smířit. Ale každý máme svou cestu. Buď s Bohem, bratře. Jsem moc rád, že ti můžu zase říkat bratře.“

MODLITBA

Díky Bože, že jsi s námi. Že s námi zápasíš, že nás zraňuješ a tím léčíš. Chválíme tě za to, že nám žehnáš. Dáváš nám sílu ke smíření, otevíráš nám oči pro nové cesty a možnosti. Díky, že smíme říkat lidem okolo „bratře“, „sestro“. Díky za tvou přítomnost. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Je rozdíl mezi zapomenutím a odpuštěním?
- Je čas nejlepší lékař? V jakých případech ano?
- Izrael, tj. bojuje Bůh. Jak si představujete Boží boj: – nic nemusíme dělat, ono nám to spadne samo do klína; – stane se nějaký zázrak; – naši nepřátelé budou pokořeni a my se budeme mít dobře; – budem žít mezi lidmi a budem prožívat podobná trápení a těžkosti; – budeme prožívat to, co ostatní, ale některé věci nás nebudou trápit; budeme odmítat nespravedlnost, protože nás k tomu něco volá; – poznáme odpovědnost za sebe i za druhé; prožijeme radost i úzkosti, ale nebudeme se naříkat a nadávat; – Bůh nás vyzbrojí účinnějšími zbraněmi (účinnějšími než atomové) a zvítězíme nad nepřáteli aj. Zkuste vymyslet další možnosti, jak si představujete boj Boží, a zkuste zjistit, co si o tom myslí Ježíš.
- V Mojžišových knihách čteme často ujištění: „Hospodin bude bojovat za vás a vy bude mlčky přihlížet (Ex 14, 14 aj.) – Kristus také něco vybojoval za nás – nemůžeme k tomu nic přidat a můžeme to jen „mlčky“ přijmout – ale nemůžeme o tom mlčet, tak jako nemlčeli učedníci.
- Znáte písničku Bojujte, bojujte dál – má něco společného s bojováním Božím? (Bojujte však pomstu nechte Pánu aj.)

- Jákobův boj o smíření a požehnání ukazuje, že o odpuštění žádá jen: slabá povaha – slaboch; kdo si dovede šikovně přichystat ústupovou cestu; vychytralý, kterému na tom zas tolik nezáleží; kající, který ví, že bez smíření nelze žít a prosí o něj; „filmově-seriálově“ upištěný, aby tím získal nějakou další výhodu pro další okamžik; sledující nějaký vyšší cíl; ten, kdo má strach, aby ho lidé nepomlouvali, že neví, co se sluší; lhostejný, na něhož tlačí kamarádi nebo rodiče a sourozenci.
- Znáte nějakou postavu z filmu, která žádá o odpuštění – z jakých důvodů?
- Není v požádání o odpuštění něco pokořujícího? Nenaznačuje to i Jákob tím, když se označuje za služebníka? Vyžadoval Ezau takové pokoření?
- Co je opakem odpuštění?

NAROZENÍ JANA KŘTITELE
L 1,5-25.57-80

21.12.2003
4. adventní

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,6-7 — *Sestoupí jak déšť na posečenou louku, jako vláha svažující zemi. V jeho dnech rozkvetne spravedlivý, bude hojný pokoj, dokud nezanikne měsíc.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

L 1,5-13

PÍSNĚ

Otevřete brány (S 239), Přiblížil se vánoční čas (BTS 62), Poděkujme svému Pánu (BTS 28, EZ 223), Aj, čas vzácný přišel (EZ 261), Nám pomoz, Pane milý (BTS 36), Buď Pánu čest (EZ 171), Radujte se bratři (S 284)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **byli spravedliví a neměli dítě** (v.6-7) – takto charakterizuje výchozí situaci evangelista. Bezdětnost znamenala vlastně životní prohru, ne-li rovnou Boží prokletí a trest. Jde tedy velice těžko dohromady s výslovnou charakteristikou spravedlivého života Zachariáše a Alžběty – má to snad znamenat, že život Božích spravedlivých „nemá budoucnost“? V souvislosti s významem Zachariášova jména (= Hospodin pamatuje) při líčení jejich údělu proznívá otázka: Nezapomněl Bůh už na svůj lid?

Zároveň tu evangelista ve shodě s nejvýznamnějšími starozákonními vypravěči zdůrazňuje: vždycky, když se s Božím lidem začíná dít něco důležitého – začíná Bůh s těmi, kteří podle svých úspěšnějších současníků či tradičního hodnocení nemají budoucnost.

– **chrám** – a vůbec Jeruzalém – hraje v Lukášově svědectví významnou roli. Je mu symbolem Boží věrnosti a především starozákonní tradice, bez které se prostě křesťané neobejdou. Lukáš píše křesťanům z pohanů (Lk 1,1n viz také Sk 1,1nn), neznalým Zákonu a Proroků, proto má jeho líčení v 1. a 2. kapitole tolik rysů, evokujících

základní události spásy v dějinách lidu staré smlouvy.

– **anděl** – se představuje sice jako jeden z populárních Božích „přisedících“, přesto však zůstává rozhodující jeho funkce: má vyřídit **poselství** (v.19 – jsem poslán, ABYCH MLUVIL).

– **poselství** tohoto nebeského kazatele zní jako zvěst překvapivá a o to víc radostná. Novota znamenala pro starověkého člověka cosi nebezpečného, nechtěného, podezřelého, proto je zvěst o nových skutcích Božích uvozena povzbuzením „neboj se“ (viz též L 1,30 a 2,10). Narození syna je pak ohlášeno jako důvod veliké **radosti**.

Zachariášova němota – nedověrný svědek, který neumí bezvýhradně počítat s Božím zaslíbením a jeho naplněním, „nemá, co by řekl“. (nevykládejte tuto němotu jako Boží trest). Gabrielovo poselství se jakoby u Zachariáše „zarazí“ – a on ho nemůže vyřídit dál. Teprve Janovo narození bude příležitostí k nové promluvě.

– **Jan** – znamená „Hospodin je milostiv“. Biblické pojmenování odkazuje na moc Boží, neboť v sobě spojují Boží Jméno s nějakou činností či zaslíbením (Izrael = Bůh bojuje, Zacharjáš = Hospodin pamatovat ap.)

I dnes se v rodině věnuje velká

pozornost tomu, jak se bude dítě jmenovat. Klade se často důraz na tradici, na jméno rodičů či prarodičů. O Janu Křtiteli však anděl naopak říká (L 1,17), že „obráti srdce otců k synům“. Zachariáš odmítá návrh sousedů, aby se dítě jmenovalo právě podle něj – otce. Ví totiž, že dítě se z Boží vůle jmenuje (nikoli „bude jmenovat“) Jan. Tradice je sice důležitá, ale nesmí stát v cestě, když se z Božího rozhodnutí objevuje něco nového.

2. ÚSKALÍ PŘÍBĚHU:

– budou-li se děti vyptávat, jak je to možné, že se přestárlému manžel-skému páru může narodit potomek, upozorněte, že Lk nevypráví příběh jako lacinou senzaci, ale jako svědectví, které sleduje „logiku“ Božích činů s Izraelem. Můžete děti nechat, ať si samy vzpomenou na podobné případy, o nichž během podzimu slyšely (Abrahama a Sáru, Ráchel aj.)

– nezlehčujte Zachariášovu nedověru. I „spravedlivého“ totiž zaskočí, když Hospodin nečekaně projeví svou věrnost a vysvobozující moc.

– přestože Lk vypráví o jednotlivých členech jedné rodiny, nesmíme zapomenout, že v tomto dění jde o Boží jednání s celým lidem víry, ne pouze o řešení problémů jednotlivců. V tomto smyslu podává úvod evangelia Lk ve „starozákonní poloze“ – tak jako Abraham je modelovou postavou pro celek Božího lidu, je jí i Zachariášova rodina. Nedověra i víra, smutek i jásos jsou projevy společenství víry.

– Lukášův způsob vyprávění může dnes ve čtenáři vzbudit dojem, že si Pán Bůh všechno s pomocí svých služebníků – andělů – zařídí sám a s lidmi hýbe jak s figurkami na šachovnici. Nesmí ovšem zaniknout, že tváří v tvář zvěsti Božích poslů jde o lidskou zodpovědnost, jak s předávanou zvěstí naložit. Andělé „lítají“ v předehře evangelia (a závěru). Mezitím bude Jan Křtitel (i Ježíš) mluvit sám – a oslovení lidé budou na jejich poselství také muset reagovat každý sám za sebe.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek můžete využít při motivačním úvodu. Při rozhovoru o dárkách, na které se děti těší, mohou do obrázku nakreslit ten, který dostaly, i když ho už ani nečekaly. Můžete mluvit o tom, zda to bylo jenom pěkné překvapení, nebo je to také v něčem zaskočilo, jako toho muže na obrázku. Jeho příběh jim pak vyprávíte.

Postupovat můžete i opačně. Nejprve budete vyprávět o Zachariášovi a pak teprve mluvit o tom, zda se dětem něco podobného přihodilo a do obrázku to nakreslíte.

4. POMŮCKY:

Obrázek chrámu, obrázek či foto starých lidí; obrázek novorozeněte; křížovka, v níž tajenkou je něčí jméno.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší školní věk:

Kdo rozhodl, jak se budeš jmenovat? (Otec, matka, příbuzní?) Po kom se jmenuješ? Máš ještě další křestní jméno?

Otázka pro střední a starší školní věk:

Připravovali jste se už někdy na nějakou důležitou změnu – např. na začátek školy? V čem ta příprava spočívala (koupě aktovky, výuka ve školce...)? Pomohlo vám to, když jste do školy začali chodit?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší** školní věk:

Můžete využít navržené motivace a osnovu vyprávění založit na významu dvou jmen: Zachariáš a Jan. Úděl Zachariáše a Alžběty jako by ztělesňoval přesvědčení, že Bůh už příběh svého díla pustil z rukou, že zapomněl na své věrné a ponechal věci, ať si běží vlastním spádem. Do tohoto rozpoložení vpadá zvěst, že Bůh nezapomněl, jedná, především tak, že „je milostiv“.

- I. Motivační uvedení
- II. Úděl Zachariáše a Alžběty – nezapomněl Bůh už na svůj lid?
- III. Překvapený Zachariáš slyší andělovo poselství
- IV. Janovo jméno zároveň označuje Boží program

– nebo vyprávějte podle BD, úl.č.100

- I. Motivace
- II. Bezdětní věrní manželé
- III. Zachariášova mimořádná služba
- IV. Andělské zvěstování a Zachariášova němota

b) poznámky a osnova pro **střední a starší** školní věk

Vyprávění můžete uvést upozorněním na zvláštnosti Lk. Použijte k tomu „věnování“ z Lk 1,1-4. Lk píše pro

křesťany z pohanů, kterým není vlastní tradice Izraele a zvěst Zákona a Proroků. Zařazuje příběh Ježíše Krista (a jeho „předchůdce“ Jana Křtitele) do souvislosti právě s touto zvěstí. Tak své posluchače připravuje na jedinečnost a zvláštnost zvěstí o Ježíši.

- I. Motivace
- II. Lukáš píše Teofilovi
- III. Bezdětní spravedliví manželé
- IV. Andělské zjevení a Zachariášova bázeň
- V. Andělské zvěstování a Zachariášova nedověra
- VI. Zachariášova němota a Alžbětino těhotenství
- VII. Zachariáš promluví – a děkuje Bohu za jeho věrnost

VYPŘÁVĚNÍ

I. VÁNOČNÍ DÁRKY

Jaký dárek byste si přáli dostat letos pod stromeček? Možná že nějaký dárek chystáte i vy sami. Takový, který se nekupuje v obchodě, ale člověk ho sám vyrobí. Nebo zkusíte vymyslet dokonce „nehmotný“ dárek? (Pisničku, báseň, přání, scénku?) To je pak překvapení!

S dárky, a nejenom s těmi vánočními, je to zvláštní věc. Možná se vám už taky stalo, že jste si něco moc a moc přáli. A pořád nic. A pak to najednou přišlo, když už jste to ani nečekali. Třeba teprve až k narozeninám. A vám to úplně vzalo dech, že jste na chvíli ztratili řeč, než jste mohli vykřiknout tou velikou radostí. Vzpomínáte? Zkusíte to teď nakreslit? Tak nějak podobně to muselo být i s tím mužem tady na obrázku, nemyslíte? A právě tom, jaký dárek to byl, co ho tak překvapilo a doslova zaskočilo, si budeme dneska povídat.

II. LUKÁŠ PÍŠE TEOFILOVI

Tím vyprávěním začíná celé Lukášovo evangelium. Lukáš ho věnoval svému dobrému příteli Teofilovi. To je pro nás neobvyklé jméno. Tak se nikdo z vás určitě nejmenuje. To proto, že je napsáno řecky. Ale když je přeložíme do češtiny, tak zní docela známě a srozumitelně: je to Bohumil, tedy ten, kdo je Bohu milý. Na něj Lukáš myslel a taky na jeho další přátele, kteří toho o Pánu Bohu mnoho nevěděli. Neznali jeho plány s lidmi. Necháпали různé důležité souvislosti. Neznali slova proroků. Nic nevěděli o Božích

zaslíbeních. O tom, že v Izraeli odedávna čekali svého zachránce. A tak se Lukáš rozhodl, že pro ně znovu všechno napíše. Pěkně po pořádku a od samého začátku.

III. BEZDĚTNÍ SPRAVEDLIVÍ MANŽELÉ

Začal od Zachariáše a Alžběty. Co na nich bylo tak zvláštního a výjimečného? Dva staří manželé. O Zachariášovi se vědělo, že je kněz, a proto spolu s dalšími chodívá konat službu do chrámu v Jeruzalémě. Ale lidé z jejich okolí o nich občas utrousili škodolibou poznámku: Vidíte, takoví zbožní, a k čemu jim to v životě bylo? Nakonec se ani těch dětí nedočkali a zůstali sami a bez pomoci. A někteří k tomu možná přidali, že to asi nebude jen tak pro nic za nic, že nejspíš je sám Pán Bůh za něco potrestal.

Alžbětu a Zachariáše trápilo, že jsou sami. Ale mysleli na to, že stejnou těžkost prožívali i jiní manželé a přesto zůstali Bohu věrní. Takoví byl přece i praotec Abraham a jeho žena Sára. A tak Zachariáš s Alžbětou na lidské řeči moc nedali. Proto o nich Lukáš napsal, že byli spravedliví před Bohem. Že ve své samotě a smutku nezatrpkli a důvěru v Pána Boha neztratili.

IV. ANDĚLSKÉ ZJEVENÍ A ZACHARIÁŠOVA BÁZEŇ

Tak a teď o tom velikém překvapení. Zachariáš je v Jeruzalémě a chystá se spolu s ostatními ke službě v chrámě. O tom, co bude přitom kdo dělat, se losovalo. A Zachariáš si tentokrát vylosoval to nejčestnější: má vejít sám do vnitřní svatyně chrámu a na oltáři zapálit voňavé kadidlo. Ten obřad patřil ke společné modlitbě všech lidí, kteří stáli venku na nádvoří chrámu.

Zachariáš s úctou vešel dovnitř a přistoupil k oltáři. Poprvé a možná také naposled v životě stojí na tomto svatém místě. S bázní v srdci se modlí. A tu najednou v přítmi a v dýmu kadidla vidí nějakou světlou postavu. Klame ho snad zrak? Ale ne. Nic se mu nezdá. Vždyť slyší svoje jméno: „Zachariáši!“

V. ANDĚLSKÉ ZVĚSTOVÁNÍ A ZACHARIÁŠOVA NEDOVĚRA

Anděl mu říká: „Neboj se. Pán Bůh vyslyšel tvou největší prosbu. Tvé ženě se narodí syn a dáte mu jméno Jan. Přinese radost nejenom vám, ale i mnohým dalším. Mnoho lidí obrátí znovu k Bohu a bude je připravovat na příchod Spasitele.“ Zachariáš s úžasem poslouchá ta slova. Slyší, že se nakonec dočká. Pán Bůh na něho nezapomněl. Tak mu to ostatně po celý život připomínalo i samo jeho jméno. Zachariáš znamená „Bůh pamatuje“. Teď slyší, že se mu splní jeho největší životní přání. Že i on bude mít syna.

A že právě s jeho synem, v jeho osobě, se začne plnit také to největší Boží zaslíbení pro všechny lid. Je toho najednou trochu moc. Až se mu z toho hlava zatočila. Tak úžasné to je.

Ale pak si najednou uvědomí, jak to s ním a s Alžbětou je, že v jejich věku se už děti nerodí. A hned to také řekne: „Vždyť já už jsem starý a moje manželka také. Copak ještě můžeme mít děti?“ Jak by se něco takového mohlo stát? Ne, tomu se nedá věřit!

VI. ZACHARIÁŠOVA NĚMOTA A ALŽBĚTINO TĚHOTENSTVÍ

A tak mu anděl nejprv potvrdí, odkud že to překvapivé poselství přichází: od samého Pána Boha. „Ale ty, Zachariáši, který jsi to všechno uslyšel jako první, ty sám o tom budeš mlčet. Ty sám to nebudeš moci vyřídit dál. Protože tomu nevěříš, budeš němý až do chvíle, kdy se to splní.“

Lidé zatím stáli venku a čekali na požehnání. Už to trvalo dlouho. Když se Zachariáš konečně objevil, viděli, že nemůže mluvit. Nikdo netušil, co se uvnitř odehrálo. Pochopili však, že to muselo být jistě něco závažného. Ale nikdo se od něj nic nedozvěděl. Zachariáš se musel s tím velkým tajemstvím vypravit zpátky domů. Jaké to asi bylo, když od své ženy za čas uslyšel, že čeká dítě? A jaké to bylo, žít s tím velkým tajemstvím v srdci a pomalu pozorovat, jak se andělovo poselství naplňuje? Jak se Boží slib stává skutečností?

VII. ZACHARIÁŠ PROMLUVÍ – A DĚKUJE BOHU ZA JEHO VĚRNOST

A tak se Alžbětě a Zachariášovi narodil syn. Osmého dne potom se u nich sešli sousedé a příbuzní, jak to bylo zvykem, při obrízce dítěte. Při tom obrádu dostávalo dítě také jméno. Všichni samozřejmě počítali s tím, že prvorozený chlapec bude po tatínkovi také Zachariáš. Ale maminka Alžběta řekla: „Ne, bude se jmenovat Jan.“ Všem to bylo divné, proč by se měla měnit dávná tradice. A tak se ptají samotného Zachariáše, který jako otec má právo to rozhodnout. Zachariáš si vzal tabulku a napsal na ni znovu jméno Jan. To jméno česky znamená „Hospodin je milostivý“. Všichni se tomu divili.

Ale ještě víc užasli nad tím, co se stalo potom: Po tak dlouhé době Zachariáš opět promluvil. A promluvil tak, že na všechny padla bázeň. Nemluvil o sobě, ba ani nad tím jejich novorozenětem se nerozplýval. Radost a vděčnost ho přemohla tak, že samou radostí až zpíval. Zpíval chvalozpěv o Boží věrnosti. O tom, že je to

pravda, že on na nás lidi opravdu pamatuje. Že na nás nezapomíná. Že posílá svého zachránce a že už je to všechno blízko. A tento narozený Jan bude tomuto zachránci připravovat cestu.

O tom, co se stalo v Zachariášově rodině, se pak mluvilo všude po celém Judsku. A všichni byli plni očekávání, co to přinese.

MODLITBA

Hospodine, věrný Bože, díky, že zasahuješ do našich životů i tam, kde jsme s tím už přestali počítat. Ať ti za to umíme být vděční. Ať dokážeme zpívat s takovou radostí jako Zachariáš. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Které jiné biblické příběhy vám tento oddíl připomíná?
Víte, komu věnoval Lukáš svoje evangelium? (křesťanům z pohanů)
- Kdo je dneska poslem překvapivě dobrých zpráv?
- Víte o nějaké změně k lepšímu, kterou už nikdo nečekal?
- Musíme se i my nějak připravovat na zvěst o Ježíši Kristu nebo stačí, že Bůh kdysi poslal Jana Křtitele?
- Může nás nějaký učitel dokonale připravit na zvěst evangelia?
- Znáte jednotlivá období církevního roku? Které z nich je zaměřeno na příchod Ježíše Krista?
- Víte, co znamená vaše jméno? Chtěli byste se jmenovat jinak?
- Je důležité znát význam svého jména?
- Už vám něco „vyrazilo dech“? Už jste někdy „oněměli“ úžasem?
- Víte, co je to obřizka – má význam jako křest? (viz úloha o Abrahamovi – znamení smlouvy – obřezání uvedení do společenství lidu)
- Znáte někoho, kdo má stejné jméno jako jeho tatínek nebo maminka?
- O čem se říká, že je to jenom tradice, že to je tradiční názor?
- Znáte nějaké lidové tradice?
- Znáte nějakou stejně radostnou píseň ze „Svítá“ nebo „Nové písne“, popř. z „Bud Tobě sláva“ či „Evangelického zpěvníku“?
- Znáte lidi, kteří říkají, že nepotřebují žádnou církev?

DALŠÍ NÁMĚTY

Hra na němého posla – Zachariáše

Zástupce jednoho družstva musí svému družstvu rychle, ale hlavně spolehlivě vyřídit zprávu (příkaz, otázku) od druhého družstva. Posel smí hrát pantomimu nebo napsat omezené množství slov.

JEŽÍŠOVO NAROZENÍ

25.12.2003

Lk 1,26-38, 2,1-20

Hod Boží vánoční

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 72,8+11 — *A panovat bude od moře až k moři, od Řeky do dálav země. Všichni králové se mu budou klanět, všechny národy mu budou sloužit.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

L 1,26-33

PÍSNĚ

Už proroctví Daniele (BTS 64, S 354), Má duše Boha velebí (BTS 29, S 176), Narodil se Kristus Pán (EZ 281; BTS 68), Ave Maria (S 6), Velebme vždy s veselím (EZ 278, BTS 71); Zázrak (S 220)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

2. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

– vyprávění L 2,1-20 je vystavěno pomocí silných **kontrastů**: na jedné straně císař Augustus (Vznesený) – jeho moc je na první pohled zřejmá. Vydá rozkaz a říše se dá do pohybu. Proti němu tu stojí symbol bezmoci, novorozené, narozené kdesi na okraji jeho říše.

Čas císaře vyznačuje letopočet důležitých nařízení, reform; čas Ježíšův se počítá jen podle měsíců těhotenství – nejdřív Alžběty (L 1,26) a potom Marie (2,6). Boží skutky nepochybně zásadně souvisejí s dějinami tohoto světa – přicházejí však ke slovu úplně jinak a jindy než tam, kde jsou dějiny „viditelné“. Víra smí vidět Boží dílo skryté právě uprostřed bezmoci a bezvýznamnosti.

– **Marie** „Nový zákon mluví o Marii s nejkrajnější střídmostí. Věnuje také velkou péči tomu, aby ji ochránil proti pověstem a omylům, které by v ní tak snadno našly podnět k tomu, aby v její prospěch byla odsunuta naprosto ústřední postava Ježíšova. To nebrání, abychom ji oslavovali jako „matku Páně“, jako tu, kterou budou blahoslovit všichni národové (sr. L 1,39-56). Nelze ji srovnávat s žádnou jinou ženou a její povolání bylo právě tak jedinečné jako povolání jejího syna.

Je-li „požehnaná mezi ženami“ (L 1,42), není to proto, že je matkou nebo že by byla vzorem mateřství, nýbrž proto, že se stala matkou věčného Božího Syna a prostřednicí jeho vtělení. Ostatně její poslušnost z ní činí přímo obraz a vzor povolání či úkolu církve a každého jejího člena. Je především tou, která přijímá Pána s poddaností (L 1,38.48) i za cenu, že ztratí dobrou pověst (sr. Mt 1,19nn). Je tou, která v sobě nosí Ježíše Krista. Nechce si jej však nechat pro sebe, ale přináší jej světu. V tomto smyslu se spolu s církví podílí na tom, co bychom mohli nazvat Boží „spiknutí“ pro záchranu světa, a je možno ji slavit jako tu, která v skrytu přivedla mezi lidi Krista, v němž je přítomno Boží království. Byla pro svět tím, čím církev zůstane až do návratu Kristova, totiž „podloutnicí“ nebe.“ /BS-A, s.103/

– **andělé** – častokrát známe pouze jejich jméno a zvěst (L 1,26-38), a někdy ani jméno neznáme (2,10n). Podoba andělů není podstatná. Bible nespokuluje o tom, zda andělé žijí věčně nebo zda umírají. Většinou je ani nepopisuje – jen vzácně – a to vždy tak, aby vynikla funkce těchto zpravodajců (Gn, Iz, Zj). Anděl znamená česky posel a jeho závažnost nespočívá v andělském pohledu, očích, těle, atd. Důležitá

je jeho zvěst, kterou obyčejní lidé – jako Abraham, Sára, Alžběta, Marie, pastýři – přijímají jako zvěst Boží, jako slovo závažné a směřodotné. Těto zvěsti pak podřídí svou vůli. Berou ohled na tu vůli, která je celému světu k dobrému. Zvěst andělů můžeme do jisté míry připodobnit řeči proroků – ti také zvěstovali to, co si Bůh přeje.

– **Gabriel** znamená česky – Bůh se projevil jako mocný. Jméno potvrzuje význam zvěsti.

– **pastýři** – byli patriarchové lidu Izraelského (Abraham, Izák, Jákob, Mojžíš, David), ale za Ježíšových časů jimi lidé opovrhovali. Evangelista L často upozorňuje, že Bůh si nevyvoluje lidi vážené a mocné, ale právě chudé a opovrhované. (viz také CBL a TdV s.191)

– **náhlost andělského zjevení** (L 2,9): Jakkoli byl příchod Mesiáše zvěstován dopředu, přece se narození Ježíše stává událostí naprosto nečekanou. Jako by se doprostřed lidského času prolomil čas úplně jiný, čas Božího království. Člověk uzavřený do času svého žití najednou slyší, že jeho dnešek byl radikálně proměněn. Protože s touto změnou nepočítal, pociťuje bázeň. Smí však slyšet – jde o událost nanejvýš radostnou a nadějnou. Stalo se něco nečekaného, nového, nevyčísitelného – a my tuto událost smíme vítat jako naplnění Božího záměru (už je to tady!).

– **„sláva Páně se rozzářila kolem nich“**(2,9)– uprostřed noci si pastýři uvědomili, že se jim nezdá nic děsivého, ačkoli prožívali bázeň, úctu – tedy něco, co člověkem otrěse. O slávě Boží se v Bibli hovoří poměrně často v knihách Mojžíšových i u proroků. Evangelista Lukáš odkazuje zmínkou o slávě k Bohu, ale neměli bychom si ji představovat jako fyzikální světlo, jako nějakou žárovku, která na chvíli zablikala. Jde o popis radosti a bázně pastýřů, o jejich rozpoznání, že se odehrává něco dobrého, co jistě Bohu není proti vůli.

– **bázeň** – „Bázeň je lidská reakce na Boží zjevení. Když Bůh zjevuje své

království v Ježíši Kristu, jsou lidé překvapeni: nejasně, citově objevují nezměřitelnou vzdálenost, jež je dělí od živého Boha; bázeň se mísí s úžasem.“ (BS-A, s.16).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– nenechme se mýlit tím, že evangelista nezmiňuje žádné Mariiny vzdory a výmluvy. Říci ANO k andělskému zvěstování znamenalo pro Marii (hebr. Mirjam znamená vzpoura, rebelie – viz Nu 12,1nn) zvolit krok do prázdna, nejistotu, riskovat nezajištěný příběh s otevřeným koncem. Jestliže řekla ANO a spolehla na Boží zaslíbení, zařadila se po bok velkým svědkům a svědkyním víry, kteří se s odvahou, vytrvalostí i s pokorou vydali na cestu do neznáma.

– děti většinou příběh o narození Ježíše Krista znají. Je proto potřeba zdůraznit zvěstné motivy, které někdy stojí v pozadí (nečekanost Ježíšova narození, kontrast bezmoci a světovládých aspirací).

– přestože Ježíšovo narození doprovází představení „nebeského pěveckého chóru“, nemá víra nijak usnadněné rozhodnutí. Mesiáše nepotkává obklopeného nebeskou září, ale v nesmírně ubohých a naprosto neromantických poměrech (2,16).

– nepozorným čtením Lukášova vánočního evangelia se mezi lidmi ustálil obrat „lidé dobré vůle“ – jako by Ježíšův příchod platil právě jim. Evangelista ovšem chce vyjádřit pravý opak – přestože lidé nechtějí znát svého Stvořitele a zařizují se na světě po svém (Augustus), Bůh zůstává věrný a posílá Spasitele, který svým dílem mezi lidmi uprostraní zachraňující Boží vůli.

3. METODICKÉ POKYNY

K PRACOVNÍMU LISTU:

Vánoční vyprávění je poměrně známé, proto je můžete místo vlastního výkladu nechat děti vyprávět podle obrázkového seriálu. Otázkami je přítom veďte, aby si uvědomovaly, co jednotlivé scény vlastně znamenají (záměr císaře a je-

ho role ve vyprávění, nepřijetí od lidí, kontrast chudého narození s přáním, které máme, neobvyklá volba adresátů vánoční zvěsti... atd.).

Poslední scénu potom děti dokreslí. O jejich kresbě je třeba společně mluvit, aby si uvědomovaly, co opravdu v Lukášově vyprávění je a co tam automaticky a často nepřiměřeně přidává naše fantazie betlémů (anděly, tři krále, lidskou štědrost...).

4. POMŮCKY:

Obrázek pastýře, obrázek Betléma; Pracovní listy – Evangelia č. V/2 (skládací Betlém)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Všimají si lidé raději více prezidentů a ministrů, herců, sportovců a zpěváků nebo těch, kteří se starají o děti, o nemocné?

Otázka pro starší školní věk:

Myslíte, že o Ježíšově narození se má vyprávět jen o Vánocích? Šlo by to i jindy? (*Můžete s dětmi projít příběh-*

hem a zjišťovat, na které časové údaje má příběh sám vazbu – a na které tedy sám reaguje)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) osnova pro **mladší a střední** školní věk:

Vyprávějte jen oddíl L 2, 1-20, využijte obrázků Z. Šorma:

- I. Motivace
- II. Císařské nařízení
- III. Cesta do Betléma
- IV. Ježíšovo narození ve chlévě
- V. Pastýři pospávají u Betléma
- VI. Andělská zvěst
- VII. Betlém (vyprávějte o tom, co mají děti nakreslit)

b) poznámky a osnova pro **starší** školní věk:

- I. Motivace
- II. Andělské zvěstování Marii
- III. Mariina příkladná víra
- IV. Císařský rozkaz, putování do Betléma a narození Ježíše
- V. Andělé oznamují překvapivou zprávu pastýřům
- VI. Pastýři nalézají novorozeně

VYPRÁVĚNÍ

I. NA CO SE NEJVÍC TĚŠÍME?

To dnešní vyprávění zná určitě každý z vás. A nejenom vy v nedělní škole. I vaši spolužáci vědí, že se Ježíš narodil v Betlémě Josefovi a Marii. Vědí to, protože to patří k Vánocům, na které se všechny děti těší. Vědí to, protože slyší vánoční koledy a vidí betlémy, vystavené ve výkladech obchodů. Ale proč se na Vánoce tak těšíme? Vy děti se asi těšíte hlavně na vánoční dárky. My dospělí třeba zas na svoje vánoční tradice a zvyky, které jsou odedávna s těmito svátky spojeny. Ale snadno se stane, že to naše těšení a očekávání přehluší to, co nám evangelista Lukáš o Ježíšově narození skutečně napsal. Četli jste si o tom někdy přímo z Bible? A četli jste to pozorně? Víte, jak to všechno začalo?

II. ANDĚLSKÉ ZVĚSTOVÁNÍ MARIÍ

My se na Vánoce připravujeme adventem. Náš advent trvá čtyři týdny. Ale v Bibli se dočteme, že to začalo mnohem dřív. Musíme se vrátit až k Zachariášovi, o kterém jsme slyšeli minulou neděli.

Pamatujete si, co se mu přihodilo při službě v chrámě? Co to bylo za zprávu, která ho tak zaskočila, že ztratil řeč? A představte si, že se stejnou zprávou – o narození syna – jde teď Boží posel, anděl Gabriel, ještě na jinou adresu. Tentokrát do Nazareta, k dívce Marii. Jak to dopadne tady?

Anděl Marii nejprve slavnostně pozdravil. Prý „Raduj se, milosti naplněná. Pán s tebou.“ Ale z čeho se mám radovat? diví se Marie. Co mě čeká? Marie neví ani netuší, co to znamená, a tak je tou nečekanou návštěvou spíš zaražená a polekaná. Proto hned, stejně jako Zachariáš, i ona slyší od anděla nejprve upokojení: „Neboj se“. Ale pak už je všechno docela jinak než minule. „Bůh si tě vyvolil. Narodí se ti syn a dáš mu jméno Ježíš. On bude větší nad všechny lidi, bude nazván synem samého Boha, bude kralovat nade všemi národy.“

III. MARIINA PŘÍKLADNÁ VÍRA

Ale i Marie má svoje otázky: „Jak se to může stát? Vždyť nejsem vdaná. Nemám muže.“ Anděl jí odpoví: „To dítě se narodí, protože to chce Bůh. U Pána Boha není nemožná žádná věc.“ Když to Marie slyší, odpoví: „Ano, ať se se mnou stane to, co Bůh řekl.“ Přijímá své poslání s důvěrou, poslušností i pokorou. Neptá se na to, co bude s ní samotnou. Nemá strach o sebe, že kvůli dítěti může ztratit třeba svou dobrou pověst. Tuší, že to, co ji čeká, nebude snadné. Ale věří, že k tomu všemu dostane také potřebnou sílu. Ano, ať se vše stane tak, jak Bůh řekl. Jsem připravena činit, co ode mne Pán Bůh čeká.

Už vás někdy napadlo, že to, co se tehdy o Vánocích stalo, vůbec není samozřejmé? A že Pán Bůh nerozhodoval o Vánocích sám? A že i dnes k Vánocům chce slyšet také naše „ano“?

IV. CÍSAŘSKÝ ROZKAZ, PUTOVÁNÍ DO BETLÉMA A NAROZENÍ JEŽÍŠE

Podívejte se teď na obrázky na pracovním listě. Je to tentokrát celý seriál. Ale jak začíná? Vyprávěli jsme si o tom, co anděl vyřizoval Marii jako Boží rozhodnutí. Ale tady, zdá se, rozhoduje někdo úplně jiný! Římský císař Augustus! A vypadá to, že mu jde o úplně jiné věci: o peníze a o moc nad lidmi. Vydává rozkaz, aby se v jeho říši provedl soupis lidí i majetku. Kvůli daním. Každý proto musí jít tam, odkud pocházel. Pro Marii a Josefa to znamenalo vypravit se na třídenní cestu z Nazareta až do Betléma. Odtamtud pocházel Josef a celý jeho davidovský rod. Ale Betlému byla také určena stará proroctví, že tam se má narodit Spasitel. O tom však vladař

z Říma neměl ani ponětí. Netušil, že svým rozkazem nevědomky přispěje k jejich naplnění.

A jak to dopadlo v Betlémě? Obrázek vám to napoví, ale vy si jistě vzpomenete i sami, jaké přivítání tam Josefa a hlavně těhotnou Marii čekalo. Zažili jistě víc než jen jedno takové ponížující odmítnutí. Jejich syn se narodil nakonec ve stáji na kraji města. A i když přišel na svět tak bezmocný, i když ho nikdo nečekal a nevítal a nic nenasvědčovalo tomu, že by se zrodil král, Josef a Marie poslechli a dali mu jméno Ježíš. To znamená „Hospodin vysvobozuje“.

V. ANDĚLÉ OZNAMUJÍ PŘEKVAPIVOU ZPRÁVU PASTÝŘŮM

Ve stáji spí Marie a Josef a s nimi malý Ježíš. Odpočívají i pastýři, i teď v noci hlídají svá stáda. A právě ti pastýři to mají od anděla slyšet jako první: že „Hospodin vysvobozuje“. Že se na svět narodil Spasitel lidí. To je ale novina! My pastýři si tu podřimujeme a přemýšlíme o svých věcech a najednou tohle! A proč s tím přišel anděl právě k nám, obyčejným a zapomenutým lidem? Co my si s tím máme počít?

„Nebojte se!“ Jak dobře nás ten Boží posel zná. Jak dobře ví, v čem jsme si my lidé podobní. Zachariáš, Marie i pastýři. A jistě i my dnes: když se stane něco nezvyklého, dostaneme spíš strach. Proto nás ze všeho nejprv musí povzbudit. Teprve pak jsme schopni vnímat, když nám Pán Bůh zjevuje svou slávu. A slyšet, že se splnila dávná proroctví o záchraně. Právě dnes. A právě pro nás: „Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově.“

Ale pozor! Dívejte se dobře! To je to největší Boží překvapení: ten zachránce je malé bezmocné dítě v plenkách, položené do jeslí. A jako by se celé nebe připojilo a rozezpívalo se radostí nad tou andělskou zprávou: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi. Bůh v nich má zálibení.“

VI. PASTÝŘI NALÉZAJÍ NOVOROZENĚ

Co se stalo pak, zkusíte teď nakreslit vy sami. Jak to asi dopadlo s těmi pastýři, když se trochu probrali z toho ohromení? Poslechli to, co jim vyřizoval anděl? Vypravili se do Betléma? Nebo si řekli, že se jim to všechno nejspíš jen zdálo? Že to bylo krásné, ale že to všechno musel být jenom sen? Copak se i my s takovými pocity někdy nevracíme po Vánocích do svých všedních dnů?

A teď si spolu otevřeme Lukášovo evangelium a přesvědčíme se sami, co je tam napsáno. Zkusme přečíst nahlas jenom všech-

na slovesa. Ta nám napoví nejvíc: řekli si, pojďme, podívejme se, spěchali, našli, spatřili, pověděli...

Ani k té zpáteční cestě nezapomněl Lukáš připsat něco důležitého. Když se pastýři se vraceli, co přitom dělali? (Oslavovali a chválili Boha.) Zkuste to nakreslit. A řekněme si: Jaké to bude s námi, když se po Vánocích vrátíme ke svým každodenním věcem my? Vždyť se přece narodil Spasitel!

MODLITBA

Hospodine, to Lukášovo vánoční vyprávění je samé překvapení. Chválíme tě za to, že u tebe je všechno ještě jinak, než jak my jsme zvyklí a než jak to čekáme. Díky, že tvoje záchrana se děje i uprostřed lidské bezmoci a slabosti. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Čemu se říká andělská zpráva?
- Znáte nějakou písničku, kde se zpívá o andělech?
- Vypráví se v Bibli o tom, jak andělé vypadají? Podle čeho malíři namalovali podoby andělů?
- Hodí se vyprávět o Ježíšově narození jindy než o Vánocích?
- V čem je pro nás Marie vzorem?
- Může být pro nás Marie něčím víc než vzorem?
- Napadlo vás, že příběh o Ježíšově narození stojí v ostrém protikladu s naší představou úspěchu, štěstí, spokojenosti?
- Může se náš zpěv stát ozvěnou zpěvu andělů?
- Zamyslete se nad slovy ‚lidé dobré vůle‘. Lze někoho takového najít ve vánočním příběhu? Či dobrá vůle vlastně ve vánočním příběhu přichází ke slovu?
- Viděli jste už Třebechovický Betlém? Co vás tam zaujalo? Je to přesně podle Bible? Co tam schází?
- Pamatujete si jméno člověka, kterému se zdálo o velkém žebříku, po němž sestupovali a vystupovali andělé-poslové. Přinesli mu vzkaz andělé nebo k němu hovořil nějaký hlas přímo?

JOSEF A JEHO BRATŘI

28.12.2003

Gn 37,1-36

1. po narození Páně

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 31,2+14b-15a — *Hospodine, utíkám se k tobě, kéž nejsem na věky zahanben; pomoz mi vyváznout pro svou spravedlnost! Smlouvají se na mě, kuji pikle, chtějí mi vzít život. Já však, Hospodine, důvěřuji tobě.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

37,1-8

PÍSNĚ

Plakal strachem ve studni (BTS 53); Srdcem celým tebe, Pane (EZ 138); Pane Bože náš (BTS 15); Odpust' (BTS 43; S 233); Nezná tu nikdo (S 217); De profundis (S 327); Buď vůle tvá (S 21).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **Josef je starší a předposlední** syn Jákoba a jeho manželky Ráchel. Je pastýř a byl nejen spolupastýřem svých bratrů, ale i jejich dohlížitelem. Dohlížel nejen na syny Bilhy a Zilpy, ale i na syny Leiny. Zpravoval otce o „zlém jednání“ svých bratrů. V synu milované a dlouho neplodné Ráchel viděl Jákob-
-Izrael Božího vyvoleného. Svou lásku vyjádřil i tím, že mu dal zvláštní oděv, který příslušel lidem královského stavu (2S 13,18). Lišil se od obyčejného oděvu tím, že měl dlouhé rukávy a sahal až k zemi. Jiné biblické překlady mluví o „rouchu proměnných barev“ nebo o „brokátové sukničce“. Tato suknička měla Josefovi připomínat odpovědnost za bratry. Rozhodně neměla být důvodem k pohoršlivé pyšce.

– Josefovi **sourozenci** byli děti Jákoba a jeho čtyř žen. Jákobových synů bylo dvanáct. synové Leini: Rúben – prvorozený, Šimeón, Lévi, Juda, Izachar a Zabulón. Synové Ráchelini: Josef a Benjamín. Synové Rácheliny otrokyně Bilhy: Dan a Neftalí. Synové Leiny otrokyně Zilpy: Gád a Ašer. Matkou jediné zmiňované dcery Diny byla Lea. Bratři žárlili na otcovu lásku k Josefovi, začali ho nenávidět a ztrpčovali mu

život. K dovršení rozkolu mezi Josefem a jeho bratry přispěly i jeho sny.

– **sen** byl ve starověku považován za jedno ze spojení mezi božstvem a člověkem. Také starozákonní podání mluví o tom, že Hospodin ve své svobodě používá snů, aby skrze ně zjevoval svou vůli. Sny mívají různé podoby. Někdy se rozvíjejí ve sledu obrazů (Gn 37;40;41; Sd 7,13.15; Da 2;4;7). Jindy může sen obsahovat i přímé Boží slovo a přecházet i v rozhovor (Gn 20,3-7; 31,10-13.24; 1Kr 3,5-15; Sk 18,9-10). Sny ve Sz lze dělit i následovně: a) sen, který je očekáván na posvátném místě (1Kr 3); b) sen symbolický a c) sen, v němž Bůh udílí své přímé pokyny a rozkazy (Gn 31,24). Josefovy sny spadají do kategorie snů symbolických, podobně jako sny faraónovy (Gn 41) nebo sen Nebúkadnesarův (Da 2). Snem se zjevuje budoucnost těm, kteří jsou zasazeni do dění pod Božím rozhodováním. Mohou být i vyvolenému lidu cizí (Abímelech, faraónovi úředníci, farao, Nebúkadnesar apod.). Sny, které Bůh dává, jsou projevem jeho přízně. Pokud jejich výklad nepodává on sám, stane se to výsadou některých jeho věrných (Josef v Egyptě, Daniel v Babilónu a pod.)

– bratry nejvíc dráždí **Josefovy**

sný. Nechápou, že jsou součástí Božích úmyslů. Nezmýšlejí se nad nimi jako jejich otec Jákob. Prvorozený Rúben cítí odpovědnost za bratra. Má dokonce úmysl vrátit Josefa otci. Nemá však dost síly zvrátit rozhodnutí bratrů. Ti strhnou z Josefa jeho zvláštní oděv, a tím ho degradují. Hodí ho do jámy, a tím je pro ně mrtev (Ž 28,1; 30,4).

– posadili se, aby jedli chléb. Společně jedení chleba bylo projevem smluvního společenství. (Gn 31,54; Jr 41,1). Bratři se tak vzájemně zavázali slibem, že budou držet spolu a nevyzradí, co se vlastně dělo.

– **dvacet šekelů stříbra** – Izraelský šekel, jinde také lot, bylo závaží, podle něhož se vážily drahé kovy, které sloužily jako platidlo. Podle různých pramenů vážil 1 lot 8,41 g nebo také 11,46 g. Stříbrný šekel byl základní vahou. Podle knihy Leviticus bylo možno koupit za 2 šekely jednoho skopce. Cena osoby mužského pohlaví od pěti do dvanácti let činila 20 šekelů. (Lv 27,5)

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– Josefovy příběhy jsou vyprávěcky velmi poutavé. Jednotlivých epizod lze užít k podtržení etických momentů v kladném i záporném smyslu. Tyto dílčí důrazy by však neměly překrýt hlavní myšlenku **Hospodinových záměrů s vyvoleným lidem.** Josefova postava není jen příkladem lidského jednání, ale postavou, kterou vyvolil Bůh, aby jejím prostřednictvím jednal.

– bratři odešli pást k Šekemu. Josef zůstal u otce. Teprve později ho otec posílá za bratry. Cestou do Šekemu osvědčuje Josef svou strážnou odpovědnost za bratry. Na rozdíl od Kaina je „**strážným**“ **svých bratrů.** Nenachází je tam, kde měli být. Nějaký muž, v němž lze vidět Božího posla, mu sděluje, že bratři odešli pást k Dótanu. Kontrola byla víc než oprávněná. Bratři svévolně opustili vykázané místo v blízkosti Hospodinova oltáře. Není známo, co je vedlo do Dótanu. Víme jen, že Dótan bylo staré kenaanské město. Čteme o něm ještě v 2Kr 6,13.

– **Josef dohlížitel** není inkvizitor, který by z moci své funkce dohlížel na pravověří sourozenců. Není vybaven soudní, ani policejně-náboženskou mocí či církevně-právní pravomocí. „Zlé zprávy“ (37,3) nejsou udavačské hanopisy, nýbrž znepokojivé zprávy o starších bratřích – jejichž sociální a náboženské citění odporuje tomu, co si Bůh přeje. Proto nakonec starší bratři nepovažují likvidaci protežovaného Josefa za nedovolený způsob řešení „sourozenecké krize“ a nepřípadně jim jako nemorální o takovém činu pomlčet a stvrdit jej smlouvou o zatažení vlastního zločinu. Dětem můžete právě na tomto příběhu vysvětlit, co je to „bonzování“ (donášení) a co je to nesouhlas se nesprávným a nemorálním jednáním; co je to moralizování, inkvizičně-náboženské sudičství a co je to falešná solidarita a pokrytectví v rodině či mezi příbuznými; co je to „držet basu“; co je to odpovědnost před tváří Boží, věrnost určité normě; (prvorozený Rúben právě jako prvorozený cití – být pozdě – odpovědnost za sourozence).

– nelze přehlédnout výrazné obraty z mytologie, s nimiž se v této kapitole setkáváme. Bible tu (jako na mnoha jiných místech) užívá cizích mytologických předloh. Tyto předlohy však kriticky přetváří, naplňuje vlastním zvěstným obsahem. Stržení suknice a namočení v krvi připomíná bájný výjev o utrpení Tammúze. Podobně i pláč Jákoba nad domněle mrtvým Josefem připomíná pláč nad Tammúzem. Bible tu užívá mýtických motivů, aby zdůraznila, že v tomto příběhu jde o tajemství života a smrti.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Zhotovením papírové figurky Josefa a jeho roucha můžete hodinu začít (Děti při tom mohou spolupracovat – mladší pestře omalují roucha, starší figurky vystřihají a slepí.). Příběh potom můžete vyprávět jako osvětlení toho, jaký význam v něm roucho má a proč je děti vyráběly.

Pokud je skupina větší, můžete s vyrobenými figurkami příběh přehrát (Neoblečené budou představovat Josefovi bratry, oblečená Josefa, jedné můžete domalovat vousy a bude z ní otec Jákob. Sami můžete ještě vyrobit papírové ovce a přinést kousek vlny, kterou nakonec Josefa omotáte – svázete.).

Děti také mohou na závěr příběh s figurkami přehrát dospělým účastníkům bohoslužeb.

4. POMŮCKY:

Oděv, který propůjčuje hodnost a funkci (talár, uniforma, pracovní plášť); obrázek palestinské studny, karavany s velbloudy; leták charitativní organizace, která pečuje o děti, sociálně slabé, bezdomovce; novinová zpráva po potrestaném zločinu.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Mezi spolužáky nebo kamarády je jeden mimořádně nadaný. Odlišuje se od většiny, trochu jinak se i chová. Co na to říkají ostatní? Závídí mu nebo mu přejí a pomáhají, aby mohl své nadání uplatnit k prospěchu ostatních? (výzdoba Josefova roucha – viz pokyny Z.Šorma)

Otázka pro starší školní věk:

Někteří lidé mezi námi mají odpovědnost za společenské dění: v obec-

ních úřadech, v redakcích novin a časopisů (církevních a sekulárních), v redakcích rozhlasu a televize. Všimáme si, jak se chovají a svou odpovědnou funkci plní? Co o nich smýšlí občané, jak o nich mluví?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro mladší a střední školní věk:

- I. Motivace
- II. Jákob vyznamenává Josefa brokářským pláštěm
- III. Josefovy sny
- IV. Hněv bratrů a jejich vražedné úmysly
- V. Josef vhozen do jámy
- VI. Josef prodán kupcům, kteří ho vezou do Egypta

b) poznámky a osnova pro starší školní věk:

- I. Motivace
- II. Jákob vyznamenává Josefa brokářským pláštěm
- III. Josefovy sny
- IV. Hněv bratrů a jejich vražedné úmysly
- V. Rúben zasahuje – Josef vhozen do jámy
- VI. Judův nápad – Josef prodán do Egypta
- VII. Uzavření dohody mezi sourozenci
- VIII. Jákobův žal – falešná útěcha – pokrytectví Jákobových dětí
- IX. Josef otrokem v Egyptě

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Máte sourozence? Kolik? Jste s nimi rádi? Tu a tam podniknete spolu nějakou lumpárnu, když to rodiče nevidí, že jo? Představte si, že máte deset bratrů, to musí být mela!

Už se vám někdy stalo, že jste provedli nějakou nedobrou věc a váš sourozenec to na vás řekl rodičům? Nebo třeba váš spolužák nahlásil paní učitelce, že jste udělali něco, co jste neměli? Měli jste ho za to rádi? Co jste si o něm mysleli? Bylo to od něj nesprávné? Asi jste se na něj zlobili, protože jste dostali vynadáno. Ale on vám tím také mohl pomoci.

Třeba když půjdete na výlet do přírody a budete si chodit sami, jak budete chtít, mimo cestu napravo a nalevo, až se najednou ztratíte. To je potom dobré mít někoho, kdo řekne rodičům, kde vás mají hledat, když vy sami nevíte, kam jít. Sourozenec, který varuje rodiče, když děláte něco nebezpečného, vám může třeba i zachránit život.

A co vy, když vidíte svého sourozence nebo kamaráda provádět nějakou lumpárnu, jdete to na něj říct? Jestli to děláte proto, abyste druhého chránili, tak je to správné. Ale pokud žalujete proto, abyste si získali zásluhu, třeba abyste se zalíbili paní učitelce nebo dokonce abyste toho druhého dostali do maléru, za takové žalování vás asi nikdo rád mít nebude.

II. JÁKOB VYZNAMENÁVÁ JOSEFA BROKÁTOVÝM PLÁŠTĚM

Jákoab měl jedenáct synů. Ti byli všichni pastýři ovcí a nejmladší z nich se jmenoval Josef. Jákoab měl Josefa nejraději ze všech, byl to jediný syn jeho nejmilejší ženy Ráchel. Protože ho měl tak rád, daroval mu krásný barevný plášť. Bratři Josefovi záviděli a také jim vadilo a bylo nepříjemné, že Josef byl právě takovým jejich strážcem, který běžel otci vždycky všechno říct, když vyváděli něco, co neměli. Ten krásný plášť, který Josef dostal, nejen dokazoval, jak ho má otec rád, ale byl také znamením toho, že se má Josef o své bratry starat, že má na ně dávat pozor. Víte dnes o někom, kdo nosí zvláštní oblečení, které ukazuje, že má za ostatní lidi odpovědnost? (policista, farář, doktor)

III. JOSEFOVY SNY

Josef užíval otcovy lásky, nosil svůj krásný plášť a byl strážcem svých bratrů. Bratři ho neměli rádi. Měli pocit, že se nad ně vyvyšuje. Nejvíce je však rozzlobilo, když jim Josef vyprávěl sny, které se mu zdály. Tenkrát lidé chápali své sny mnohem vážněji než my. Věřili, že skrze ně může Bůh dát lidem vědět o svých záměrech a plánech. V Bibli o takových snech čteme na několika místech. (Vzpomenete si, jaké sny měl například egyptský farao?)

Josef měl dva sny: V prvním vázal spolu s bratry snopy, jeho snop se postavil doprostřed a snopy jeho bratrů se mu klaněly. Ve druhém snu se Josefovi klanělo slunce, měsíc a jedenáct hvězd.

Když tyto sny vyprávěl, rozzlobil nejen bratry, ale i otce. Vždyť to vypadalo, že se nad ně všechny povyšuje a představuje si, že se mu budou všichni klanět, dokonce i otec a matka. Od té doby ho bratři nenáviděli ještě více. Necháпали, že těmi sny Hoso-

din naznačil, jak Josefa později učiní slavným a důležitým.

IV. HNĚV BRATRŮ A JEJICH VRAŽEDNÉ ÚMYSLY

Bratři měli na Josefa opravdu vztek. Dokážete si to představit? Zažili jste to také? Nějaký kamarád, kterému se vše daří, je miláčkem dospělých, žaluje na vás, nosí krásné oblečení a tvrdí, že bude důležitější a významnější než vy?

Jákob poslal své syny pást ovce k městu zvanému Šekem. Josefa pak poslal za nimi, aby je zkontroloval a přinesl otci zprávu, jak si počinají. Josef přišel na to místo, bratry však nenašel. Neposlechli totiž otcův příkaz a odtáhli jinam. Nějaký člověk Josefovi poradil, že se vydali k městu Dótanu. Místo aby zůstali, kde měli a kde to dobře znali, přesunuli se s otcovým stádem k pohanskému městu. Josef se vydal za nimi. Když ho bratři viděli přicházet, popadla je zlost a domlouvali se, že ho zabijí. Hned jak přišel, strhli z něho ten krásný plášť, který mu otec daroval. Chtěli ho pak namočit do krve a říct otci, že ho sežrala divá zvěř.

V. RUBEN ZASAHUJE – JOSEF VHOZEN DO JÁMY

Kdo z vás má mladšího sourozence? Určitě vám někdy „leze na nervy“. Ale i ve chvíli, kdy jste na něj rozzlobení víte, že je to váš mladší sourozenec a že se o něj musíte starat, že za něj máte zodpovědnost.

To si uvědomil i Ruben, nejstarší z Jákobových synů. Věděl, že především on má být strážcem svých mladších bratrů a nesmí dopustit, aby se někomu z nich něco stalo. I když měl i on sám na Josefa vztek, věděl, že je za něho odpovědný a že ho musí chránit. Proto přemluvil bratry, aby Josefa nezabíjeli. Navrhl, aby ho místo toho hodili do hluboké jámy, kam se vždy v období dešťů shromažďovala voda a která teď byla prázdná. Přitom však plánoval, že sám později Josefa vysvobodí a přivede zpátky k otci. Bratři udělali, jak jim Ruben poradil. Hned jak k nim Josef přišel, strhli z něho ten krásný plášť, který mu otec daroval, a hodili ho do jámy. Odtamtud neutěče.

VI. SPOLEČNÉ JÍDLO, JOSEF PRODÁN DO EGYPTA

Bratři pak zasedli k jídlu. Nechtěli však jenom naplnit své žaludky, tím společným jídlem si chtěli vzájemně slíbit, že budou držet pospolu. Uzavřeli dohodu, že se svého nejmladšího bratra zbaví, ale zůstane to jejich tajemstvím, nikdo další se to nedozví. Myslíte, že je možné zlo takhle skrýt? Myslíte, že nějaký čin je zlý, jen když na něj někdo přijde, až když se o něm někdo dozví?

Když bratři vstali od jídla, uviděli přicházet karavanu a Judu napadlo jiné, výhodnější řešení: prodat Josefa do otroctví. Něoho zabít, a k tomu ještě vlastního bratra, to bylo i pro Judu příliš velké sousto. Lekl se toho, lekli se toho i bratři, snad si vzpomněli, jak důležité je chránit život každého člověka. Ale jejich vztek trval a oni už nechtěli mít nad sebou neúnavného strážce Josefa. Je lákavé zbavit se toho, kdo na nás dohlíží, kdo zná naše chyby a ví, co jsme udělali špatně. Ale i kdyby se nám to podařilo, svých provinění a hříchů se tím nezbavíme.

Bratři prodali Josefa za dvacet stříbrných a karavana si ho odvezla na jih do Egypta. Když bratři Josefa prodávali, Ruben tam nebyl. Když se vrátil a našel jámu prázdnou, byl velmi nešťastný. Nesplnil svou úlohu ochránit všechny své bratry. Bratři pak vzali Josefův plášť, namočili do kozí krve a poslali otci se vzkazem, že jej tak našli.

VII. JÁKOBŮV ŽAL

Jáko b poznal, že plášť patří Josefovi. Uvěřil, že ho rozsápala divá zvěř. Jeho smutek byl veliký, vždyť to byl syn jeho nejmilejší ženy, nejmladší ze všech. Syn, od kterého si tolik sliboval, radost jeho stáří. Teď o něj přišel, proč má on sám ještě žít? Truchlil mnoho dní. Všichni synové i dcery za ním přišli, aby ho utěšili, ale on se utěšit nedal. Ztráta Josefa ho nepřestávala bolet.

Josef byl mezitím v Egyptě prodán Potifarovi, který byl velitelem faraónovy tělesné stráže.

MODLITBA

Hospodine, děkujeme, že vedle sebe máme lidi, kteří mají za úkol na nás dávat pozor a chránit nás před naší vlastní neposlušností. Prosíme, nauč nás pokorně poznávat naše chyby a nedostatky a vážit si těch, skrze které ty se o nás staráš. Pomoz nám, abychom i my dokázali být strážci a ochránci svých bližních a nenechali se při tom ovládat pýchou. Děkujeme za obdarování, které jsme od tebe dostali; nauč nás nezavidět těm, kteří svá obdarování rozpoznali a umí ho využívat ku prospěchu všem lidem. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Je nadání důvodem k povýšenosti? (Nadání někdy k povýšenosti svádí. Ale skutečně nadání lidé bývají většinou moudří a také skromní. Jejich nadání je často přímo nutí k aktivitě, jsou pro svoji činnost neobyčejní.)
- Máme mezi sebou výjimečné jedince, kteří dostali od Boha dar, o který se mají podělit? (třeba nadání hudební). Povzbudí ho ostatní, nebo se ho straní a považují ho za pyšného?

- Nadání nebo zvýšená odpovědnost jsou vždy pověřením od Boha a na lidech záleží, jak s nimi nakládají, jaký postoj zaujmou – ve zdravé společnosti reaguje okolí na nadání úctou a podporou. Ve společnosti narušené se rodí posměch a závist.
- Co se snáří a horoskopy? Jejich výroky jsou občas trefné, poněvadž jsou buď obecné nebo vycházejí z lidské dlouhodobé zkušenosti. Kdo věří, že Ježíš Kristus je Pánem jeho života, nemusí se jich obávat ani se jim podřizovat.
- Máme mít odpovědnost za slabší, mladší, lidi v nouzi apod.? Rúben se zastal Josefa. Věděl, že zabít člověka-bratra je proti Božím přikázáním. Věřící člověk zná Boží přikázání, jedná podle nich. Budeme jednat správně, zachováme-li: Miluj Pána Boha... a miluj bližního jako sebe.
- Co vede člověka ke zlým činům (zločinům)? V modelovém příběhu o Josefovi a jeho bratrech můžeme poznat některé důvody: závist, neposlušnost, neochota podřídit se tomu, kdo nese odpovědnost, přikrývání viny lži a podvodem. Následkem zlých činů je rozbití lidského společenství a trest.
- Jak se projevuje donášení, „bonzování“? Čeho se takový člověk bojí? Co mu schází? Scházelo to i Josefovi?
- Jak se chová člověk, který pocituje za druhé odpovědnost? (Rúben) – Jednájí dnešní lidé mravněji? Mluví-li se dnes o zvýšené kriminalitě, jsme dnes více náchylní ke zlu?
- Co je to cynické, pokrytecké jednání? Proč je možné označit jako falešné a pokrytecké utěšování otce Jákoba od vlastních dětí (synů)?
- Poučuje nás tento příběh o tom, jak je možné naplňovat zaslíbení dané Abrahamovi, že se jeho potomci stanou, nikoli vzorem, nýbrž pomocí druhým národům (Gn 12,2-3)?

JOSEF V EGYPTĚ

4.1.2004

Gn 39,1-23; 40,1-23; 41,1-47 2. po narození Páně

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 31,4-5 — *Tys můj skalní štít a pevná turz má, veď mě pro své jméno a doveď mě k cíli. Vyveč mě z té sítě, již mi nastražili, vždyť jsi zástita má.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

39,1-6

PÍSNĚ

Plakal strachem ve studni (BTS 53); Moc předivná (S 186); Svěř celý život Pánu (EZ 193); Čest dej (S 37); Kdo mě z pout mých (S 147); Není lepší na tom světě (BTS 8).

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– s **Josefem však byl Hospodin** (39,2) je jakoby refrémem příběhu. Požehnání Hospodinovo (viz úlohy o Abrahamovi a Jákobovi) a výzva: staň se požehnaním (Gn 12,2) se uskutečňuje právě uprostřed poměrů, které běžně za požehnané nepovažujeme – Josef se stává otrokem a pak se dokonce dostává do vězení, ale i tam je s ním Hospodin.(39,23) Z lidského hlediska je Josef bezprávný otrok, později neodsouzený vězeň, na něhož se zapomnělo.

– **Josef a Putifarka** – příběh není soustředěn na podrobnosti, jak odolat žádostivě ženě a jak se stát vzorem cudnosti. Josef – správce domu s Putifarkou hovoří a není nějak přirozeně plachý nebo sexuálně neschopný (později má ženu a děti). Příběh ukazuje nezáviděníhodnou situaci otroka, který by se vyhověním Putifarčině žádosti stal dvojnásobným otrokem – tentokrát loutkou v ruce Putifarky, zrádcem Putifara a přestupníkem Božího zákona, Boží vůle, ačkoli nyní nežije v zemi zaslíbené, ale cizí – v Egyptě.

– **obvinění ze znásilnění** – Josef jako otrok je bezprávný člověk, který nemá šanci, že ho bude někdo považo-

vat za pravdomluvného. Proti krivému obvinění nemá Josef šanci se obhájit. Za cizoložství byl trest smrti a za pokus o znásilnění vdané ženy též. Jestliže Josef nebyl popraven a byl „jen“ zavřen do vězení, pak zřejmě proto, že Putifar důvěřoval ještě méně Putifarce než Josefovi. Josefovo uvržení do žaláře je vlastně vyšetřovací vazbou. Není odsouzen do žaláře na určitou dobu za určitý delikt. Tento způsob trestu zdomácněl až teprve v Evropě. Tehdejší praxe byla tělesný trest – včetně utěti ruky za krádež (v Babylonii), poprava nebo milost. Na otroka ve vyšetřovací vazbě se ovšem lehce mohlo zapomenout, pokud žalobce nevyvíjel žádnou iniciativu – a jeho vazba se pak protáhla na dobu neurčitou. Tehdy neexistoval soudní systém, který by přidělil Josefovi advokáta – obhájce. Proto Josef prosí číšníka, ať se na něj rozpomene, až bude na svobodě (40,14).

– **Josef vykladač snů** – Josef se vykladačskému umění neucíl, nebyl profesionální vykladač. Josef výklad snu považuje za dar Boží – je to tedy charisma. Podobně jako prorok je i Josef bezvýhradně odkázán na Boží řeč, která nabídne klíč k rozluštění tajemství. Proto se Josef ohražuje: „Ne já, ale Bůh dá faraónovi uspokojivou odpo-

věd.“ (41,16) Vypravěči záleží na tom, aby vysvitlo, že Josef není proškolený odborník, ale je závislý na Boží řeči, na obdarování významem. Příběh o Josefovi prostě není návodem, jak vykládat sny, jak zacházet se snámem atd.

– **faraónovy sny** – V Babylonii i v Malé Asii byly školy, které se věnovaly výkladu snů. V Egyptě na to byla dokonce celá vysoká škola se specializovanou fakultou na faraónovy sny (BS-N, sen). Sny a zejména faraónovy sny – byl to podle tehdejších představ syn Boží – byly považovány za poselství bohů. Tak jako dnes zákony a vládní nařízení stanovují minimální výši platů, výši daní atd., tak výroky i sny faraóna byly směrodatné pro celou říši. Vůle faraóna byla zákon. Farao mohl omilostnit či nechat popravít, byl nejvyšší soudní instance.

– **význam symbolů viděných ve snu** byl i pro egyptské vykladače poměrně jednoduchý. Kráva byla pro Egyptana závažným symbolem plodnosti i sedm krav byl ustálený počet sudicěk – krav, které provázely každého novorozence a určovaly jeho osud. Egyptští vykladači zřejmě velmi dobře věděli, že se ve faraónových snech jedná o předzvěst katastrofy – ztrátu plodnosti Egypta, pouze se to báli vyslovit nahlas. Josef má prorockou odvahu říci nepopulární zvěst, protože mluví ve jménu Hospodinově.

– Josefův výklad snu učí vykladače i posluchače pozdějších dob, že **poselství snů** lze zvrátit. Pokud se Egypt přichystá na sedm let hladu, pak nezahyne a přetrvá.

– Josefova žena byla **dcerou kněze** z města On.(41,50) Z tohoto města vzešel impuls k reformě egyptského náboženství od polyteismu k monoteismu – od mnohobožství k jednobožství boha Slunce za faraóna Achnatona. Tato reforma ovšem byla zlikvidována po smrti tohoto faraóna. Zmínka mohla být pro starověké posluchače znamením, že i v totalitním Egyptě se odehrávalo něco sympatického.

– **Josef je prodán** do Egypta jako

sedmnáctiletý (37,2), ve třiceti (41,46) se stává druhým mužem hned po faraónovi. Třináct let otroctví je vystrídáno nečekanou **změnou**. Stává se vrchním vezírem. Farao mu předává část své moci, proto dostává faraónův prsten a řetěz. Podobně je popisován obřad ustanovení vezira na izraelském královském dvoře. (Iz 22,20)

– **jména synů** vyjadřují nejen Josefovo postavení, ale jsou i vyznáním: Manases (Bůh dal zapomenout), Efrajim (Bůh dal plodnost), přesto je ovšem Egypt pro Josefa zemí utrpení (41,52) Nejedná se o totální rozchod s náboženstvím otce Jákoba, spíše již nevzpomíná na křivdu, na trpkých třináct let.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– příběh o Josefovi sice svědčí o tom, že Hospodin má svůj plán s Josefem, ale **nezjednodušte** to způsobem, že by Josef byl **typem** věřícího člověka, na němž se špalky mohou štípat a nic jím neotřese, protože pevně věří, že Bůh s ním má dobrý plán. Někdy dochází ke zkratce a lacinému utěšování třeba pomocí textu písničky „Co činí Bůh, vše dobré jest“ nebo výrokem: „Pán Bůh všechno zlé dovede obrátit v dobré“. Nepochybujme o tom, že Bůh to dovede – ale na svém synu to prokázal zejména až jeho vzkrášením. Neomlouvajme hned vše tragické nějakým zjednodušením. Josefa by nešlo tímto způsobem utěšit – byl otrok (tj. nesvobodný na doživotí), přibuzní a známí byli v nedohlednu, neexistovala žádná mezinárodní organizace monitorující bezpráví. Hospodin byl s ním, ale nedával mu žádné záruky. Josef si mohl být jistý pouze tím, že ani jako otrok, ani jako vězeň se nemusí chovat jako záludný, zlý, zahořklý – ačkoli by k tomu mohl mít nesmírně mnoho důvodů.

– upozorněte děti na skutečnost, že Josef nevěří proto, že by mu to něco **vynášelo**, že by mu Hospodin zaručil v životě úspěch nebo protekci u mocných nebo že by ze snů rozpoznal, že jednou bude druhý muž po faraónovi. Josef se řídí Hospodinovou vůlí

i jako otrok a i když ví, že **věrnost** Hospodínově smlouvě mu může přivodit **těžkosti**. Ani ve vězení Josef neztrácí důstojnost, a nevyčítá nic Hospodínu – životní ztroskotání pro něho není důkazem, že Bůh a jeho smlouva jsou zbytečná přítěž.

– upozorněte na to, že Josef rozpoznal, že i ve **vězení** jsou lidé, kteří potřebují pomoc. Tak to pochopili např. někteří politici vězně v tomto století. Josef se stává pozhánáním pro druhé – i ve vězení lze prokázat své lidství a neklesnout pod práh lidství.

– příběh o Josefovi učí **sounáležitosti s lidmi, kteří nevěří**. I Egypt, který je skoro stereotypně viděn jako nepřítel, se může v určité chvíli stát prostorem, kde se Izrael může spolupodílet na vytváření důstojných podmínek pro život druhých. Josef však v žádném případě není prvním socialistou v historii civilizovaných společností. Jeho příběh by se neměl stát argumentem pro požadavek, aby se některý církevní představitel stal členem vlády některého dnešního státu.

3. METODICKÉ POKYNY

K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek lze použít po vyprávění, aby podle něho děti našly Josefovou cestu. Nebo jej můžete použít během vyprávění – po každém úseku příběhu si děti vyhledají cestu od jedné scény ke druhé.

Do bludiště je možné doplňovat další slova, označující dobrou nebo bludnou cestu.

4. POMŮCKY:

Obrázek úrody a neúrody, obrázek z prosperujících a chudých zemí.

Flanelograf – Z.Šorm, úloha č.12.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Kdo je to otrok, služebník? Kdo dře jako otrok, jako „barevnej“? Jak se projevuje pocit nadřazenosti? Čeho se otrok bojí?

Má soukromí, domov, přátele?

Znáte nějaké člověka, který byl ve vězení, a přesto si ho nyní lidé velmi váží? Chtěli byste se dostat do vězení?

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro **mladší a střední** školní věk:

Ve vyprávění jen krátce připomeňte, že se Josef dostal do Putifarova domu, byl falešně obviněn ze znásilnění Putifarovy ženy a vsazen do žaláře. Soustředte se na Josefov pobyt ve vězení a Josefovo povýšení.

- I. Josef se dostává do Putifarova domu a získává jeho důvěru
- II. Putifarka obviní Josefa ze znásilnění, Josef uvržen do vězení
- III. Josef i ve vězení nemyslí jen na sebe, ale stará se o druhé
- IV. Pekařův a číšníkův sen – Josef opět vykládá sny
- V. Dva faraónovy sny, které mu nechce nikdo vyložit
- VI. Číšník si vzpomene na Josefa, Josef sny vyloží a navrhne faraónovi plán, jak se katastrofě vyhnout
- VII. Josef místokrálem v Egyptě

b) osnova pro **starší** školní věk:

- I. Josef se dostává do Putifarova domu a získává si jeho důvěru
- II. Josef odmítá několikrát návrhy Putifarky, Hospodínova smlouva pro něj platí i v Egyptě
- III. Putifarka obviní Josefa a Josef je uvězněn
- IV. Josef i ve vězení nemyslí jen na sebe, ale stará se o druhé
- V. Pekařův a číšníkův sen – Josef opět vykládá sny
- VI. Dva faraónovy sny, které mu nechce nikdo vyložit
- VII. Číšník si vzpomene na Josefa, Josef sny vyloží a navrhne faraónovi plán, jak se katastrofě vyhnout
- VIII. Josef místokrálem v Egyptě
- IX. Josef skutečně navržený plán
- X. Josef se ožení a má dva syny

VYPRÁVĚNÍ

I. JOSEF PUTÍFAROVÝM OTROKEM

Být otrokem je hrozně. Na otroky se svobodní občané dívali jako na užitečnou věc nebo jako na lepší cvičené zvíře, které zastane práci v domácnosti, na poli nebo na stavbě. Otroka jeho pán vlastní a může si s ním dělat, co chce. Když mu patří, může ho třeba i zabít. Zkuste si představit, jak vypadal běžný den otroka.

Jako otroka přivedla Josefa do Egypta karavana, která ho koupila od jeho bratrů. Pak si ho na trhu koupil jakýsi Putifar, jeden z faraónových dvořanů, a zaměstnal Josefa ve svém domě. Ačkoliv byl Josef v Egyptě, Hospodin byl stále s ním. Práce se mu dařila, dělal ji pečlivě. Putifar si toho brzy všiml a povýšil ho na místo správce svého domu. Na to, že byl otrok, se Josefovi vedlo dost dobře.

II. JOSEF ODMÍTÁ BÝT MILENCEM PUTÍFAROVY ŽENY

Putifar pobýval hodně mimo svůj dům a asi měl i práci na faraónově dvoře. Jeho žena byla doma sama a nudila se. Brzy začala pokukovat po Josefovi. Líbil se jí, protože měl krásnou postavu. A tak mu navrhla, že by mohl být jejím milencem. Ale Josef to odmítl: „Ne, to nejde, to bych ublížil tvému muži a provinil se proti Bohu. To nejde, to nechci.“ Jednou, když byli doma sami, udeřila na něj znovu: „Pojď, budeme spolu spát.“ A chytla Josefa za košili. On ale nechtěl, vytrhl se jí a utekl. Ze samé zlosti začala uražená Putifarka křičet: „Pomóc, Josef se mnou chtěl spát. Sotva jsem se ubránila. Podívejte se, ještě mi zůstal v ruce kus jeho oblečení.“ A večer to takhle vyličila svému muži. Ten dal Josefa do vězení. Že v tom byl Josef nevinně? Co zmůže otrok? Myslíte, že má právo se hájit nebo dokonce právo se soudit kvůli nespravedlivému obvinění? Nemá. Nemá právo na nic.

III. JOSEF VE VĚZENÍ

A tak je Josef zase dole. Ve vězení, v nějaké studené a vlhké pevnosti. A přece i tam s ním byl Bůh. Velitel pevnosti si ho oblíbil a Josef dostal na starost ostatní vězně. Stal se správcem vězení. Nemyslí však jen na sebe, má zájem i o jiné vězně. V té době se tam dostali dva významní vězni, totiž královský pekař a číšník. Josef se s nimi spřátelil.

Stalo se to jednoho rána. „Dobré jítro, vyspali jste se dobře?“ ptá se Josef. „Ne, nevyspali. Měli jsme sen, ale nerozumíme mu. Jsme z toho celí zmatení.“ „Přede mnou,“ vypráví číšník, „stála vinná réva. Byly na ní tři výhonky a ty začaly pučet, vykvetly

a dozrály z nich hrozny. V ruce jsem měl faraónovu číši; bral jsem hrozny, vytlačoval je do číše a podával mu ji do ruky.“ Josef na to řekl: „To znamená, že za tři dny budeš opět povýšen do funkce číšníka. Prosím, vzpomeň si na mne, až se ti povede dobře, abych se dostal z vězení.“ Pekař se připojuje: „Mně se zdálo, že jsem měl na hlavě tři košíky chleba. V tom horním byly pokrmy pro faraóna, ale jedli je ptáci a odnášeli pryč.“ Josef pekaře zarmoutil: „To znamená, že za tři dny bude tvůj konec, farao tě nechá popravít.“

Za tři dny pekaře popravili. Číšníka propustili a pracoval opět u dvora. Když odcházel, Josef mu znovu opakoval: „Nezapomeň.“ A on kýval: „Ne, nezapomenu.“ Ale tam nahoře se o Josefovi nezmínil. Asi se bál. Přimlouvát se, a zvláště za někoho, kdo upadl v nemilost, to je nebezpečné. Známe to, třeba ve třídě.... Spíše si člověk oddechne: „To je dobře, že už nejsem neoblíbený. Ještě se za někoho přimlouvát, to by bylo riskantní. Hlavně že sám jsem z toho venku.“ Číšník se prostě snaží tu nepěknou dobu ze svého života vymazat.

IV. FARAO MÁ SNY

Jednou – po dvou letech – přinášejí králi snídani. „Vyspal jsi se dobře, faraóne?“ „Ne, nespál jsem dobře. Měl jsem hloupý sen a dělá mi to starosti.“ Sen, to byla pro Egyptana skrytá zpráva o budoucnosti. A farao ji nechápe. Mít informaci, že se něco stane, ale nevědět co přesně, to je nepřijemné. To má pak člověk strach, co to asi může znamenat. Jako když učitel řekne: „Stav se u mě po vyučování v kabinetu, musím si s tebou promluvit.“ Jako když doktor prohodí: „Hm, něco tady vidím...“, a dál už k tomu neřekne nic. Jako když nám někdo zatelefonuje a položí sluchátko. Jako když parta kluků řekne: „Počkej, zítra uvidíš.“ To se pak bojíme, jsme neklidní a nejistí. Ale jaká je to pomoc, když přijde někdo, kdo nás uklidní, kdo nám vysvětlí, o co jde.

Když se něco zdá faraónovi, to není jen tak, to se týká celé země, za kterou nese odpovědnost. Na výklad snů má farao své lidi, početný personál. „Svolejte mi rychle všechny egyptské učence a mudrce, ať mi můj sen vyloží!“ A hned se sejdou všichni hvězdopřevodci a kněží, proroci, mágové a jasnovidci, kteří studovali výklady snů dlouhé roky.

A farao vypráví: „Zdálo se mi, že stojím na břehu Nilu. Najednou z řeky vystupuje sedm vykrmených krav, tučných, krásných a pasou se. Ale za nimi vystoupilo z Nilu sedm krav vychrtlých a šeredných, velmi bídných. Něco tak šeredného jsem v celé egyptské zemi neviděl. A ty vychrtlé krávy sežraly ty hezké a tučné.“

A i když je sežraly, byly pořád stejně hubené. Pak jsem se probudil. Dále jsem v jiném snu viděl, jak z jednoho stébla vyrůstá sedm plných a pěkných klasů. A hle, za nimi vyráží sedm klasů prázdných, hluchých, sežehlých. A ty prázdné klasy pohltily ty pěkné.“

Všichni, co kolem naslouchali, krčí rameny a hledí do země. Že by nerozuměli? Možná ne. Ale možná radši rozumět nechtějí. Vědí, že říkat faraónovi něco nepřijemného je riskantní. Oni ti egyptští věštcí možná moc dobře věděli, co ten sen znamená, ale báli se to říct. Je totiž nepopulární říkat lidem, že bude hůř, že se musí omezit, že něco hrozí. Mnohem lepší je slibovat, že bude stále lépe.

V. JOSEF VYKLÁDÁ FARAÓNOVY SNY

A tak vykladači mlčí a farao je neklidný. Když to jeho číšník vidí, osmělil se. „Viš, věděl bych o někom, kdo umí vykládat sny. Je to hebrejský mládenec, otrok, který byl se mnou ve tvém vězení.“ „Sem s ním,“ velí faraón. A už běží sluha pro Josefa do vězení a otrokyně už napouštějí vodu do lázně, králův kadeřník chvátá do sousední místnosti a ve dveřích se sráží s královským krejčím, který nese několik obleků. To aby Josef vypadal, jak se sluší, aby mohl předstoupit před faraóna.

Je to vlastně legrační – nejmocnější muž světa se těší na návštěvu otroka ve výkonu trestu, navíc cizince. To už musí být král opravdu v koncích, když stojí o radu tak bezvýznamného člověka. „Doslechl jsem se, že tobě stačí sen slyšet a už jej vyložíš.“ Josef odpověděl: „Ne já, ale Bůh dá faraónovi uspokojivou odpověď.“ A pak už poslouchá, co farao vypráví.

Když farao domluvil, Josef mu na to povídá: „Je to jeden a tentýž sen. Sedm tučných krav, sedm plných klasů – to znamená, že bude sedm úrodných let – jak v živočišné, tak v rostlinné výrobě. Bude veliká hojnost. Po nich však nastane sedm let hubených, prázdných. Všechna hojnost bude tatam, půda bude jako sežehnutá a krutý hlad zemi zničí.“ Farao byl smutný, ale ulevilo se mu. Už ví, o co jde, už mu to někdo vysvětlil. Už ví, co je čeká. Josef měl odvalu to faraónovi říct. Říct pravdu – to je velká služba a pomoc.

A ještě větší pomoc je, když někdo umí i ukázat řešení, jak se z toho dostat. Tak jako Josef, který hned také nabídl docela konkrétní program, jak se s tím nesmířit a s hladem se utkat. „Poohlédni se po zkušeném muži, který by se stal správcem egyptské země a dohlížel na sklizně. Ať dá postavit státní sýpky a do nich se bude prvních sedm let ukládat část úrody. Ať je hlídají, a ta zásoba pak zajistí zemi potravu v době hladu.“

VI. POVÝŠENÍ JOSEFA

Tyto rady se faraónovi zamlouvaly. Byly to moudré rady. A jak tak přemýšlel, kdo by tím správcem mohl být, řekl si, že právě Josef by byl nejlepší. Je moudrý, Bůh mu přeci dává mnohé věci poznat. A tak vyhlásil, že bude Josef nejmocnějším v Egyptě hned po něm, takovým předsedou vlády. Dal mu svůj prsten, oblékl ho do krásných šatů a na krk mu zavěsil zlatý řetěz – jako odznak jeho funkce.

Josef začal svůj plán, jak přečkat dobu hladu, hned také usku-tečňovat. I když bylo sedm let obilí dostatek, lidé žili skromněji, nehýřili v nadbytku, nehltali bezmyšlenkovitě všechno, co bylo, ale skladovali část úrody na horší časy. V těžkých dobách pak bylo co jíst. Do Egypta pro chléb chodili i lidé z jiných zemí. To je výzva i pro nás, kteří žijeme v nadbytku, abychom s bohatstvím naší planety také hospodařili opatrně, nespotřebovávali lehkomy-slně všechno, co je kolem nás, ale mysleli na doby budoucí.

VII. JAK BÝT POVÝŠEN?

Josefovo povýšení, vlastně celý obrat v jeho příběhu, začal doce-la nenápadně tím, že se začal zajímat o to, jak je jeho spoluvěz-ňům. Vidí, že jsou sklíčení, zamklí, a ptá se jich. Od jeho zájmu o smutného člověka, od toho „Dobré ráno, jak jste se vyspali?“, se pak odvíjí celý děj, který vede k záchraně Egypta i celého teh-dejšího světa včetně Jákobovy rodiny. Každý docela drobný čin lásky – třeba ten pozdrav – je krokem na cestě k záchraně světa. O tom ostatně mluví nejednou i Ježíš. O povýšení sní kde kdo. I o povýšení před Bohem. Začátek je ovšem u zájmu o druhého člověka.

Boží přítomnost při Josefovi je nenápadná, ale účinná. Bůh je s Josefem, i když je ve vězení, i když je správcem Putifarova domu, je s ním, i když ho bratři hodí do studny, i když je správcem celé-ho Egypta. To mu dává sílu být poctivý a odvážný. Boží přítomnost Josefa provází, podporuje a drží. Proto může být Josef pro druhé požehnáním.

MODLITBA

Pane Bože, děkujeme, že jsi i s námi, když je nám dobře i když jsme na tom bídně. Prosíme, dávej nám odvahu říkat pravdu. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Kdo je to otrok, kdo se chová otrocky (poniženě)? Choval se tak Josef v Egyptě?
- Víte, že na Slovensku je běžný pozdrav „servus“, tj. otrok? Jak to myslí? Znáte z nějaké knížky pozdrav „váš služebníček“?
- Víte, že ex-president Havel byl 5 let ve vězení? Víte proč, a kdo ještě?
- Máme dnes také takovou moc a možnosti, abychom dostali někoho do vězení pomluvou, falešným nařčením, obviněním ze znásilnění?
- Slyšeli jste o nějakém politickém vězni, který se staral o své spoluvězně? (Božena Komárková: Čemu nás naučila válka; Jan Dus – pomáhal psát spoluvězňům žádosti a stížnosti aj.) – Měl otrok nějaká práva? (má dnes člověk odsouzený do vězení nějaká práva?)
- Je kariéra projevem Boží péče o člověka? (Koho pán bůh miluje, toho také šanuje, tj. chrání) Je vysoké postavení Josefa Boží odměnou za to, že se osvědčil v domě Putifarově i ve vězení? Proč se takto lidé ptají? Na co zapomněli?
- Je úřad prezidenta, starosty či místokrále odměnou za mravné nebo politicky odpovědné jednání?
- Mají odpovědnost bohaté země za hladovějící a chudé země? Mohou jim nějak pomoci?
- Musí člověka poznamenat vězeňské prostředí vždy jen negativně? (Josefova starost o vězně)
- Jaký je rozdíl mezi Josefovou sedmiletkou, socialistickou pětiletkou, snahou o trvalý růst a rozvoj?

JOSEF SE SETKÁVÁ

11.1.2004

SE SVOU RODINOU

1. po Zjevení Páně

Gn 42,1-29.36-38; 43,1-9.15-16; 44,1-20.30-34;45,1-15

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 31,20 — *Jak nesmírná je tvoje dobrotivost, kterou jsi uchoval těm, kdo se tě bojí, a prokázal těm, kteří se k tobě utíkají, před zraky všech lidí.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Gn 37,1-8

PÍSNĚ

Plakal strachem ve studni (BTS 53); Radujme se vždy společně (BTS 1; EZ 397); Vzdejte Pánu slávu (BTS 9; EZ 136); Ježíši, Pane můj (BTS 39); Odpuť (BTS 43); Nové přikázání (BTS 88; S 364); Hřichy (S 79)

VYPŘÁVĚNÍ

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ

A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– **zkouška** – jako určitá náročná a vyhocená záležitost má v Bibli vícery význam. Každá zkouška není projevem Boží vůle. Někdy je projevem lidské vůle a svévole. Nejsme vševědoucí, ani vyznavači světového rozumu, který řídí všechny kroky lidí, a ať se lidé snaží, jak chtějí, stejně jdou tam, kam je jim předurčeno jít. Bůh naopak dává člověku obtížnou svobodu, a my předem nevíme o jakou zkoušku jde, ačkoli některé příznaky ledacos naznačují. Některá zkouška může být těžká a bolestná a může člověka zastavit, aby se nad sebou zamyslel. Zkouší-li Josef své bratry, nehraje si na „Pána Boha“, ani nelze říci, že by to byl on, kdo svými zkouškami bratry pročistil a učinil lepšími. Nelze všeobecně říci, i když se to tak někdy říká, že **utrpení** očisťuje těžce zkoušené. Rozhodně to nelze říci o každém utrpení. Je však možné jen velmi cudně a v „odvaze“ víry označit své vlastní utrpení za **zkoušku od Hospodina** – ta nás pročistila pro určitou chvíli a pro určitý úkol. Rozhodně jsme však nebyli pročištěni jednou provždy – **neziskali jsme** setrvalý stav čistoty a **setrvalý sklon k dobrému** (mravní ctnosti – v tom se konfesně

lišíme od jiných křesťanských vyznání). Také nelze někomu přát utrpení nebo dokonce ho i **trápit**, aby byl tzv. pročištěn. V modlitbě Páně také prosíme, abychom nebyli zkoušeni nad naše síly a byli zbaveni od zlého. Josef si **zahrává s ohněm**, jde o velmi křehkou záležitost, když zkouší své bratry. S údivem se rozpomíná na své dávné sny (42,9). V sázce je schopnost takovou zkoušku unést – bratři, otec i Josef sám, když pláče (42,24). Bratři sami nechtěně prozrazují, že si svou vinu uvědomovali a uvědomují (Růben), litují svého přechinění, aniž by tušili, že Josef rozumí jejich řeči. Vracené stříbro vzbuzuje dojem, že je při díle Hospodin a proto bratři pocítují **bázeň** (42,27.35), a Josef se v tomto přesvědčení také utvrdí (43,23). Josef aranžuje zkoušku tak, aby nesla pro něho i pro bratry příznaky zkoušky Hospodinovy.

O zkušenosti s pročištěním a prozkoušením hovoří Bible poměrně často v některých spisech – zejména mudroslovných. Přídavné jméno „**zkoušený**“ má význam – vyzkoušený, spolehlivý. Prozkoušením ovšem člověk neziskal nějakou přednost před druhými, to poznali učedníci i apoštol Pavel.

– **odpuštění** ve SZ i NZ je skutek, který je popisován řadou výrazů: od-

pustit, prominout, neklást za vinu, smazat, zapomenout... Odpuštění v převážně většině biblických příběhů je Boží čin, který ukončuje nešťastnou situaci vytvořenou hříchem člověka, situací, která uráží Boha a tíží člověka. Je to skutek, jenž obnovuje pravý vztah mezi člověkem a Bohem odstraněním rušivého prvku – hříchu, lidského přestupku. Bůh, původce odpuštění, jedná naprosto svrchovaně. Ve svém milosrdenství a ve své trpělivosti odmitá vykonat zaslužený soud a dává člověku odklad.

– **sestoupit do Egypta** je vyjádření jednak geografické skutečnosti: Z kenaanské vysočiny se vskutku do Egypta sestupuje (Gn 12,10; 26,2; 42,38 ap.). Jde však také o náboženskou charakteristiku, poněvadž Egypt je územím Božího nepřítel (Iz 51,9), místem zotročení, všeho nízkého a přízemního (Ez 8,10n). Z blízkosti Boha na výšinách se dá jen sestupovat. Lid víry však vděčně vyznává, že Boží zachraňující blízkost může potkat i na místech tak cizích a nebezpečných jako je Egypt. Proto se jako referenční textu opakuje: „Bůh byl s Josefem“ (39,2; 39,21.23). Tuto tradici sestupu a výstupu si oblíbil později někteří křesťané (Origenés, mystikové). Ježíšovo vypořádání na kříži se do tohoto schématu stoupání a klesání nevejde. Navíc ani Egypt v biblické tradici není automaticky jen nepřítel a místo zmaru.

– **Juda** zastává mezi bratřími významné postavení. Je praotcem stejnojmenného pokolení. Zachránil Josefa před smrtí, ale právě tím, že navrhl jeho prodání do otroctví. Při druhé cestě do Egypta pro obilí zaručuje se svému otci za bratra Benjamína a i vůči Josefovi se nejmladšího ujímá (Gn 44,33n; 45,1).

– **Benjamín** je Jákobův nejmladší syn. Matka Ráchel při jeho porodu zemřela: nazvala syna Ben-oni (syn zmaru), ale Jákob změnil jeho jméno na Ben-jamín (syn zdaru). Po Josefově únosu do Egypta přenesl Jákob svou lásku na Benjamína. Tento vlastní bratr Josefův se stává důležitou postavou

při řešení vztahu mezi Josefem a bratry v Egyptě.

– **poznání viny a setkání s tajemstvím** jsou nejdůležitější zkušenosti a skutečnosti, kterou bratři v Egyptě poznali a zakusili. Vypravovali otci po prvním návratu, co se jim přihodilo. Vše je naprosto pravdivé; dříve lhali a podváděli. Stávají se postupně jinými lidmi. Změnilo je poznání vlastní viny. Bázeň Boží je proměňuje. Začínají tušit, že mají co činit se samotným Bohem. Cesta proměny však pokračuje v dalším ději. Jen sebezpoznání, vyznání vin a bázeň před Bohem vrátí Josefovým bratrům ztracenou důvěru a vážnost, sejme z nich břemeno vin a dá jim radost z odpuštění.

– **Josef se dává poznat**: Josefova závěrečná řeč je vyvrcholením celého vyprávění. Vnásí do událostí nové světlo, kterým je odhaleno podstatné hledisko. Josef poznal a učí tomu své bratry, že nad lidskými tužbami a záměry, nad lidským usilováním a konáním stojí živý Bůh, jehož vůle rozhoduje. Člověk ji nemůže zvrátit, chtít nechtě jí musí sloužit. To ovšem nezbavuje odpovědnosti ani nezakrývá lidskou vinu. Za jednáním bratrů a proti jejich záměrům jednal Bůh – a co největšího: k jejich prospěchu. Proti slůvkům: „Vy jste mě prodali“ – stojí: „Bůh mě poslal před vámi“. Josef odvrací pohled bratrů od minulosti ke slavné budoucnosti, k níž je Bůh povolává.

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– Josef se bratrům nedá poznat. Jedná s nimi navenek velmi tvrdě. Bratři se musí před ním pokořit, slyšet obvinění a přiznat, že jeden z nich „... ten už není“. Jde skutečně o nespravedlivé obvinění – bratři nejsou zvyklí. Josef se nemstí. V jeho moci bylo, aby už z vězení nevyšli – byli to cizinci. Jde o první krok zkoušky. Uvězněním jsou bratři vyvedeni z míry. Vězení však nevysvětluje jako nutnou podmínku pro zpytování svědomí – bratři mluvili pravdivě již na počátku svého výslechu. Promýšleli to, co navzdory smlouvě

se hluboko vrylo do jejich paměti – „viděli jsme jeho tiseň, když nás prosil o smilování, ale nevslyšeli jsme ho (42,21) – zkouškou je jim dáno poznat, že zatajením se nic nevyřešilo. Bratři chápou, že rozpoutané zlo se nedá zastavit zatajením, chápou zlo způsobem, který nám není možná příliš blízký, ale vystihuje „mechanismus“ zla, (nevystihuje jeho překonání skrze odpuštění): zlý čin jakoby podílil další zlé činy: oni se nesmilovali, proto není divu, že někdo výše postavený se nad nimi nechce smilovat. Bratři netušili, že před Josefem vyznali svou vinu, protože Rúbenovo vyznání nebylo určeno k tlumočení (42,23), ale bratřím jako výčitka. Proto se Josef rozpláče jen potají, pak s bratry dál jedná jako s vyzvědači a nechá Šimeóna jako rukojmí v Egyptě.

– při vyprávění se vypravěč často soustředí na dojemnost chvíle smíření (Josef pláče, bratři jsou vyvedeni z míry), u smíření ovšem musí vyniknout, že pokání je podstatná životní změna. To vidíme zejména na Judovi (37,26), na jehož podnět byl Josef prodán. Nyní je Juda ochoten jít do otroctví za nejmladšího bratra Benjamína.

– Jákobovo jednání na první pohled příkladné není. Hněvá se na syny, že v Egyptě nezatajili nejmladšího bratra. Úporně smlouvá, aby Benjamín neodešel z domova. Mimořádnými dary pro egyptského místokrále chce naklonit jeho přízeň. Za těmito projevy je jistě veliká láska k jedinému synovi milované Ráchel (Josefa považuje za ztraceného). Důležitou úlohu má však jeho postoj i jako další zkouška pro bratry.

– strach bratrů při druhém příchodu do Egypta lze chápat jako projev špatného svědomí a ztráty veškerých jistot před egyptským monarchou, kterému jsou jejich životy vydány na milost. Zlé svědomí dělá z člověka škarohlída. Pesimismus roste z vědomí nevyznané viny.

– Josef se odvolává na své věštecké umění (44,5.15). Pohané si v takovém čarování libovali, ale v Izraeli byly tyto praktiky Zákonem přísně zakázány (Lv

19,26). Biblické podání však Josefovo počínání nijak nehodnotí. Josef vědomě vystupuje před bratry jako mocný egyptský čaroděj. Snad proto, aby ho nepoznali, snad aby je snáze donutil k vyznání viny. Před ním, jako „reprezentantem“ pohanského světa mají nyní osvědčit svou víru v Hospodina jako svého Boha.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Hledáním rozdílů mezi obrázky můžete začít a potom vyprávět příběh, který jejich význam osvětlí. Obrázky naznačují scénu prodeje Josefa do Egypta a scénu, kdy se bratři naopak stavějí za svého bratra Benjamína, kterému hrozí, že v Egyptě zůstane. Rozdíly:

Prodej Jákoba:

zavřené dveře domova
bratr se usmívá-vysmívá
bratři spokojeně přihlížejí
bratr třímá pestré Josefovo roucho
kupec dává za Josefa peníze
Josef má triko s „J“
Josef – jiné pruhy na kalhotách
ukazatel k Egyptu značí vězení
slunce „zalézá“ za pyramidy

Zastání se Benjamína:

otevřené dveře domova
bratrovi spadla čelist – tváří se nešťastně
bratři mají vylekaný pohled
bratr nese pytel od obilí
bratr vrací peníze, které našli v pytlích
Benjamín má triko s „B“
Benjamín – jiné pruhy na kalhotách
ukazatel značí kříž – obět za druhého
slunce „vychází“ zpoza pyramid

Děti mohou hledat rozdíly také po vyprávění a sami se pokoušet je interpretovat.

4. POMŮCKY:

Obrázkové doklady hladu v různých zemích, humanitární pomoc, sbírky na potraviny, léky, oděvy; téma smíření zpracované v obrazech; symbol smíření – kříž.

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Princ Bajaja vysvobodí svou princeznu, ale nesmí se dát poznat. Ona ho má milovat jako člověka, jaký je, ne jen jako zachránce, kterému má být vděčná. Taková zkouška také učí trpělivosti a pokoře. Ani pro Bajaju to nebylo lehké.

Spory mezi sourozenci se nedají řešit tím, že se na ně zapomené. Nedanou je nutně ustoupit nebo zase důsledně zápasit o svou věc. Pokaždé je to nelehké, vždycky se trochu změníme, postupně dozráváme v odpovědnosti vůči druhému. Slovo Boží v Ježíši Kristu nám pomáhá hledat orientaci a způsobu jednání.

5. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) osnova pro **mladší a střední** školní věk: *Zdůrazněte uvědomění si viny, vyznání víry v Boží vedení a smíření. Připojte krátce, že Jákob vyhověl pozvání a odešel s celou rodinou do Egypta, aby se vyhnul hladu v zemi Kanaan.*

- I. Hlad. Jen v Egyptě mají všeho dostatek
- II. Josefovi bratři se setkávají s místokrálem
- III. Obvinění z vyzvědačství, zkouška

- IV. Obvinění z krádeže – Josef se nemstí, ale zkouší, zda se bratři změnili
- V. Juda se změnil – je ochoten obětovat se za nejmladšího
- VI. Smírní nepřichází samo časem, ale skrze odpuštění

b) osnova pro **starší** školní věk:

- I. Josef místokrálem – Egypt je připraven na dobu hladu
- II. Josefovi bratři sestupují do Egypta a setkávají se s místokrálem
- III. Josef se bratřím nemstí, odpustil jim; obvinění z vyzvědačství, zkouška pravdomluvnosti
- IV. Jákob důrazně odmítá poslat Benjaminá
- V. Egyptské stolování
- VI. Josef zkouší, zda se bratři změnili
- VII. Rozhovor bratrů se správcem Josefova domu, obvinění z krádeže
- VIII. Juda se změnil – je ochoten obětovat se za nejmladšího
- IX. Smírní nepřichází samo časem, ale skrze odpuštění, vyznání víry a Boží vedení
- X. Jákob svým synům nevěří, přesvědčí ho až Josefem zasláné povelky

VYPRÁVĚNÍ

I. DO EGYPTA SE JEZDÍ ZDALEKO PRO CHLĚB – JEDOU I JÁKOBOVI SYNOVÉ

Sedm let byla dobrá úroda. Po celém světě jedli dosyta a hodovali. Jen v Egyptě se cpali trochu míň, protože část úrody odváželi do nových stodol. Mysleli totiž na budoucnost. A Josef, místokrál Egypta, pečlivě zapisoval, jestli všichni do zásobních skladů přispěli a kolik už toho je.

Josefovi se daří velice dobře. Oženil se, má dvě děti a je ve významné funkci. A přece docela nezapomněl na svou minulost. Že není Egyptčan, ale Hebrej a že má kdesi daleko otce a jedenáct bratrů. A bolí ho vzpomínka na dobu, kdy je viděl naposledy. „Radši na to zapomenout...“ říká si. Naposledy viděl své bratry, když ho prodávali jako otroka projíždějící karavaně.

Jákobovi a jeho synům se ovšem dobře nedaří. Mají hlad. A i když se jim asi moc nechce, tak deset bratrů odjíždí do Egly-

ta. Slyšeli totiž, že tam je k dostání obilí. Odjíždějí všichni kromě Benjamína, který je teď tatínkovým miláčkem.

II. BRATŘI SE SETKÁVAJÍ S JOSEFEM – OBVINĚNÍ Z VYZVĚDAČSTVÍ

V Egyptě se před skladem obilí setkali se správcem Egypta. Josef je poznal – podle oblečení, podle řeči. Oni ho nepoznali. Ostatně, koho by napadlo, že Josef ještě žije a že by mohl být v tak významném postavení. Jak je zvykem, bratři padnou na zem a klaní se egyptskému hodnostáři. V té chvíli se vlastně naplňuje sen, který se kdysi dávno Josefovi zdál a který je tak rozčílil.

„Odkud jste přišli?“ ptá se Josef. „Z kenaanské země, pane, abychom nakoupili potravu.“ „Určitě jste špióni!“ vyrazí Josef tvrdě. „Vyzvědači jste a pod záminkou obchodu obhlížíte, kde byste naši zem nejlépe napadli.“ Ne pane, ne, ne. Přišli jsme nakoupit potraviny. Jsme poctiví lidé. Jsme synové jednoho muže z Kenuanu, je nás dvanáct bratrů,“ koktají rychle bratři, aby zahnali podezření. „Nejmladší zůstal doma a jeden – ten už není.“ Zarazí se a vzpomenu si na Josefa. „To si ještě prověřím,“ odbude je Josef. „Strčte je do vězení,“ poručí stráží a bratři už mizí ve sklepech. Vůbec nevědí proč. Vždyť nic zlého neprovedli....

Za tři dny si Josef dá své bratry zavolat a opět přes tlumočnicka, aby se neprozradil, jim říká: „Devět z vás se může vrátit domů s obilím, ale jeden tu zůstane jako rukojmí. Přivedete mi vašeho bratra Benjamína na důkaz, že mluvíte pravdu.“

Bratři si říkali: „Toto všecko nás určitě postihlo kvůli tomu, jak jsme se tenkrát zachovali k našemu bratru Josefovi. Pamatujete se, jak nás prosil o smilování, ale nevyslechli jsme ho. Teď se to samé stalo nám a musíme my pykat za svoje dávné provinění.“ Ruben poznával: „Copak jsme vám tenkrát neřikal, že to nemáte dělat?“

Mysleli si, že jim nikdo nerozumí. Josef slyšel jejich rozhovor a rozuměl, co říkají. Dojalo ho až k pláči, když slyšel, že začali litovat, jak se k němu zachovali. Ale plakal stranou, aby to neviděli. Pak vybral Šimeona za rukojmího a před ostatními ho spoutal. Ostatní poslal domů s plnými pytli obilí, ale svým služebníkům dal příkaz, aby do nich přidali i stříbro, kterým platili.

Bratři jedou domů. Koupili, co potřebovali, ale u srdce je jim všelijak. Trápí je špatné svědomí a mají trochu strach. Jejich nejistota ještě zesílí, když večer najdou ve svých pytlích stříbro. Co to má znamenat, co se to děje? Po tom, co zažili v Egyptě, je to stříbro v pytlích vůbec netěší. Spíše jim nahání hrůzu, co že se to s nimi děje.

Doma všechno vylíčili otci Jákobovi. I to, že se musí do Egypta vrátit i s Benjamínem. „V žádném případě,“ řekl rozhodně Jákob. „O Josefa jsem přišel a teď bych měl ještě přijít o Benjamína? To ne.“

III. DRUHÁ CESTA DO EGYPTA – OBVINĚNÍ Z KRÁDEŽE

Ale hlad je stále silnější. Nakonec se nechá přemluvit i Jákob a pustí Benjamína na nebezpečnou cestu. Každá daleká cesta byla nebezpečná. A navíc ten správce v Egyptě je skutečně nevyzpytatelný. Vzali proto s sebou mnoho darů, aby si ho naklonili. A vzali s sebou i to stříbro, které našli v pytlích, aby je vrátili. Juda se otci zaručil, že určitě přivedou Benjamína v pořádku domů.

V Egyptě je správce Josefova domu uvedl rovnou ke stolu: „Můj pán s vámi bude jíst.“ A skutečně byla velká hostina. Byl tam i Šimeon. Ale Josef s nimi neseseděl u jednoho stolu, protože podle egyptských zvyků není vhodné sedět s cizinci společně. A tak bratři, ač z jedné rodiny, byli rozděleni a nemohl jíst spolu. Ale ono mezi nimi stále bylo ještě něco víc než mezera mezi stoly. Totiž vina, kterou se bratři na Josefovi provinili.

Když odjíždějí, poručí Josef, aby do Benjamínova pytle vložili jeho pohár. Po chvíli pak za nimi vyslal své služebníky. Ti dostihli jedenáct bratrů a zatarasili jim cestu: „Proč jste tak zlí, když k vám byl náš pán tak hodný?“ „O co jde? Nic zlého jsme neprovedli.“ „Ale ano, ukradli jste pohár našeho krále.“ „Ne, my jsme nevinní. Klidně si prohledej naše věci. Nic takového tam nenajdeš. A pokud ano, ať ten, u koho se najde, zemře a my ostatní budeme vašimi otroky.“ Začala prohlídka zavazadel – a v Benjaminově pytli se pohár našel.

Cože? Jak se tam dostal? Bratři jsou zničení. Cítí se úplně bezmocní. Falešný důkaz. Josef moc dobře ví, co to je falešný důkaz. To když Putifarova žena mávala jeho košilí a křičela: Pomoc. A také bratři moc dobře vědí, co to je: když namáčeli Josefovu suknicí v krvi zvířete, aby pak mohli doma tvrdit, že ho asi sežrala divoká zvěř. Zoufalí a bezmocní jsou nyní vedeni zpět, jdou stejnou cestou, kterou šel do Egypta otrok Josef. Vlastně jsou teď už taky skoro otroky.

IV. JUDA JE OCHOTEN SE OBĚTOVAT

Josef se ptá: „Proč jste ukradli můj pohár?“ Juda odpovídá: „Neukradli jsme ho, ale nemáme jak to vysvětlit a dokázat nevinu. Leda snad, že to Bůh nás takhle trestá za naše dřívější provinění.“ „Ten, u koho se kalich našel, bude mým otrokem,“ říká Josef nekompromisně.

Juda udělá krok dopředu a řekne: „Prosím, potrestej mne místo Benjamína. Zaručil jsem se svému otci, že ho v pořádku přivedu zpět. Jak bych mohl předstoupit před otce bez něho? Kdyby se Benjamín nevrátil, náš otec by určitě zemřel žalem.“

V. JOSEF SE DÁVÁ POZNAT SVÝM BRATRŮM

V té chvíli to už Josef nevydržel a všechny své služebníky poslal pryč, aby se svými bratry zůstal sám. V pláči vykřikl: „Já jsem Josef, váš bratr. Ano, ten, kterého jste prodali do otroctví.“ Vlastně se rozplakal radostí, že jeho bratři už jsou jiní a že cesta ke smíření v rodině je otevřena. „Netrapte se nad tím, co se stalo.“ Ale Josef vidí ještě dál: „Vždyť to mě sem vlastně poslal napřed Pán Bůh, abych vás i ostatní zachránil před hladem. Teď jeďte rychle domů, přiveďte otce a přistěhujte se do Egypta.“

VI. JOSEFOVO ZKOUŠENÍ BRATRŮ

Líbilo se vám Josefovo chování vůči bratrům? Na první pohled to vypadá, že si s nimi ošklivě pohrává, že se jim mstí, že je chce potrápit – tak jako oni před časem trápili jeho. Ale ono to bylo trochu jinak. Pán Bůh prostřednictvím Josefa vedl ostatní bratry tak, aby mohli poznat sami sebe, aby prožili hrůzu svého vlastního dávného činu. Aby si uvědomili, jak je tomu, kdo stojí bezmocně proti přesile. Bratři teď sami prožili, co je to být v ohrožení života, být odkázán na něčí milost a nemilost. Sami zakusili, jak se člověk nemůže bránit proti lži, která je podložena falešným důkazem. Touto cestou došli k cíli – totiž k tomu, že poznali své provinění a že svého dřívějšího jednání opravdu začali upřímně litovat. Juda dokonce poznal, jakou moc má obětovat se za druhého.

VII. ODPUŠTĚNÍ JE CESTOU K POKOJI

Už jsme slyšeli, že Josef byl moudrý. Moudrost mu daroval Bůh. A k jeho moudrosti patřilo i to, že svým bratrům odpustil. Pomohl by si, kdyby je zavřel do vězení nebo zabil? Když odpustil, tak otevřel cestu ke smíření, k radosti; otevřel cestu do budoucnosti. Umožnil, aby se pokoj a soulad vrátil do Jákobovy rodiny. Odpustit není vůbec jednoduché. A zvláště odpustit někomu, kdo usiloval o moji smrt. Je skoro nepředstavitelné, že by tohle někdo dokázal. Josef k tomu sílu dostal.

MODLITBA

Pane Bože, přiznáváme, že často oplácíme, co nám druzí udělali. A že málokdy máme sílu odpustit. Mrzí nás to. Prosíme, pomáhej nám odpouštět. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Máme právo se mstít? Vede pomsta k nápravě křivdy? Josef je ve svém postavení současně nejvyšším egyptským soudcem. Uvěznění bratrů je však pouze zkouškou, která má napomoci dobrému konci. Není to msta. Na tu nemá člověk právo. V Písmu se píše o Hospodinu, že jen jemu náleží právo na odplácení. (Ř 12,19)
- Zaslouží si každý člověk, abychom mu odpustili? Určitě nezaslouží, ale o tom my rozhodovat nemáme. Ježíš Kristus pro nás umřel a vstal z mrtvých, aniž bychom si to zasloužili. Bůh nám pro něho odpustil. Proto také my můžeme a máme odpouštět těm, kdo ho prosí, nenechá nás zkoušet nad naše síly. (1K 10,13)
- Z literatury, filmu i přímo ze života známe postavy „mstitelů“. Jak se nám zamlouvají? Vede jejich jednání ke smíření? Hrabě Monte Christo svou pomstu dokončil. Byl však nakonec šťastný? Zrovna tak Rambo a Zorro mstitel – se pokouší zlu zabránit nebo je potrestat. Jedná spíš v zájmu veřejného pořádku než jen za svou osobu. Podobně mnozí filmoví šerifové. Vzájemná msta Monteků a Kapuletů přináší jen smrt Julie a Romea.
- Vzpomenete si na příklady těch, kteří se obětovali za druhé, popř. byli ochotni riskovat svůj život? Našli byste společné rysy např. Judy a Oskara Schindlera? Dává v sázku svůj život horská služba nebo řidič autobusu? Existují povolání, kde člověk vědomě dává v sázku svůj život?

POROBA IZRAELE A NAROZENÍ MOJŽÍŠE

18.1.2004

Ex 1, 7-22; 2, 1-10

2. po Zjevení Páně

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 40,2 — *Všechnu naději jsem složil v Hospodina. On se ke mně sklonil, slyšel mě, když o pomoc jsem volal.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 1,7-14

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135), Bůh kdyby se k nám nehlásil (EZ 188), Není lepší na tom světě (BTS 8), Buď vůle tvá (S 21), Bábý (S 47), Kdo mě z pout mých (S 147)

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ

A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI :

– **rozmnožení Izraele v Egyptě** vidí vypravěč jako ovoce Božího požehnání a Boží věrnosti. Požehnání vyvolanému lidu však vyvolává závist, strach a podezřívavost u takového vládce, který nezná nic o povaze vyvolaného lidu (viz v.8-10). Jestliže se plní Boží zaslíbení, neznamena to ještě, že jsou automaticky a napořád odstraněny všechny překážky, na které může lid víry narazit.

– **zotročení a nucené práce** jsou nejen součástí egyptské civilizace, biblický vypravěč je vidí jako typickou reakci zbožštělé a pyšné moci na děj, který nemá ve své režii. Rojí se tu nekontrolovaně jakýsi podezřelý živel? – dráby a robotu na něj! Ani tento – bezesporu úspěšně – provedený plán však nezabaví Egyptany strachu z životaschopnosti Izraele. Jediným řešením však je otrockou dřinu ztrpčít a přitvrdit (v.14).

– **příkaz porodním bábám** – představuje další vystupňování protiizraelského tažení. Nepomohly-li stupňované nucené práce, chce farao zasáhnout „plodivost“ Izraele přímo u zdroje: na likvidaci se mají podílet hebrejské porodní báby. Zatímco se však mocný

Egypt bojí Izraele, porodní báby se bojí Boha. On je pro ně jedinou autoritou, kterou stojí za to vzít vážně (viz Sk 5,29). Bázeň před Hospodinem, respekt jeho životodárné vůle, rozhodnutí víry „k občanské neposlušnosti“ maří smrtící faraonovy plány. Kontrast příkladného postoje věrnosti a sebezbožnělé zvůle zvýrazňuje i to, že ženy vypravěč pojmenovává, zatímco farao zůstává bezejmenný.

– **vyhlazovací dekret** (v.22) – kterým farao řeší situaci nakonec, je krutý i rafinovaný. Hebrejští chlapi mají být obětováni posvátné řece Nilu, která podle egyptských představ přinášela požehnání polim. Děti Izraele mají být obětovány k rozmnožení plodivých sil pohanského božstva. Proto první rána, kterou Hospodin povede proti egyptským bohům, zasáhne právě Nil.

– **Mojžíšovo narození a záchrana** – nese rysy společně různým bájím o „plaváčkovi“. Vypravěči jde ovšem o to, že to nebyla ani náhoda ani osud, co Mojžíše přivedlo na faraónův dvůr, ale Boží vysvoboditelské plány. Proto je např. ošatka (v.3) označena stejně jako Noemova archa – jde tedy o „plavidlo“, ve kterém situaci hrozící záhuby „proplouvá“ možnost nového začátku. Příběhem o dítěti Nilu, vychovávaném

„na státní útraty“ u faraónova dvora, se víra posmívá pyšně a kruté moci a vyjadřuje zároveň důvěru v moc skrytou a přec vposledu vítěznou, v moc Boží věrnosti. Tuto dvojznačnost lze vidět i v samotném jménu Mojžiš – zatímco „egyptským uším“ zní jako „syn božstva“ (t.j. Nilu), „hebrejským uším“ zní jako „vytahující“ (t.j. vyprošťující z pout otroctví a smrti).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

– pojem „porodní bába“ vzbuzuje u dětí představu stařeny. S tím se pak přirozeně snoubí i představa věkem podmíněně věrnosti Bohu (která je „vhodná“ pro staré, nikoli pro mladé). Zdůrazněte proto dětem, že vyprávění nikde nemluví o tom, zda byly už staré či mladé. Nebojte se také naplno vyprávět o jejich lsti. Nezapomeňte ovšem, že tato pasáž (1,18-19) má funkci zesměšnění: ten, který je v Egyptě uctíván jako Bůh, jenž má na své straně armádu a státní aparát – se nechá obezpečit osobami dvojnásob bezmocnými a nezaštititelnými: ženami – a „hebrejkami“ (hebrej je vlastně označení diskvalifikující, „póvl“) – vyprávění o Mojžišovi zní na první poslech jako pohádka. Od pohádkového, příp. bájeslovného podání je však potřeba odlišit zvěstné rysy tohoto příběhu: u Mojžišovy kolebky nestojí žádné sudičky, ale důvěra v Boží věrnost. V Mojžišově příběhu není nic rozhodnuto předem s osudovou nutností – ale příběh se odvíjí v neustálém rozhovoru (a někdy i výčitkách a sporech) s Bohem.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍM LISTU:

K práci s obrázkem budete potřebovat ještě staré noviny.

Použití obrázku můžete rozfázovat do celé hodiny. Jako motivaci k příběhu mohou děti psát, k čemu zlému může donutit strach. O tom, co napsaly, si pak společně povídejte. Při vyprávění si mohou mladší děti vymalovávat porodní báby hebrejské. Společně po něm můžete zpívat písničku, kterou

obrázek cituje. Malé děti přitom mohou „báby“ vždycky ukázat. Společně nakonec vyrobíte Mojžiše „plaváčka“. Děti mohou spolupracovat – jedny vyrobí loďky z novin, druhé omalují pacholika, další ho vystříhají. Pokud je k tomu příležitost, mohou si děti Mojžiše „plaváčka“ opravdu po vodě v lodičce pustit (v umyvadle, v blízkém potůčku apod.).

Umyvadlo s vodou a Mojžiše „plaváčka“ mohou děti také přinést do kostela na závěr bohoslužeb, postavit je na stůl Páně a dospělých se ptát, o koho jde, proč je v té lodičce a kdy se oni statečně báli Boha.

U skupiny mladších dětí můžete hotovou plastickou vystřihovánku v lodičce pustit po vodě na začátku a vyprávět o ní s tím, že si jí nakonec děti sami vyrobí. Konkrétnost a příslib soustředí jejich pozornost.

4. POMŮCKY:

Obrázek Nilu, pyramid, faraóna (použijte některé z dětských encyklopedií, např. z Edice Historie – Starověk)

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Mají to lehčí na světě „kluci“ nebo „holky“? – upozorněte na odvážnost a pohotovost Mojžišovy sestry Mirijam.

Otázka pro starší školní věk:

Zeptejte se, ke jakému typu povolání se hodí úsloví „dru jak otrok“. Rozhovor můžete rozšířit o otázku, které společenské skupiny taková těžká a nepopulární povolání vykonávají a jaký k nim mají ostatní lidé vztah (Romové, Ukrajinci, lidé s nižším vzděláním, lidé trestaní a pod.) Takto snadněji vysvětlíte, jak se Egyptané dívali na Hebrejce.

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova pro mladší a střední školní věk:

I. Motivace

II. Rozmnožení Izraelců a faraónovy obavy

III. Ztročení a vyhlašovací příkazy	III. Nucené práce a jejich stupňování
IV. Odvážný plán Mojžíšovy maminky	IV. Surové zacházení s Izraelci
V. Mojžiš zachráněn, vychován u maminky	V. Příkaz porodním bábám a jejich reakce
VI. Mojžiš na královském dvoře	VI. Faraónova nespokojenost s prací porodních asistentek
b) poznámky a osnova pro starší školní věk:	VII. Vyhlašovací dekret
I. Motivační rozhovor	VIII. Narození syna – skryvání
II. Požehnání Izraeli a podezřívavost faraóna	IX. Odvážný plán Mojžíšovy matky
	X. Pohotová a odvážná sestra
	XI. Mojžiš u matky a na faraónově dvoře

VYPRÁVĚNÍ

I. STRACH Z CIZÍHO

Do vaší třídy chodí spolu s vámi různí spolužáci. Nemáte přitom všechny stejně v oblíbě – s některými se kamarádíte víc, s některými méně nebo vůbec. S kým si rozumíte víc a s kým méně? Jsou lidé, se kterými se máme o čem bavit, zajímají nás stejné věci, máme společné zájmy. Často však potkáváme lidi tak jiných zájmů i povah, že si s nimi nemáme co říct. Nemluvíme spolu, a proto nemůžeme ani jeden druhého pochopit. Někdy jsou skutečně zcela odlišní od našeho způsobu uvažování, života, jindy to jsou však jen naše předsudky vůči nim.

I v celé společnosti se mohou vyskytovat skupiny lidí, na které se ostatní dívají skrz prsty. Nedůvěřují jim, mají pocit ohrožení. Jsou takové skupiny i u nás dnes? Např. Řomové, Vietnamci, Ukrajinci, lidé bez vzdělání, lidé trestaní apod. Takoví nemívají právě naše sympatie. Možná se snaží; dělají, co mohou, aby je okolní společnost přijímala – jenže jakmile jednou patříš k určité neoblíbené partě, je tím určen vztah ostatních k tobě. Ke slovu pak přichází zjednodušené myšlení jako: jsi-li Řóm – kradeš, jsi-li Vietnamec – jsi překupník, jsi-li Ukrajinec – jsi dobrý jen na podřadnou práci atd. Mohou být poctiví, mohou dřit jako otroci od rána do večera, ale jejich postavení se v očích společnosti málokdy změní.

Podobné osudy zažívali američtí otroci, kteří vyjadřovali ve spirituálech někdy nárek nad svým postavením (Nezná tu nikdo soužení mé, S 217), jindy zase svou naději na lepší domov (Vozičku, ke mně leť, S 377). Taková utrpení prožíval opětovně v dějinách také židovský národ. Víte, kdo naposledy usiloval o jeho vyhubení? Co vedlo Hitlera k nenávisti vůči celé rase a co vede i dnes k rasovým čistkám?

Stejně jako dnešní pokusy o rasové čistky začíná i zpráva o porobě Izraele v Egyptě: strachem. Strachem z cizího národa, nenávistí (xenofobii).

II. PODEZŘÍVAVOST FARAÓNA

Důvodem, proč se Egypťané Izraelců báli, bylo, že se tak rozplodili, až jich bylo všude plno. V případném válečném konfliktu by se Izraelci mohli obrátit proti Egyptu. Důležitá je tu poznámka o novém faraónovi, který nic nevěděl o Josefovi. Nevěděl o tom, co Josef udělal pro záchranu Egypta. Nový farao neměl povědomí o tom, co tenkrát Egypťany s Izraelci spojovalo. Tehdy to byl společný zájem na přežití v čase nedostatku; ten se však nyní vytratil. Jejich cesty se v nové situaci rozešly. Farao pojal vůči Izraelcům nedůvěru.

Nedůvěra, strach, předsudky, podezřívavost... to jsou charakteristické znaky egyptské moci. Vzpomínáte si na nějakou situaci, kdy byl proti vám někdo zaujatý? Kdy vás někdo podezříval ze špatného úmyslu? To je vždycky nepříjemná situace. Třeba vás vůdce party podezříval, že chcete zaujmout jeho pozici. Nebo si ve třídě mysleli, že chcete být chytřejší než ostatní, nebo že učitelům podlézáte. K čemu vedou takové obavy? Jak se k vám potom ostatní chovají? Obyčejně vám začnou házet klacky pod nohy.

III. NUCENÉ PRÁCE A POŽEHNÁNÍ IZRAELI

Právě do takové situace se v Egyptě dostali Izraelci. Egypťané je zotročili a jejich otroctví je čím dál surovější. Utrpení Izraele nás nutí zamýšlet se nad jeho smyslem. Může mít utrpení nějaký smysl? Navíc jde o utrpení Božího vyvoleného lidu! Byla to pouze ustrašená reakce ohroženého egyptské moci?

Izraelci se měli velmi zle. Ale to utrpení je při nejmenším uchránilo před tím, že by se v Egyptě zabydleli. Až dosud se jim zde nevedlo tak špatně. Jídla tu měli určitě dost. Jenže to není ta zem, kam kdysi Hospodin přivedl Abrahama a kterou slíbil jejich prarocům. Možná i proto muselo to trápení přijít, aby v rozhodující chvíli bez váhání opustili toto pohanské prostředí, kde lidé uctívali všecko možné, a zatoužili vrátit se tam, kde je jejich pravý domov a kde budou opět sloužit Hospodinu.

A tak Boží lid trpí, ale přes to všechno utrpení roste! To je jednoznačné znamení Božího požehnání a věrnosti. To je jasný signál, že Hospodin stojí na straně svého lidu, i když to automaticky neznamená život bez komplikací.

IV. PŘÍKAZ POROBNÍM BÁBÁM A JEJICH REAKCE

Z čeho všeho míváme my lidé strach? Je to vždycky stejný strach? Bojíme se stejně, když jsme vyvoláni k tabuli, jako když vážně onemocní někdo, koho máme rádi? O různé podobě strachu čteme také v našem příběhu.

Ve snaze zlikvidovat Izraelce přikázal faraó porodním bábám, aby všechny narozené izraelské chlapce hned po porodu usmrtily. Tento rozkaz byl dalším projevem faraónova strachu.

Přímým protikladem strachu faraónova je tu strach porodních báb. Mají strach ubližovat lidu Božímu. Mají větší úctu k Hospodinu než k faraovi. Tento „strach z Boha“ je osvobozuje ke správnému jednání. Pán Bůh je pro ně jedinou autoritou, kterou respektují, a to vede nejen ke zmaření faraónových plánů, ale i k tomu, že Hospodin svému lidu ještě víc žehná: lid se množí a je velmi zdatný.

Rozdíl mezi faraónem a porodními bábami je i v tom, jak o nich Bible mluví. Ti, kdo poslouchají Boha, mají konkrétní jména (Šifra a Púa) – jsou tedy důležitými postavami. Naproti tomu faraónovo jméno nestojí za zmínku. Není důležitý. V popředí stojí prostě, obyčejné ženy. Narodil od mocného faraóna vědí, před kým mají mít respekt. Jsou statečné, protože se bojí Boha. A proto je jejich jednání provázáno Božím požehnáním. V tom nám jsou příkladem. Nevíme, jestli byly staré či mladé. Nezáleží na tom, jestli jsme staří nebo mladí. Důležité je, aby to, co děláme, provázelo Boží požehnání.

V. VYHLAZOVACÍ DEKRET

Faraó je však stále nebezpečný. Vydá nové nařízení, podle kterého mají být všichni izraelští chlapci hned po narození hozeni do řeky Nilu. Tento „vyhlazovací dekret“ má jednak zlikvidovat obávané Izraelce, jednak posílit pohanské božstvo, jemuž jsou tyto dětské oběti předhazovány.

Řeku Nil totiž Egypťané považují za posvátnou; tím, jak se rozlévá do kraje, přináší podle nich požehnání polím. To je přece paradox: hrůzná faraónova moc a božsky uctívaný Nil jsou tak slabí, že musí být „přikrmováni“ bezbrannými izraelskými chlapci! Jak dlouho se může takový režim udržet?

VI. ODVÁŽNÝ PLÁN MOJŽÍŠOVY MATKY

Dlouho nevydržel, protože Bůh má jiné plány. Božím plánem je dostat izraelský lid z Egypta do země, kterou jim dá. A ten, kdo jeho lid odsud vyvede, se právě narodil. Hrozí mu však smrt, stejně jako ostatním hebrejským chlapcům. Jeho matka se však tomuto nařízení vzepřela. Dokud to šlo, tak svého synáčka ukrývala. Ale pak už se jeho narození nedalo utajit. Vyrobila tedy z rákosí ošatku, dala do ní dítě a vložila ošatku do rákosí u břehu Nilu. Udělala to v naději, že Hospodin jejího syna zachrání. Měla sice

určitou představu, jak by se to mohlo stát, ale ten plán mohl a také nemusel vyjít.

Kdo však má celou situaci – a celou záchranu Izraele – pevně v rukou, to není ani osud, ani náhoda, to je Pán Bůh. K řece přijde faraónova dcera, uslyší pláč dítěte, slituje se nad ním, a protože se sama nemůže o dítě starat, svěří je do péče izraelské ženě. A přitom netuší, že vlastně vrací dítě jeho vlastní matce.

VII. MOJŽÍŠ U MATKY A NA FARAÓNOVĚ DVOŘE

A tak – podle Božího plánu – je chlapec vychován: prvních pět let je se svou maminkou. Když potom přichází do faraónova paláce a dostane jméno Mojžíš, dobře už ví, že patří k lidu Božímu, který má na světě zvláštní poslání. To je to nejdůležitější pro jeho další vzdělávání i pro celou jeho budoucnost. Zatím bude vyrůstat na faraónově dvoře a seznámí se se vším, co bude při svém poslání potřebovat.

Mojžíš (to je Vytahující) už nyní také svým jménem odkazuje k Pánu Bohu. Hospodin zachraňuje svůj lid, vytahuje ho z Egypta. Izraelci budou muset na ten den ještě dlouho čekat, ale Boží pomoc už začala.

Důležitou úlohu v Božím plánu sehrály také porodní báby. Měly strach, ale ne z faraóna, nýbrž z toho, že by nesloužily Hospodinu a jeho lidu. Na obrázek s porodními bábami můžeme psát, čeho se bát máme, čeho nemáme a proč.

MODLITBA

Hospodine, děkujeme za lidi, na kterých můžeme pozorovat, co to znamená být se tebe. Děkujeme za příklad těch porodních báb, na kterém to vidíme. Být se tebe neznamená být ustrašený, ale naopak odvážně dosvědčovat před lidmi tvou vůli. Prosíme, abychom se i takto „báli“ tebe a ne lidi. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Na které skupiny lidí se v naší společnosti dívají mnozí podezřívavě a s předsudky?
- Víte, jakým lidem a kdy velice živě promlouvaly příběhy o zotročeném Izraeli? (američtí otroci – viz spirituály, křesťané v Latinské Americe)
- Víte, že podobně jako Egypťané se k Židům chovali i mnozí křesťanští panovníci?
- Který režim chtěl naposledy vyhubit židovský národ?
- Víte o nějakém národu, národnosti, rase, kterým hrozí zničení v této době? Víte, kdo se staví na jejich obranu? – Komunistický „zákon o rodině“ z r. 1962 měl být také jakýmsi „vyhlazujícím dekretem“. Rodičům mělo být odňato právo na výchovu dětí. Vše měl organizovat

stát prostřednictvím školského systému. Tenkrát místo biblických porodních bab vystoupilo proti přijetí tohoto zákona několik jedinců a staršovstev naší církve. Znáte jejich jména? Je důležité si takovéto události a lidi pamatovat?

- Jak se chovají lidé v totalitním režimu? Čeho se bojí?
- Existují dnes nespravedlivé zákony, nařízení vlády nebo prezidenta?
- Znáte nějaké náboženství nebo stát, kde byli lidé obětováni božstvům?
- Čeho se bojíte ve třídě, ve městě, na vesnici?
- Jak je člověk předznamenán prostředím, kde vyrůstá (výchova v rodině, ve škole, Mojžíš: do pěti let doma, potom na dvoře faraóna)
- Pamatujete si na něco pěkného nebo hroživého, co jste zažili ve školce – když jste byli malí?

MOJŽÍŠ NA ORĚBU

25.1.2004

Ex 2,11-25; 3, 1-15; 4, 1. 10-16

3. po Zjevení Páně

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 40,3-4a — *Vytáhl mě z jámy zmaru, z tůně bahna, postavil mé nohy na skálu, dopřál mi bezpečně kráčet a do úst mi vložil novou píseň, chvalozpěv našemu Bohu.*

LITURGICKÉ ČTENÍ

Ex 2,11-15

PÍSNĚ

K svobodě je dlouhé putování (S 135); Vstaň a hledat pojd' (S 379); Mír na zemi daruj nám (BTS 38; S 184); Buď vůle tvá (S 21); Zachovej nás při svém slovu (EZ 417);

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

2. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

– Mojžíš nezapomněl, že pochází z izraelského lidu – na faraónův dvůr se dostává až jako chodící (2,10) – pravděpodobně jako pětiletý, do té doby bývalo dítě v péči matky nebo kojné. Jako dospělý (2,11), tzn. již jako vyškolený naučený „veškeré egyptské moudrosti“ (Sk 7,22) a také svěprávný člověk, sleduje osud svých spolubratří a chce jim pomoci.

– **rozhlédl se na všechny strany** (2,12)– Mojžíšův čin je popsán jako promyšlený skutek. Mojžíšova pomoc je tragicky pomýlená a neutají se. Zabití egyptského dozorce by za normálních okolností bylo Izraelci chápáno jako podnět ke vzpouře. Mojžíšovo jednání i vzeření (2, 19) však připomínalo Egyptana, proto nebylo Izraelci přijato. Nebyl pro ně jedním z nich, ale „panským synkem“, který po „výletu mezi chudé“ se zase vrátí ke svým nahore.

– „**máš v úmyslu mne zavraždit?**“ (2,14) Mojžíšův čin „ochrany Izraelce“ se obrací proti Mojžíšovi, Izraelci mu nedůvěřují.

– „**Mojžíš se ulekl**“ (2,15) – vyprávěč nepopisuje lítost nad zabitím dozorce, ale Mojžíšův úlek, že o zabití již ví i farao. To jen dokresluje celkový obraz,

že násilný čin nebyl úkladnou vraždou, ale prvním krokem ke vzpouře. V otrokářské společnosti nebylo běžné a myslitelné, že by se někdo svobodný zasazoval o práva otroků. Otroci měli pevným společenským řádem присouzený úděl. Mojžíš se pokusil o nápravu svou cestou. Jeho pokus troskotá a musí z Egypta utéci.

– **studna** (2,15) byla pro nomádsko-pastevecké společenství Midjánců stejně důležitým místem, jako ve středověkých městech náměstí nebo ve starověkých brána. Zde se mohl cizinec Mojžíš nejsnadněji setkat s místním obyvatelstvem, které zde každodenně napájelo svá stáda. Mojžíš již nejedná jako člověk z vyšších kruhů, vypadá dál jako Egyptan, solidarizuje se však činem pomoci se slabšími.

– **Geršom** – jako jména Josefových synů vyjadřují jeho vztah k jeho přebývání v zemi egyptské, tak jméno Mojžíšova syna naznačuje Mojžíšův vztah k zemi midjánské. (Výklad jména viz text 2,22). Host byl znevýhodněným člověkem. Mojžíš již není privilegovaným princem z vyšších kruhů, ale jeden z mnoha znevýhodněných.

– **ohněn** (3,2) byl pokládán za symbol přítomnosti Hospodinovy a nástroj jeho moci. V pohanských kultech byl

uctíván oheň a jeho moc. Hořící keř je logem skotské presbyterní církve. Také činnost Ducha svatého je přirovnávána k ohni anebo s ohněm těsně spojována, srv. Sk 2,3 (BS-N, s.542). – v syrsko-palestinské oblasti existuje poměrně velký počet vyprávění o hořících keřích nebo stromech. Vyprávěč nechce udivit, pouze tímto úkazem naznačuje tehdejší posluchačům, že uslyší něco závažného. Znamení ohně je jen průvodní znak důležitější skutečnosti: slova. Hospodinova řeč má větší význam než samotný oheň. Mojžíš není vyveden z míry ohněm, ale slovem – brání se slovu (viz Ex 4,10). – Hospodin se představuje jako „**Jsem, který jsem**“ (3,14). Kdybychom se někomu takto představili – jsem, který jsem – asi by ho to neuspokojilo. Vyprávěč záměrně takto „napíná“. Boží jméno se nesmí zneužívat. Kdo zná něčí jméno, ten toho může zneužít. Boží jméno je hádanka, která se rozluští příběhem Izraele. „Jsem, který jsem“ lze přeložit z hebrejského originálu různě – též „jsem, který budu“. Jméno má charakter **zaslíbení**. Nejblíže k tomuto zaslíbení má jméno Immanuel – s námi Bůh (Mt 1,23; Iz 7,14). Jméno Hospodinovo zůstává hádankou. Věřící nemají vytvářet nauku o Bohu, ale naslouchat jeho slovu a věřit jeho zaslíbením. Proto má víra jako základní rozměr úctu (bázeň). – Hospodin se představuje jako „**Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův**“ (3,16). Nepředstavuje se jako Bůh Adamův, Kainův, Noův nebo Henochův, Náchorův nebo Lotův. Třemi jmény je naznačena linie vyvolení (tj. zavolání jednoho pohana jménem Abram a obnova tohoto zavolání s jeho potomky) následování (byť všelijak chatrného). Hospodin se nepředstavuje jako Bůh „Mojžíšův“ a Mojžíš není jeho nejdo-konalejší interpret, kterého všichni musí poslouchat. Mojžíš pokračuje v té linii, která začíná u Abrahama. Hospodin se představí jako ten, který ukazuje, že rozhodující jsou příběhy Abrahamovy, Izákovy a Jákobovy, ne tedy příběhy egyptského faraóna a jeho

dvořanů. Bohu není jedno, k jakým předchůdcům se hlásíme, jaké postavy jsou nám blízké.

3. ÚSKALÍ TEXTU:

– Mojžíš nechybil tím, že se chtěl zastat svého bližního, svého soukmenovce, ale že vystoupil v roli soudce, který navíc volí špatný způsob pomoci. – nepřetěžujte rozpoznání, že Mojžíš v „předškolním“ věku získal vše potřebné pro život víry. Jistě si uchoval povědomí, z jakého lidu vyšel. Dlouho mu však nebylo jasné, jakým způsobem vyjádřit svou sounáležitost s Izraelem a v dospělosti ji vyjádřil špatně (zabití Egyptana). Výchova v dětství má své meze a nepředurčí nás a neporadí nám, jak se máme zachovat v určité situaci. Mojžíš až v zemi midijánské poznává způsob, jak se připojit k lidu izraelskému. – Neoznačte Mojžíše za váhavce nebo nesmělého člověka. Mojžíš se jen tak nevymlouvá – z lenosti či neochoty. Ví totiž, co může od faraóna i od Izraelců očekávat. Navíc zná své slabiny a tedy své meze. Je realista. Navzdory tomu jej Hospodin posílá. Mojžíš nese stopy prorocké – zdráhá se přijmout úkol tak jako proroci. Uvědomuje si, tak jako proroci, svou malost a neschopnost tváří v tvář Bohu (bázeň). – nemusíte vyprávět o proměnění hole v hada, popř. o zmalomocnění ruky a jejím uzdravení (4,1-9). O těchto skutečích lze vyprávět mládeži a dospělým a v následné diskusi lze vysvětlit, o co se jedná. Důležitější je Mojžíšovo „prorocké“ odporování. Mojžíš se necítí dostatečně vyzbrojen k danému úkolu. Áron se stane Mojžíšovými ústy a Mojžíš se stane Áronovi Bohem (4,16) Zde jde o obrázný vyjádření skutečnosti slova, které přichází od Hospodina, a prorok pak zvěstuje na svou odpovědnost.

3. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍMU LISTU:

Obrázek můžete použít na začátek jako podnět k motivačnímu rozhovoru nebo na závěr k aplikaci příběhu do situace dětí.

Obdobu obrázku můžete také společně vyrobit. Přineste si uschlou větev a barevné (žluté, oranžové, červené papíry). Děti na ně napíšou, co by měly udělat, ale do čeho se jim nechce. Potom svoje odpovědi vytrhají z papírů jako plameny a přilepí nebo nabodnou na větvičky.

Zhotovený keř mohou vzít při návratu zpět do shromáždění a říct stručně dospělým, co představuje. Mohou také dospělé vyzvát, aby i oni připojili svoje plameny.

4. POMŮCKY:

Obrázek prince, pastýře, – biblický atlas.

4. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU:

Pověřil tě už někdo nějakým úkolem? Zdráhal ses? Uvědomil sis, proč na něj nestačíš? Splnils jej?

Co je právo silnějšího? Důvěřujete tomu, kdo je ve třídě nejsilnější, vzbuzuje ve vás důvěru? Nebo se ho bojíte, vyhýbáte se mu?

5. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) osnova pro **mladší a střední** školní věk: *použijte jako motivace obrázek Z.Šorma; vyprávějte pouze Ex 3,1-22.*

I. Motivace

II. Mojžíš pase ovce v midjánské zemi

III. Mojžíš vidí hořící keř a slyší hlas

IV. Hospodin vypráví o utrpení lidu v Egyptě, Mojžíš dostává úkol

V. Hospodin se představuje

VI. Mojžíš se brání, Hospodin slibuje pomoc

b) osnova pro **starší** školní věk:

I. Motivace

II. Mojžíš bere právo do svých rukou

III. Izraelci Mojžíše nepřijímají

IV. Mojžíš prchá do midjánské země

V. Mojžíš se zastává slabších

VI. Mojžíš se žení a narodí se mu syn

VIII. Hospodin vypráví o utrpení lidu

v Egyptě, Mojžíš dostává úkol

IX. Hospodin se představuje

X. Mojžíš se brání, Hospodin slibuje pomoc

VYPRÁVĚNÍ

I. ÚKOLY

Pověřil tě už někdo nějakým úkolem? Jakým? Chtělo se ti ho splnit? Které úkoly máte rádi a které ne? Vždycky se nám lépe plní ty úkoly, které nějak souvisí s tím, na co se těšíme. Třeba se chystáme na nějakou cestu – třeba o prázdninách na tábor nebo v zimě na lyže – a musíme si sbalit do batohu všechny věci. To je úkol, který děláme rádi, protože se už těšíme na to, co přijde.

Ale jsou také úkoly nepříjemné: třeba úkoly do školy. Úkol z matematiky se nám nechce psát, když nás probíraná látka nebaví nebo jí nerozumíme. A tak to odkládáme na co nejpozději a vymlouváme se, že musíme ještě udělat to a ono. A když s tím úkolem pořád nic neděláme, tak máme jenom čím dál větší strach, že ho nezvládneme.

Jsou tedy úkoly, které zvládáme hravě, a je to proto, že nás to baví, že přitom máme radost a těšíme se na to, co přichází. Anebo nás něco nebaví, necítíme se na to, víme, že to neumíme – a takovým úkolům se bráníme. Jsou to úkoly, které buď skutečně jsou nad naše síly a schopnosti, anebo jsme alespoň přesvědčení,

že něco takového nikdy nedokážeme. Představte si třeba, že by za vámi přišel bratr farář a poprosil vás, že musíte nutně někam odjet, abyste si připravili hodinu náboženství. Nejspíš byste ještě tak souhlasili s tím, že připravíte nějaké hry, ale biblický program...? Mysleli byste si asi: „Vždyť já bych nevěděl, co mám vyprávět! Jsem na to ještě příliš mladý, nemám žádné zkušenosti, ani Bibli ještě tolik nerozumím,“ a tak podobně. Ale kdyby vám s tím někdo pomohl, kdybyste to dělali společně s někým zkušenějším, třeba byste to zvládli.

Přesně v takové situaci se ocitne i Mojžíš. Úkol, před který ho Pán Bůh postaví, se mu bude zdát příliš náročný. Jak by ho mohl zvládnout zrovna on? A to tím spíše, že když k němu Hospodin promluví, bude mít už jednu neblahou zkušenost za sebou. Jak to tehdy bylo?

II. MOJŽÍŠ BERE PRÁVO DO SVÝCH RUKOU, ALE MUSÍ UPRCHNOUT

Stalo se to tenkrát, když byl ještě na faraónově dvoře a odtamtud chodil mezi Izraelce, kteří stále trpěli krutým zotročením. Dobře věděl, že patří k tomuto národu, je jedním z nich – tak ho vychovávala matka. Bylo mu jeho vlastních lidí líto a chtěl jim nějak pomoci. Vzal to však ze špatného konce. Jednou spatřil Egyptana, jak mlátí nějakého Izraelce. Přiskočil a egyptského násilníka zabil. Chtěl pomoci svým bratrům, jeho jednání bylo vedeno touhou po spravedlnosti, ale bylo to spíš ke škodě věci. Ani samotní Izraelci nepochopili, že jim chtěl pomoci. Kromě toho se to neutajilo a on sám musel rychle opustit Egypt.

V čem udělal Mojžíš chybu? Chtěl přece pomoci svým lidem. Zasadil se o práva otroků, ale oni se od něj odvrátili s nedůvěrou. A není divu: jemu, který žije ve faraónově paláci v blahobytu by měli otroci důvěřovat? Jak by mohl Mojžíš chápat, co prožívá jeho lid? A kromě toho: na cestě k osvobození jeho národa přece nemají ležet zabítí egyptští utlačovatelé.

Na útěku z Egypta zamířil do midjánské země. Dorazil ke studni, kam přicházeli pastýři napájet svá stáda. Právě tam přišlo sedm žen, které vážily vodu do žlabů, aby napojily stáda svého otce. Ale pak se tam objevili jiní pastýři, kteří začali ženy od studny odhánět. Mojžíš se však těch žen ujal a pomohl jim napojit jejich stádo. I tady projevil cit pro spravedlnost, tentokrát však správnějším způsobem než nedávno v Egyptě a jeho jednání přineslo těm postiženým ženám skutečnou pomoc. Mojžíš s nimi pak odešel k jejich otci a usadil se tam. Oženil se s jednou z jeho dcer a byl pastýřem jejich stád. Léta ubíhala.

III. MOJŽÍŠ VIDÍ HOŘÍCÍ KEŘ A SLYŠÍ HLAS

Ale zatímco Mojžíš celkem klidně žije v midjánské zemi, utrpení jeho národa v Egyptě nepřestává. Když zemřel starý faraó a nastoupil nový panovník, rozhodl se Hospodin, že záchranu izraelského lidu z Egypta dokončí. K tomu však bude potřeboval Mojžíše, a najde si ho i v zemi midjánské.

Mojžíš pásl na hoře Oréb, a tu uviděl něco zvláštního: hořící keř, který není ohněm stráven. Šel blíž, aby se podíval na ten zvláštní přírodní úkaz. Ale místo rozluštění záhady ho čekalo něco mnohem závažnějšího: Hospodinovo slovo. Hospodin k němu promluvil. A jeho slovo přinášelo Mojžíšovi úkol. Byl to přesně takový úkol, o kterém si myslíváme, že to není nic pro nás: že takové pověření přece nemůžeme zvládnout, že je to absolutně nad naše schopnosti. Hospodin posílá Mojžíše, aby vyvedl Izraele z Egypta.

„Zachránit Izrael – to bude moc fajn, ale beze mě,“ myslel si nejspíš Mojžíš. Moc dobře znal svoje schopnosti. Nepřesvědčil Izraelce tenkrát, nepřesvědčí je ani teď. Co by jim mohl říct? Že ho posílá Bůh? Ale který? Bůh, který BYL s jejich otci, který JE s nimi stále? Vždyť mu neuvěří! A jak by mohli? Vždyť není obratný v řeči. Ne, to skutečně není práce pro něho, na to opravdu nestačí.

IV. HOSPODIN SE PŘEDSTAVUJE, MOJŽÍŠ SE BRÁNÍ, HOSPODIN SLIBUJE POMOC

Proč se Mojžíš zdráhá ten úkol přijmout? Z čeho má obavy? Nevymlouvá se z lenosti či z neochoty (koneckonců svou ochotu přiložit ruce k dílu už prokázal). Uvědomuje si svoji nicotnost a neschopnost. „Kdo jsem já, abych šel k faraónovi a vyvedl Izraelce z Egypta?“ To už je jiný Mojžíš!

Ale právě tomuto Mojžíšovi, který už nespolehá na sebe, se Hospodin představuje jako „Jsem, který jsem“. Pro něho samého i pro všechny, kdo budou pochybovat o svých možnostech (jako teď Mojžíš), JE Bůh ten, KTERÝ JE se svým lidem. Ujistuje Mojžíše: Jsem, který jsem tu s vámi, pro vás. Jsem, který jsem a budu s vámi vždycky, všude a napořád. Pamatuj si to i ty, Mojžíši. Nebudeš jednat na vlastní pěst. Nejsi a nebudeš sám. To já vás zachráním, já vás vysvobodím z moci Egypta, já vám dám zemi, která bude už navždy vašim domovem.

Co vám nejvíce pomůže, když na některý úkol nestačíte? Právě to, že vám někdo pomůže. Mojžíš správně věděl, že jeho vlastní schopnosti jsou omezené. Ale ve chvíli, kdy chtěl Boží povolání odmítnout, dostalo se mu ujištění, že Hospodin bude s ním. A to bylo rozhodující. Nečeká ho úkol, který bude muset on sám nějak

zmáknout, je to věc samotného Pána Boha. Že bude mít Mojžíš k ruce ještě svého bratra Árona, to je také důležité. Avšak ještě důležitější je Hospodinovo ujištění: „Já budu s tvými ústy a budu tě učit, co máš mluvit!“

Pro Mojžíše byl hořící keř znamením Boží pomoci při plnění jeho až nadlidského úkolu. Ale on ten úkol přece zvládne, protože Pán Bůh bude s ním. A my si teď můžeme vzít obrázek hořícího keře a do plamenů napsat, co je před námi, co bychom měli udělat a do čeho se nám nechce. Které z těchto úkolů jsou od Pána Boha? Jak se k nim postavíme?

MODLITBA

Pane Bože, přiznáváme, že i my se častokrát snažíme vyhnout úkolům, které od tebe dostáváme. Děkujeme za to, co smíme poznávat i na příkladu Mojžíše: koho si ty povoláváš do své služby, ten nezůstane bez tvé pomoci. I my o ni prosíme a na ni se spoléháme, když náš povoláváš ke svému dílu. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- Co je to robota? Má něco společného s robotem? Víte, kdo vymyslel slovo robot? (K.Čapek)
- Je násilí vhodným prostředkem k prosazení práva utiskovaných? Znáte nějaké zastánce nenásilného odporu? Nebo je zákon a právo jen nástrojem mocných, soudců, mezinárodních soudů?
- Znáte přísloví, že sytý hladovému nevěří? Co znamená? Ví sytý, jaké má hladový problémy, co ho trápí? Chápe hladový, o co se jedná sytému? Co mu v tom brání? Musí být sytý vždy jen symbolem bohatého člověka? Kdo je dnes typem hladového člověka?
- Co bránilo Mojžíšovi, aby mohl plakat s plačícími a radovat se s radujícími, když byl ještě princem na faraónově dvoře?
- Má se člověk zastávat práva všech lidí, nebo jen některých (blízcí, příbuzní, sympatičtí, stejného vyznání, stejného zaměstnání)
- Mojžíšovi se představil Hospodin jako Bůh Abrahamův, Izákův a Jakobův. Mohl by se představit dnešnímu člověku jako Bůh Husův, Komenského, Dobrovského, Pitterův, Komárkové ad.? Jak nazývá Boha Ježíš?
- Co by znamenalo, kdyby se Hospodin představil jako Bůh Hitlerů, Stalinův, Leninův, Gottwaldův, bin Ladinův, nebo jako Bůh nejbohatších miliardářů světa nebo jako Vetřelcův?

Předmluva k 2. dílu:	str. 1
12. Spory o studně (Pavel Klinecký)	5
13. Jákob usiluje získat požehnání (P. Klinecký)	13
14. Jákob na útěku (Marta Sedláčková)	21
15. Jákobův návrat (Marta Sedláčková)	28
V I. Narození Jana Křtitele (Dana Rotkovská)	36
V II. Ježíšovo narození (Dana Rotkovská)	42
16. Josef a jeho bratři (Dan Matějka ml.)	48
17. Josef v Egyptě (David Balcar)	55
18. Josef se setkává se svou rodinou (D. Balcar)	63
19. Poroba Izraele a narození Mojžíše (J. Coufal)	71
20. Mojžíš na Orébu (Jaroslav Coufal)	78

POZVÁNÍ NA CESTU

2003-2005

2. díl ze 4 dílů 1. ročníku dvouletého cyklu

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

Vydává poradní odbor pro práci s dětmi
při Synodní radě Českobratrské církve evangelické

Autor obálky Zdeněk Šorm, grafická úprava Marie Stolařová
Tiskne Sprint servis Praha

POZVÁNÍ NA CESTU

Katechetická příloha

Pomůcka pro učitele Nedělní školy a náboženství

2003-2005

2. díl

ze 4 dílů 1. ročníku dvouletého cyklu